

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞAN VE ÇALIŞMAYAN ANNELERİN ÇOCUKLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI: İLKOKUL ÜÇÜNCÜ VE
DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece GÜR

İlköğretim Ana Bilim Dalı
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

MAYIS, 2023

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞAN VE ÇALIŞMAYAN ANNELERİN ÇOCUKLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI: İLKOKUL ÜÇÜNCÜ VE
DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ece GÜR

(Y2012.260014)

İlköğretim Ana Bilim Dalı

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şirin YILMAZ

MAYIS, 2023

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Çocuklarında Toplumsal Cinsiyet Algıları: İlkokul Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Öğrencileri Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (03/05/2023).

Ece GÜR

ÖNSÖZ

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bir çalışma yaparak alana katkıda bulunmak lisansüstü eğitim haricinde beni gururlandırıyor. Bir kadın olarak, yaşadığım hemen hemen her yerde maruz kaldığım kadın olmanın zorluklarını ve bir o kadar da önemi ve anlamını yazmanın borcum olduğunu düşünüyorum. Bir kadın olarak vazifemin dışında geleceğe ışık tutmaya çalışan bir öğretmen olarak yetiştirdiğim öğrencilerimin toplumsal cinsiyet eşitliğine inanan, cinsiyetçi düşünmeyen, ayrıştırıcı olmayan, toplumun sağlığı ve gelişmişliğine bu yönlerden katkılar sunabilen bireyler olmalarını sağlayabilmek de bu toplumun bir öğretmeni olarak asli vazifemdir. Toplumun bu denli etkileme şansı bulunan bir fert olarak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine inanan bir öğretmen olarak her zaman öğrencilerimin de bu anlayışı tanımaları, anlamaları, anlamlandırmaları ve benimseyebilmelerine katkıda bulunmak için kendimi oldukça sorumlu hissediyorum. Ne mutlu bana, bu çalışma da hissettiğim sorumluluğun somut bir ürünü olarak literatürde yer alacak.

Araştırma sürecime gün, saat fark etmeksizin çalışmama yol gösteren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şirin YILMAZ'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca aylarca emek verdiğim çalışmamın çok daha anlamlı olabilmesi ve daha nitelikli bir çalışma haline gelebilmesi için çalışmamı inceleyip değerlendiren ve bana birçok iyileştirici önerilerde bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Erhan ALABAY ve Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Dilek BAKANAY'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamı türlü zorluklarla tamamlayarak bu bölüme geldim. Lisansüstü eğitime başlamaya karar vermemi sağlayan ve bu çalışmamı ithaf ettiğim; yaşattığı tüm zorluklara minnetlerimi sunduğum, henüz doğmamış kızım Yaz için bu satırlar ve sayfalar. Seni koşulsuz seveceğim ve kabul edeceğim, senin bir kız çocuğu olarak rahat ve mutlu yaşaman için elimden gelenin hep daha fazlasını yapacağım.

Her girişim fikrimde varlığını hissettiren ve büyüten canım eşim Gökhan, birlikte yaşadığımız tüm zorlukların geride kaldığını umut ediyorum, seni çok seviyorum. Varlığın için teşekkür ederim. Sen ve Bobo hayatıma güç katıyorsunuz.

Canım arkadaşım Şefika'm. Sen olmasaydın ben bu eğitimi tamamlayamazdım. İyi ki varsın, desteğin, yol göstericiliğin, anneliğin, öğretmenliğin, çalışkanlığın ve azmin her zaman takdir edilesi ve imrenilesi.

Yaşadığım ve yaptığım her şeyde izleri bulunan, koşulsuzca hep sevdiğimi hissettiren canım annem ve canım babama ne kadar teşekkür etsem az gelecektir. Umarım canım babam da beni görüyordur. Kalbimin en güzel yerindesiniz...

Mayıs, 2023

Ece GÜR

ÇALIŞAN VE ÇALIŞMAYAN ANNELERİN ÇOCUKLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARI: İLKOKUL ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını ve bu algıda annelerinin iş hayatında aktif olarak yer alıp almamalarının rolünü ortaya koymaktır. Ayrıca öğrencilerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden doğan kalıpyargılara ilişkin tutumları da incelenmiştir. Bu araştırmanın örneklemini, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Erzurum ili Yakutiye ilçesinde bulunan Yakutiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ilkokulda eğitimlerine devam eden 6'sı annesi çalışan, 7'si annesi çalışmayan üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve metaforik çizim etkinliği katılımcılara uygulanmıştır. Görüşme soruları, uygulanmadan önce alanda uzman bir akademisyen ve bir öğretmen tarafından gözden geçirilmiştir. Sonrasında araştırmacı tarafından ayrı zamanlarda birebir olarak öğrencilere sorulmuştur. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini desteklemek amacıyla öğrencilerden metaforik çizimler istenmiştir.

Görüşme sorularına öğrencilerin verdikleri cevaplar ve metaforik çizimler, betimsel içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin annelerinin, babalarının ve varsa diğer aile bireylerinin resmedildikleri odalar ve eylemleri üzerinden yorumlanmıştır. Böylece görüşme soruları ile aralarındaki ilişki ortaya konulmuştur.

Çalışmanın bulgularında annesi çalışan öğrencilerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dair tutumlarının kamusal ve özel alanda farklılaştığı saptanmıştır. Annesi çalışan öğrencilerin annelerinin işgücü piyasasında var olmaları, öğrencilerin bu alana bakış açısının görece eşitlikçi olduğunu göstermiştir. Annesi çalışmayan öğrencilerin

toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dair edinilen bulgularda ise, böyle bir ayrım olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Roller, Aile Yapısı, Ekonomik Durum, Kültürel Yapı, Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları

**GENDER PERCEPTIONS IN CHILDREN OF WORKING AND NON-
WORKING MOTHERS: A CASE OF THIRD AND FOURTH GRADE
STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL**

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the gender perceptions of third and fourth grade primary school students and the role of whether their mothers are actively involved in business life or not in this perception. In addition, students' attitudes towards stereotypes arising from traditional gender roles were also examined. The sample of this research consists of third and fourth grade students, 6 of whom have working mothers and 7 of whom do not have working mothers, who continue their education in a primary school affiliated to Yakutiye District Directorate of National Education in Yakutiye district of Erzurum province, affiliated to the Ministry of National Education.

Qualitative research methods were utilized in the study. As a data collection tool, semi-structured interview questions prepared by the researcher and metaphorical drawing activity were applied to the participants. The interview questions were reviewed by an expert academician and a teacher before the application. Then, the researcher asked the students one-on-one at separate times. In addition, metaphorical drawings were asked from the students to support the reliability of the research.

Students' answers to the interview questions and metaphorical drawings were analyzed using descriptive analysis method. The rooms and actions of the students' mothers, fathers and other family members, if any, were interpreted through their drawings. Thus, the relationship between them and the interview questions was revealed.

The findings of the study revealed that the attitudes towards gender stereotypes of students whose mothers were employed differed in the public and private spheres. The presence of students whose mothers were employed in the labour market showed that their perspective on this field was relatively egalitarian. The findings on gender

stereotypes of students whose mothers were not employed, on the other hand, showed that there was no such distinction.

Keywords: Gender Roles, Family Structure, Economic Status, Cultural Structure, Gender Stereotypes

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
I. GİRİŞ.....	1
A. Problem Cümlesi	4
B. Araştırmanın Amacı.....	5
C. Araştırmanın Önemi	5
D. Araştırmanın Varsayımlar	7
E. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
F. Tanımlar	8
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
A. Cinsiyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet	9
B. Cinsiyet Rolü Gelişimi	12
C. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kuramları	13
1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı	14
a. Oral dönem	15
b. Anal dönem.....	15
c. Fallik dönem	16
d. Gizil (latent) dönem	16
e. Genital dönem.....	16
2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	17
3. Bilişsel Gelişim Kuramı	18
4. Cinsiyet Şema Kuramı	18
5. Sosyal Rol Kuramı.....	19
D. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet	21

E. Literatürdeki Çalışmalar.....	22
1. Ulusal Çalışmalar.....	22
2. Uluslararası Çalışmalar.....	25
III. YÖNTEM	29
A. Araştırma Deseni	29
B. Katılımcı Grubu	30
C. Veri Toplama Aracı	33
D. Veri Toplama Süreci.....	34
E. Verilerin Analizi.....	35
IV. BULGULAR.....	37
A. Annesi Çalışan Öğrencilere İlişkin Bulgular	37
1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular.....	37
B. Annesi Çalışmayan Öğrencilere İlişkin Bulgular	47
1. Birinci Alt Problemlere İlişkin Bulgular.....	47
C. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Öğrencilere İlişkin Bulguların Karşılaştırılması	58
V. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	69
A. Öneriler	74
VI. KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Dünyada kadın ve erkek arasındaki ücret farklılıkları.....	11
Şekil 2 Ö1-1'in çizimi	43
Şekil 3 Ö1-2'nin çizimi	44
Şekil 4 Ö1-3'ün çizimi.....	44
Şekil 5 Ö1-4'ün çizimi.....	45
Şekil 6 Ö1-5'in çizimi	46
Şekil 7 Ö1-6'nın çizimi	46
Şekil 8 Ö2-1'in çizimi	53
Şekil 9 Ö2-2'nin çizimi	54
Şekil 10 Ö2-3'ün çizimi.....	54
Şekil 11 Ö2-4'ün çizimi	55
Şekil 12 Ö2-5'in çizimi	56
Şekil 13 Ö2-6'nın çizimi	56
Şekil 14 Ö2-7'nin çizimi	57
Şekil 15 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair isteklerine ilişkin öne çıkan temalar.....	61

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1 Freud'un psikoseksüel gelişim dönemleri	14
Çizelge 2 Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgileri	32
Çizelge 3 Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları	32
Çizelge 4 metaforik çizimler için öğrencilere verilen yönerge	34
Çizelge 5 Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilere yöneltilen görüşme sorularına ilişkin temalar	59
Çizelge 6 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair istekleri	60
Çizelge 7 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair düşünceleri	62
Çizelge 8 Öğrencilerin örnek kalıpyargıya ilişkin tutumları.....	63
Çizelge 9 Öğrencilerin ev içi görev dağılımına ilişkin görüşleri ('yardım').....	64
Çizelge 10 Metaforik çizimlere ilişkin bilgiler	65

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
Bkz	: Bakınız
Ed	: Editör
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

I. GİRİŞ

Bir çocuk için toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımı, çocuğun doğduğu aileden bulunduğu çevreye, okuldaki öğretmeninden teneffüste oyun oynadığı arkadaşlarına, okuduğu bir hikâye kitabından izlediği çizgi filmlere kadar birçok faktörden etkilenmektedir. Küçük çocukların zihinsel şemalarında yaratılabilecek değişimler toplumun refahını, huzurunu ve uygarlık seviyesini olumlu anlamda geliştirecektir. Özellikle geleneksel toplumlarda görülen kadının erkeğin yardımcısı konumundan öteye gidememesi, erkeğin kadına sahip olma anlayışı, kadınların erkeklerin hep gerisinde olması ve bu anlayış çerçevesinde birçok sorunla baş etmesi gerekmesi, henüz büyümekte olan çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algılarını tespit etme gereğini açığa çıkarmıştır. Bu çalışma sonucunda, kız ve oğlan çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarını ortaya koymak ve varsa cinsiyetçi tutumları iyileştirmede eğitimcilere bir katkıda bulunmak önemlidir.

Toplumsal cinsiyet rollerini; bir toplumun mevcut ideolojileri, ülkenin aile kurumuna yönelik politikası, yıllardır süregelen gelenek ve görenekleri şekillendirip ortaya çıkarmaktadır. Ülkenin işleyişindeki politika, toplumdaki kadın ve erkek görevlerini ve onların toplumdaki konumlarını net bir şekilde çizmektedir. Hâkim politika; medya kanalları, iş hayatı, okul yaşantıları yollarıyla toplumu etkilemekte ve o topluma doğan her bireyin de bundan etkilenmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı olan özellikle geleneksel toplumlarda; daha küçük yaşlarda kız ve oğlan çocuklarının görevleri, ev ortamında şekillenmeye ve net bir şekilde birbirinden ayrılmaya başlamaktadır. Kız çocuklarına evde annesine ev işlerinde, varsa kardeş bakımında, sofranın kurulmasında, toplanmasında görevler verilirken; oğlan çocukları kendilerini ev dışı işlerle baş başa bulmaktadırlar. Çocuk toplumsal kalıplar nezdinde kendi cinsiyetine uygun davranış gerçekleştirdiğinde çevre bunu onaylarken; cinsiyetine uygun düşmeyen bir davranış gerçekleştirdiğinde ise davranışı onaylanmamakta ve eleştirmektedir.

Geleneksel toplumlarda; erkeğe para kazanmak, ailesinin geçimini sağlamak, çalışkan ve otoriter olmak, duygusal olarak ise güçlü olmak, ağlamamak, fedakâr

olmak ve nazik olmak için çabalamamak gibi belirgin roller tanımlanmıştır. Kadınların rolleri ise, çocuk büyütme ve yetiştirmek, ev içi ihtiyaçları gidermek, duygusal olmak, eş veya anne olarak ev içinde konumlandırılmış bir hayat toplumun getirdiği cinsiyet rollerine göre normal sayılmıştır. Böyle bakıldığında, geleneksel toplumlarda toplumsal cinsiyet rolleri erkeğe bariz üstünlükler tanımakta; kadını ise ev ve evin içinden ibaret saymakta, kadını “erkeğin yardımcısı” olarak görmektedir. Bu da beraberinde birçok toplumsal sorunu ortaya çıkarmaktadır. Kız çocuklarının okula gönderilmemesi, kadın cinayetleri, kadınların toplumsal hayatta var olabilmek için üstün bir çaba göstermesi gibi sonuçlar meydana gelmektedir. Bir diğer taraftan bakıldığında, geleneksel toplumdaki erkek cinsiyetine yönelik roller erkekleri belli noktalarda sınırlandırmaktadır. Oysa erkeklerin de kadınların da kendilerini ve duygularını özgürce ifade etmeleri, kadınların da erkeklerin yaptığı her şeyi yapabilir olması, erkeklerin de kadınlar kadar ev işlerine ve çocuk bakımına ortak olması modern toplumun kadın ve erkeğe olan bakış açısının bir gereğidir (Çavdar, 2013).

Cinsiyet kavramı ele alındığında ise iki tür cinsiyetten bahsedebilmektedir: Atanmış (biyolojik) cinsiyet ve toplumsal cinsiyet. Atanmış cinsiyet, bireylerin erkek ya da kadın olarak gösterdiği biyolojik, genetik ve fizyolojik özelliklerdir (Sayın, 2007). Toplumsal cinsiyet ise, toplumun ideolojileri ve gelişmişliği doğrultusunda toplumda şekillenen sosyal bir kavramdır. Bireyin doğmasıyla başlayan cinsiyet özelliklerinin getirdiği farklılıkların toplum tarafından şekillendirilmesi, bir kalıba sokulması ve o cinsiyetteki kişiden belirli davranış kalıpları içinde davranmaları beklenmektedir (Adaçay, 2014).

Cinsiyetle ilgili roller, çocuğun içinde bulunduğu kültür ile çocuk tarafından öğrenilmekte ve gelişmektedir. Çocuk cinsiyetiyle ilişkili rolleri ilk olarak doğduğu aile içinde öğrenmeye başlamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ise, toplumun var olan ideolojileri aracılığıyla çocuğun toplumla bütünleşmesini, toplumca benimsenmesini ve çocuğun bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre, çocuğun ailede rol modeli olan ana-baba, okulda öğretmen ve takip ettiği medya kanalları aracılığıyla davranışları değişerek şemaları sürekli yenilenmektedir. Kadının medya araçlarında geleneksel bir çerçeve içinde çizilmesi, ikincil bir plana atılmasına neden olabilmektedir. Bu durumda, özellikle kitle iletişim araçlarında kadının doğru rol kalıpları içerisinde yer almasına özen gösterilmelidir (Zeybekoğlu,2009).

Toplumla uyumlu, topluma yer etmiş klişeleştirilmiş cinsiyetçilik içeren ifadeler ders kitaplarında, çocukların ulaşabileceği medya unsurlarında sürekli tekrar edilmekte dolayısıyla da bu cinsiyetçilik sürekli pekiştirilmektedir. Ancak bu cinsiyetçilik zamanla bireylerde farkındalık oluşturmakta ve bu durumun düzeltilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi, çocuklara uygun içerikli filmler, cinsiyetçiliğin yerine eşitliğin işlendiği yapımlar, çocuk edebiyatında yer alan eserlere konunun dahil edilmesi gibi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Var olan bu algının ancak zaman içerisinde değiştirilebileceği ve bunun için de toplumun her alanında cinsiyetçilikten sıyrılmak gerektiği düşünülmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında, toplumsal cinsiyet temelli uygulamaların azalan bir ivme gösterdiği bilinmektedir; fakat derinlemesine bir inceleme yapıldığında bu kalıpyargıların varlığını sürdürdüğü yalnızca farklı şekillere büründüğü görülmektedir (Dökmen, 2004). Bunun için de henüz tam şekillenmemiş zihinlere bu cinsiyetçi ifadelerin ve cinsiyetlere yönelik keskin rollerin yerleşmemesi için bireylere buna yönelik eğitimler verilerek toplumun bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Gümüş (2015), sağlıklı ailelerin sağlıklı bireylerden oluşacağını savunmaktadır. Sağlıklı bireyler de bir toplumu oluşturacağından bireylerin iyi eğitilmesiyle toplumların uygarlaşması daha kolay sağlanabilir.

Dünyada toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında, tam anlamıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmış bir ülke görülememektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun yayınladığı "Küresel Cinsiyet Uçurum Raporu" adlı yayında kadın ve erkeklerin eğitim, sağlık, ekonomi ve politika açısından hala eşit seviyede olmadıkları gözlemlenmektedir (Alabay, 2021). Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) İşgücü İstatistikleri (2015) incelendiğinde kadının ve erkeğin çalışma hayatında da toplumsal cinsiyet rolleri açısından ne kadar ayrıştığı görülmektedir. Erkeklerin yüzde 70 oranını üstlendiği işgücü katılımı kadınlarda yüzde 30 olarak belirlenmiştir. TÜİK (2018) tarafından yapılan "İstatistiklerle Kadın Raporu" adlı çalışmada da kadın istihdam oranı yüzde 28,9 iken erkeklerin istihdam edilme oranı ise yüzde 65,6 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlar incelendiğinde, Türkiye'de cinsiyet eşitliğinden tam olarak bahsedilebilmesi pek mümkün görünmemektedir. Var olan bu eşitsizliğin sağlık, eğitim, ekonomi hatta politika gibi birçok alanda sürmesinin yanı sıra, aile içi yapıları da olumsuz etkilemektedir.

Cinsiyet eşitsizlikleri, özellikle ataerkil yapıdaki ailelerde daha yoğun olarak görülmektedir. Erkek üstünlüğünün var olduğu ailelerde hem eşler arasında hem de çocuk ve ebeveynleri arasında izlenmektedir. Örnekleme gerekirse; geleneksel aile yapısında tanımlanabilecek bir aileye doğan kız çocuğunun daha muhafazakâr, fedakâr, uyumlu, itaat etmeyi bilen ve ahlaki olarak uygun sayılabilecek davranışları taşıması beklenirken; oğlan çocuklarından beklentiler daha farklı olmaktadır. Oğlan çocuklarından genellikle daha güçlü, sert, cesur ve yiğitlik gibi özellikler taşıması beklenmektedir (Bornstein, 2013; Villanueva, Pineda ve Blando, 2019). Çocukların bu kalıpyargıları taşıyabilmesi ve bunları davranışa dönüştürebilmesi elbette anne ve babanın ya da diğer bakımverenin rol model olmasıyla gerçekleşmektedir. Bu araştırmada, rol modellerden biri olan annenin işgücü piyasasında aktif olarak yer almasının çocukların toplumsal cinsiyet algılarına ve cinsiyetçi kalıpyargılara yönelik tutumlarına olan etkileri incelenmektedir.

Aşağıda araştırmanın problemi; araştırmaya dair alt sorular, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırları ele alınmıştır. Ayrıca araştırma boyunca değinilmekte olan kavramlara yer verilmiştir.

A. Problem Cümlesi

Çocukların toplumsal cinsiyet algılarıyla annelerinin bir işte çalışıp çalışmamalarının ilişkisi nasıldır?

1. Alt Problemler

- Çocukların annelerinin çalışması veya çalışmaması durumlarına karşı duyguları nelerdir?
- Çocuklar annelerinin çalışması veya çalışmaması durumlarına karşı hangi düşüncelere sahipler?
- Çocukların kalıpyargılara ilişkin tutumları nasıldır?
- Çocuklar ev içi görevlerin dağılımında nerede yer almaktadırlar?
- Çocuklar evlerinde toplumsal cinsiyet rollerini nasıl resmetmektedirler?
- Annesi çalışan çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıları nasıldır?
- Annesi çalışmayan çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıları nasıldır?

Yukarıdaki alt problemler, bu çalışmanın teorik olarak dayandığı sosyal rol kuramı göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Sosyal rol kuramına göre, bireyler toplumsallaşarak yeni roller edinmekte ve bunu aktarmaktadırlar. Kadının işgücü piyasasında aktif olarak yer alması, toplumsallaşarak edinilen bir olgudur. Bu toplumsallaşmanın çocukların algılarında nasıl gözüktüğü, aralarında bir ilişkisellik olup olmadığı sorgulanarak ana problemin beraberinde diğer sorular da yanıtlanabilir.

B. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını ve bu algıda annelerinin iş hayatında aktif olarak yer alıp almamalarının rolünü ortaya koymaktır. Ayrıca öğrencilerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden doğan kalıpyargılara ilişkin tutumları da incelenmiştir.

Ek olarak, ilkokul düzeyindeki farklı cinsiyetteki kız ve oğlan çocuklarının konuyla ilgili görüşlerini öğrenmek ve ilkokul düzeyindeki bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik görüşlerini anlamlandırma adına literatüre bir kazanım sağlamak amaçlanmıştır.

C. Araştırmanın Önemi

Aile, ilk oluştuğu günlerden bugüne çocuğun sosyal normları öğrendiği, sosyalleşebildiği toplumun en önemli kurumudur. Hiçbir kurumun ailenin yerine alamayacağı düşünülmektedir. Aile; bir toplumun sağlıklı olabilmesi, devamlılığı, ilerleyebilmesi, kalkınabilmesi ve gelişebilmesi açısından önem taşımaktadır. Aile, cinsiyete dayalı iş bölümünün var olduğu, ataerkil ilişkilerin bulunduğu ve tüm bunların farklı aile bireyleri arasında devam ettirildiği ve aktarıldığı, aynı zamanda bu ilişkilerin beslendiği ortamdır (Dedeoğlu, 2000). Ailenin cinsiyet eşitsizliklerinin ve toplumsal cinsiyete dayalı rollerin inşa edildiği bir ortam olması, toplumun cinsiyet eşitliğine ulaşması önünde bir engel olabilir.

Sosyalleşme, doğumdan itibaren topluma ait olabilmek için geçirilen tüm süreleri kapsamaktadır. Sosyalleşme en az iki insanla karşılıklı yapılacağından dolayı sosyalleşmede en büyük görev genel bakımveren olarak anneye düşmektedir (Kır, 2006). Annenin yanı sıra, çocuğun etkileşimde bulunduğu baba, kardeşler, büyükanne ve dedeler de çocuğun ne şekilde toplumsallaşacağına katkıda bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin oluşumu etkileyen faktörler arasında aile tutumu, okul yaşantıları, kitle iletişim araçları, içine doğulan toplumda var olan siyasal anlayış, toplumun dini ve kültürel yapısı yer almaktadır (Topal, 2012). İlkokul dönemine devam eden bir çocuğun öğrendiği ve içselleştirip yaşamına dahil ettiği değerler ve yargılar; onun geleceğinin şekillenmesine, davranışlarına, topluma edeceği hizmete, toplumunu ne şekilde etkileyeceğine yön verebilir (Kitiş-Çınar, 2013). Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu etkileyen faktörler yani ders kitaplarının içeriği, sosyal medya kanalları, çocuğun çevresi, okulu, öğretmenleri ve en başta da ailesi büyük önem taşımaktadır.

Çocuğun toplumda edindiği yer, topluma sunacağı katkılar ya da zararlar, topluma dair anlayışları yalnızca ailede şekillenmemektedir. Çocuğun yaşamının ilk yıllarında, ailenin katkısı yoğunken okul çağına gelmesiyle beraber eğitim ve öğretim gördüğü okul, öğretmeni ve sosyal ilişkilerde bulunduğu çevre de bir hayli önem taşımaktadır. Ancak çocuğun kişiliğinin gelişimi ailede başlamakta, birey kişiliğini ailesinden kazanmaktadır. Bu sebeple ailenin toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kalıpyargılarına ne denli bağlı olduğu, aynı anda hem kız hem oğlan çocuklara nasıl davranıldığı, onların nasıl yönlendirildiği, ailedeki iş bölümü, ailenin farklı cinsiyetteki çocuklarından beklentileri çocukların da toplumsal cinsiyet kalıpyargıları taşıyıp taşımayacaklarını belirlemektedir. Özellikle temel bakım verenin anne olarak belirlendiği ailelerde yani çocuğun genel ve ağırlıkta iletişim halinde olduğu ebeveyninin tutum, düşünce, anlayış ve yönlendirmeleri cinsiyet eşitliği sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Tuncer ve Şen (2018) çalışmasında çocukların cinsiyet rolleri açısından toplumun kalıpyargılarından etkilendikleri, kız çocuklarının oğlan çocuklarından daha fazla olumsuz kalıpyargıya sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca annelerin oğlan çocuklarına daha belirgin olmak üzere, toplumsal cinsiyet rollerine uygun oyun ve oyuncak seçimi yaptıkları, oğlan çocuklara daha olumlu özellikler yükleme eğiliminde oldukları, kız çocuklarından beklentilerinin oğlan çocuklara göre daha fazla olduğu ve genel olarak kız çocuklarından beklentilerinin kendilerine ev işlerinde yardımcı olmaktan ibaret olduğu çıkarımı yapılmıştır. Bu bilgiler, aile yapısının özellikle anne figürünün çocukların toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında ne denli önemi olduğunu göstermektedir.

Cinsiyetçi algı ve cinsiyet kalıpyargularının zaman içerisinde değiştirilebileceği ve bunun için de toplumun her alanında cinsiyetçilikten, cinsiyetçi ifade ve söylemlerden kaçınılması gerektiği düşünölmektedir. Bunun için de erken çocukluk döneminden başlayarak bireyleri cinsiyetçilikten uzak, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitmek ve toplumu bilinçlendirmek gerekmektedir. Sağlıklı toplumların sağlıklı ailelerden oluştuğu, sağlıklı ailelerin de sağlıklı bireylerden oluştuğu düşünöldüğünde, uygar bir toplum için toplumsal cinsiyet eşitliği çok önemli aynı zamanda çok gereklidir.

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkabilecek bulgular öğretim programları hazırlayan görevlilerin, ders kitapları hazırlayanların ve öğretmenlerin konuya yönelik farkındalıklarının artmasına, görüşlerinin iyileştirilmesine, toplumsal cinsiyet kalıpyargularının azalarak ortadan kalkmasına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesine yönelik olarak önemli bir çalışma olarak görölmektedir. Araştırmanın bu alanla ilgilenenler için iyi bir yol gösterici olacağı düşünölmektedir.

D. Araştırmanın Varsayımlar

Bu araştırma yapılırken, araştırmaya dahil olan kız ve oğlan çocuklarının,

- Veri toplama sürecinde gerçekleştirilen uygulamalara gönüllü olarak katıldıkları,

- Öğrencilerin soruları düşünüp anlamaları ve sorulara doğru cevaplar verebilmeleri için bir hafta boyunca 5 ders saatinin yeterli bir zaman olduğuna,

- Araştırmacıyı öncesinde benimsedikleri varsayılmıştır. (Katılımcılarla araştırmacının araştırma öncesinde kurdukları öğretmen-öğrenci ilişkisi içinde olmaları, bu duruma gerekçe olarak gösterilebilir.)

E. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 2022-2023 eğitim öğretim yılı,

- Erzurum ili Yakutiye ilçesinde bulunan Yakutiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ilkokulda okumakta olan 13 öğrencinin görüşleriyle,

• Öğrencilerin “Hafta Sonu Evde Bir Günümüz” adlı metaforik çizim çalışması ile “Öğrenci Görüşme Soruları” ve 13 öğrencinin metaforik çizim çalışmasına ve görüşme sorularına verdiği yanıtlarla sınırlandırılmıştır.

• Araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ve kalıpyargılara dair tutumlarında annelerinin çalışıp çalışmamasının rolünü ortaya koymak amaçlandığı için araştırma “anne” ile sınırlandırılmıştır¹

F. Tanımlar

Atanmış Cinsiyet: Kavram olarak biyolojik bir yapıyı temsil eden kişinin doğumundan itibaren başlayan süreci ifade etmektedir (Akkaş, 2019). Yani kişinin dünyaya kadın ya da erkek olarak doğmasıdır.

Toplumsal Cinsiyet: Toplumun bireye sunduğu roller dahilinde kadın ya da erkek oluşu ifade eden bir terimdir. İnsan doğduğu andan itibaren toplumsal cinsiyet rollerini inşa etmeye başlar (Vatandaş, 2007).

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları: Bireye cinsiyetine dayalı ne yapması ya da yapmaması gerektiği, hangi davranışlarda bulunması ya da bulunmaması gerektiği, nasıl görünmesi ya da görünmemesi gerektiği ile ilgili betimleyici tarifler sunmaktadır (Ünlü, 2021). Birey sahip olduğu bu tarifler aracılığıyla çevresinde yer alan diğer kişileri değerlendirebilmekte, eleştirebilmekte ve o kişi ile ilgili çıkarımlar yapabilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Günümüzde feminist ideolojinin temel kategorilerinden biri olan toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, biyolojik farklılıkları sebebiyle iki cinsiyete bölünmüş olduğu varsayılan toplum bütününe aslında genellikle hiyerarşik işlevler verilerek ve toplumsal ilişkiler bağlamında belirlenmiş cinsiyet rollerine dayandığını işaret etmektedir. Bu tanımla örtüşen bir tartışma alanının ise tam olarak Simone de Beauvoir 1949'da "kadın doğulmaz, kadın olu-nur" dediğinde açılmış olduğunu söylemek mümkündür. Aslında cinsiyet eşitsizliğinin geçmişi çok eskiye dayansa da bunun siyasal bir sorun olarak algılanması modern dönemde gerçekleşmiştir. (Aksu, 2005).

---

¹ Burada babanın rolünü göz ardı edilmemelidir. İleride yapılabilecek çalışmalarda her iki ebeveynin rolü de irdelenebilir ve daha kapsamlı bir çalışma sunulabilir. Kız ve oğlan çocuklarının toplumsal cinsiyet algısında her iki ebeveynin de rol oynadığı farkındalığı ile yapılan bu araştırmada zaman kısıtlamasından dolayı sadece annelere ve annelerinin çalışma durumlarına odaklanılmıştır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan toplumsal cinsiyetçilik, cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları çeşitli kuramlara göre incelenmektedir. Ayrıca bölümün sonunda konu ile ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalara da yer verilmektedir.

A. Cinsiyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyetçilik kavramı, bir cinsiyetin diğer cinsiyetten saygınlık ve değer bakımından daha aşağıda ya da daha yukarıda görülmesi ile ilgilidir (Özmeriç-Taştekin, 2019). Erkeklere güç, statüsel anlamda yükseklik ve üstünlük, kadınların ise ekonomik ve sosyal olarak daha zayıf görülmesi ve bunlar üzerine ayrımcılığa uğraması cinsiyetçiliktir (Sakallı-Uğurlu, 2002). Cinsiyetçilik, bireysel ya da kurumsal olarak yapılabilmektedir. Bilinçli ya da bilinçdışı olarak uygulanabilmektedir. Erkeğin üstün olması ve üstün kalması için oluşturulmuş bir sistemdir. Bireysel olarak kadına psikolojik, ekonomik ve toplumsal açılardan farklı davranılması ve zarar verilmesini içermektedir (Sakallı-Uğurlu, 2002).

Atanmış cinsiyet olarak bakıldığında ise kadın ve erkek olarak dünyaya gelmektedir. Bu doğumla birlikte genetik ve fiziksel farklılıklar taşınmaktadır. Ancak bu farklılıkların toplumda nasıl algılandığı ve sosyal olarak bu farklılıkların nasıl görüldüğü meselesi toplumsal cinsiyetçilik olarak adlandırılmaktadır. Toplumsal cinsiyet bireyin içine doğduğu toplum ve kültürün o cinsiyeti nasıl algıladığıyla ve o cinsiyete hangi roller yüklediğiyle ilgilidir. Kadından ve erkekten beklenen, kadın ve erkek rollerinin yapması uygun bulunan ya da bulunmayan davranışlar, hal ve hareketler, görevler, sorumluluklar cinsiyetlerin rolleri ya da toplumsal cinsiyet rolleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Zelyurt, 2005).

Toplum kadın ya da erkek bireylerden beklentilerini ve istedik davranış örüntülerini değişmez bir biçimde kabul etmesini ve uygulamasını istemektedir. Cinsiyet bazında birbirinden ayrılan davranışlar veya roller herhangi bir şekilde

birbirine karıştırılmamalıdır. Bu konuda toplumun beklentisini yerine getirmemek anında toplumsal olarak tepki oluşmasına sebebiyet verebilir (Vatandaş, 2005).

Böyle bakıldığında, toplumsal cinsiyet bireyin sosyal uyumu için kabul gören toplumun bireyden zaten beklediği sosyal ilişkilerdir. Kültür ve çevre bireyin rollerini net bir şekilde oluşturmakta ve bireyden de değişmez bir biçimde bu rolleri uygulaması beklenmektedir. Bireyin sözü geçen bu toplumsal normlara uymaması, toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklentilerini yerine getirememesi toplumsal olarak dışlanmayı ve ayıplanmayı da beraberinde getirmektedir. Toplumsal olarak cinsiyet eşitliğini yakalayamamış, genel anlamda keskin toplumsal cinsiyet rolleriyle yaşayan toplumlarda transseksüellerin yaşadığı zorluklar, tam da toplumun doğum cinsiyetine uygun davranış, rol ve tutum içinde olmamaya gösterdiği tepkidir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyete ilişkin toplumsal uyum ve psikososyal uyum için kabul gören, toplumsal açıdan öngörülmuş davranış ve roller tanımı da yapılabilmektedir (Akkaş, 2019).

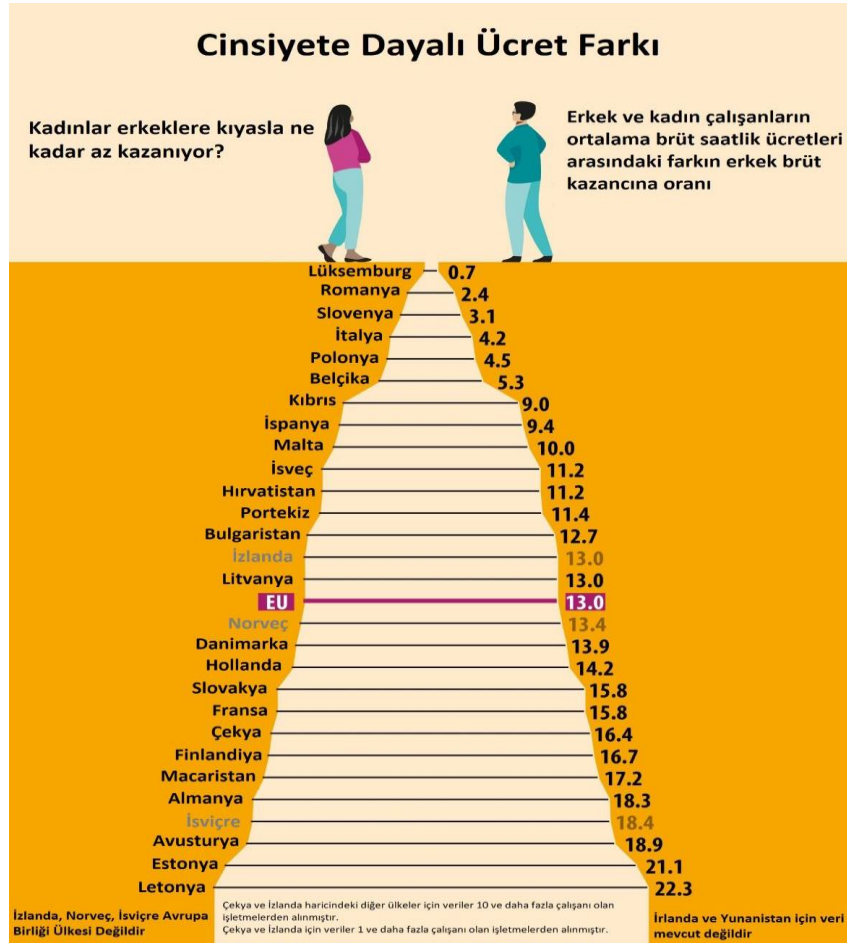
Toplumun kadından ve erkekte beklediği kadınlık ve erkeklik rolleri bireylerin iletişim şekillerini, giysilerini, beden dili gibi günlük hayatının her anında işleyiş göstermektedir. Bahsedilen bu özellikler, toplumdan topluma değişmekte ve bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Kadın ve erkek davranışları toplumda oldukça farklı yorumlanmaktadır. Örneğin, erkek yolda yürürken istediği bir kadına bakabilir; bu olağan, doğal ve normal bir davranış olarak karşılanmaktadır. Kadın, bu durumdan rahatsızlık duyacak olursa gözlerini kaçırmalı, başka yere bakmalıdır. Ancak kadın, bir erkeğin gözüne bu şekilde bakacak olursa bu erkeğin davranışı kadar normal algılanmamaktadır. Toplum tarafından erkeğin yaptığı normal bulunurken; kadının yapması durumunda aynı davranış edebe aykırı bulunabilir.

Hemen hemen bütün toplumlarda kadın ve erkek cinsiyetinden beklenen davranış, rol ve tutumlar bellidir. Geçmişten bugüne erkek ailenin reisi, ekmeği getiren, mülkiyet sahibi olabilen, iş, siyasi hayat, din ve sosyal hayatta aktif ve tam katılımcı olabilirken; kadın çocuk doğurmalı ve yetiştirmeli, hasta ve yaşlıların bakımıyla ilgilenmeli, ev işlerini yapma rolleri bulunmaktadır. Toplumun erkek için uygun rolleri kamusal alanda varlık göstermesi ve akılcı olması; hal böyleyken erkeğin duygusal anlamda hislerini belli etmemeye yönlendirmektedir. Kadınlar için ise beklenen ve olan tamamen tersidir. Kadınlar beklentiye göre duygusal, zayıf, kırılgan olmalı, yaşam alanı ev ortamlarıyla sınırlı olmalı, önceliği her daim evi, eşi ve

çocukları olmalıdır (Özmeriç-Taştekin, 2019). Kadın çalışıyorsa da bu işin niteliği aile ve ev hayatını etkilememeli; herhangi bir sorun yaratmamalıdır.

Erkek tüm iş kollarında istediği gibi çalışabilmektedir. Ancak kadınlar, genel olarak ağırlıkta çalıştıkları sektörlerde ucuz emek olarak görülmekte, erkeklerle sektörel anlamda da yarışmamakta, iş güvencesi kadınlar için sağlanamamakta, iş hayatında da cinsiyetçiliğe maruz kalmaktadır (Eyüboğlu, Özar ve Tufan Tanrıöver, 2004). Hatta bu duruma Dünya'dan ve Avrupa'dan da örnekler vermek mümkündür (bkz. Resim 1). Örneğin, Letonya toplumsal cinsiyet-ücret eşitsizliği açısından 22.3 ile kadınların ve erkeklerin aldıkları ücretler arasındaki farkın en yüksek olduğu Avrupa ülkesidir. Lüksemburg ise, 0.7 ile kadın-erkek ücret farkının en düşük olduğu Avrupa ülkesidir. Bununla beraber, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ortalamasında söz konusu fark 13'tür (EUROSTAT, 2020).

Şekil 1 Dünyada kadın ve erkek arasındaki ücret farklılıkları
Kaynak: EUROSTAT, (2022) “Gender Pay Gap in Unadjusted Form”

Kadın ve erkekte beklenen özelliklerden bazıları da şu şekildedir: Erkek maceracı, sinirli, hırslı, akıllı, duygusuz, umarsız, özgüvenli, kendini beğenen, kararlı, düzensiz, mantıklı, cesur, pis, bencil, yaratıcı, tembel, maço, kararlı ve kendi başına karar alabilen; kadınlar ise şefkatli, meraklı, çekici, bağımlı, tedirgin, duygusal, hayalci, korkak, kibar, uysal, hassas, samimi, utangaç, itaatkâr, konuşkan ve güçsüz olarak algılanmaktadır.

Cinsiyet rollerinin bu denli farklılaştırılmasında atanmış cinsiyetin az da olsa bir payı elbette bulunmakta ancak tamamen atanmış cinsiyetten doğan farklılıkla açıklanamamaktadır. Atanmış cinsiyetin ortaya koyduklarının yanında toplumsal, kültürel ve siyasi etmenlerle biçimlenmekte ve kadının toplumda cinsiyetçi ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır (Özmeriç-Taştekin, 2019).

B. Cinsiyet Rolü Gelişimi

Çocuklar doğdukları ilk yıllardan itibaren kültürlerinde yer alan cinsiyet rollerine göre pek çok kalıpyargı etkisi altında kalmaktadırlar. Oyuncak seçimleri, oynanan oyunlar bu kalıpyargıların etkilerindedir. Cinsiyet farkındalığı ve toplumsal cinsiyet rolleri 4-5 yaşlarından itibaren çocuklarda belirlemeye, çocukların kendilerini “kız” ya da “erkek” grubuna göre toplumca belirlenen davranışlar içinde olmaya yöneltmektedir (Özmeriç-Taştekin, 2019).

Cinsiyet rolü gelişimi geleneksel yaklaşım ve eşitlikçi yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Dhar vd., 2019). Geleneksel yaklaşıma göre bireyin psikolojik olarak sağlam ve dengeli bir halde olabilmesi için cinsiyet rolünün kesin kabulü gerekmektedir. Yani atanmış cinsiyetle uyumlu roller içinde olmak bireye hem içsel hem de toplumsal anlamda katkılar sağlamaktadır. Birey cinsiyetinin farkındalığını 4-5 yaşlarında kazanmaktadır ancak cinsiyetlere ait kalıpyargıların oluşması, daha sonra gerçekleşmektedir.

Eşitlikçi yaklaşım ise son yıllarda daha kabul gören, daha anlaşılır yaklaşımdır. Geleneksel yaklaşımdan farklı olarak bireyin psikolojik olarak sağlam ve dengeli bir halde olabilmesi için kendine uygun, kendini tatmin edecek cinsiyet rolleri benimsemesi gerekmektedir (Powell, 2018).

Çocuk, kız ya da erkek oluşuna göre, ailesi tarafından bilinçli ya da bilinçli olmayan yönlendirmelerle karşılaşmaktadır. Kız çocuğu süslenmekte, pembe renk

başta olmak üzere daha renkli giydirilmekte, oynaması için bebekler, mutfak eşyaları alınırken; oğlan çocuklar için toplar, arabalar, silahlar tercih edilmektedir. Böylelikle anne ve babalar oyuncak seçimleri ile cinsiyet rollerini belirgin bir biçimde oluşturmaktadır. Cinsiyet kalıpyargıları ve cinsiyet rolleri, çocuklar tarafından “erkeksi” ve “kadınsı” olarak kategorize edilmektedir. Çocuklar bu ifadeleri zaman içinde özümsemekte ve cinsiyet şemalarını oluşturmaktadırlar. Hayatlarının ilk yıllarıyla beraber çevrelerindeki insanları gözlemleyerek bu gözlemlerini kendi halihazırda var olan şemalarına eklemekte ve buna göre değerlendirmede bulunmaktadır (Bahtiyar-Saydan, Peker-Uludağlı, 2021). “Tamir yapmak erkeklerin işidir.” Veya “Ev işleri kadının görevidir.” gibi kalıpyargılar çocukların şemalarına o kadar güçlü işlemektedir ki çocuklarda zaman zaman karşılaştıkları cinsiyet rollerine uygun olmayan davranışları algılayamama, çarpıtma gibi davranışlar gözlemlenebilmektedir. Örneğin çocuğa hemşirelik yapan bir erkek görseli gösterildikten bir süre sonra bu görselle ilgili hatırlatma yapıldığında onun aslında doktor olduğunu hatırlayabilmektedirler (Bahtiyar-Saydan, Peker-Uludağlı, 2021).

Cinsiyet şemalarını her birey çevresindeki cinsiyet özellikli davranışları gözlemleyerek oluşturmakta olmasına rağmen okul yaşlarında verilebilecek eşitlikçi bir cinsiyet anlayışıyla bu şemalar, istendik bir biçimde değiştirilebilmektedir. Okul yaşlarında birey bilişsel olarak hızlı bir gelişim ve değişim süreci içinde olduğundan iyi programlanmış ve düzenlenmiş bir eğitim anlayışıyla birey bu kalıpyargılarında ve cinsiyet rollerinde esnemeler yaşayabilir hatta bireyin bu kalıpyargılardan sıyrılması dahi mümkün olabilir. Birey cinsiyetiyle değil; yetenekleri, ilgi alanları ile ön plana çıkabileceğinin farkına varmalı ve kendini geliştirmeye yönelik içsel bir uyanış yaşamalıdır.

Cinsiyet, cinsiyetçilik ve cinsiyet rollerinin gelişimi bu alt başlıkta ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde araştırmanın üzerinde durmaya çalıştığı “toplumsal cinsiyet”e dair kuramlara yer verilmiştir.

C. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kuramları

Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kuramlar: psikoseksüel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, bilişsel gelişim kuramı, cinsiyet-şema kuramı ve sosyal rol kuramıdır.

1. Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Psikoseksüel gelişim kuramı denilince, toplumsal cinsiyetin gelişiminden ilk kez bahseden Freud'un görüşleri ele alınmaktadır. Freud, kişilik gelişiminin çocuğun hayattaki ilk yıllarındaki yaşantılarla belirlendiğini savunmaktadır (akt. Kitiş-Çınar, 2013). Freud, gelişimi beş döneme ayırmış ancak çocuğun doğumundan itibaren geçirdiği ilk altı yılın yani oral, anal ve fallik dönemlerde geçirilen yaşantıların hiçbir zaman yok olmadığını ve yetişkinlikteki birçok davranışı şekillendirdiğini ifade etmektedir (akt. Oral, 2016).

Freud'a göre psikoseksüel gelişim kuramı doğumdan itibaren başlamaktadır. Genel olarak, cinsiyet rollerinin fark edilip oluşması dört ile altı yaşlar arasında bazen de yedinci yaşa sarkarak bu esnada yaşanan krizlere bağlı olarak gerçekleştiğini düşünmektedir (Kitiş-Çınar, 2013).

Psikoanalitik gelişim kuramına göre, çocuğa bakımını veren kişiyle ilgili olarak erken çocuklukta yaşanan deneyimler kişilik gelişimi için oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu deneyimler, bilinçaltını ne düzeyde etkilerse kalıcılığı da o denli artabilir. Cinsel kimliğin oluşma döneminde, çocuk kendisini aynı cinsiyette olan ebeveyniyle özdeşleştirmektedir. Bu kurama göre, çocuğun kız ve erkek genital organlar arasındaki farkı idrak etmesi de cinsiyet kimliğinin şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır (Özmeriç-Taştekin, 2013).

Freud insanların psikoseksüel gelişim dönemlerini beş evrede yaşadığını belirtmektedir:

Çizelge 1 Freud'un psikoseksüel gelişim dönemleri

	Psikoseksüel Gelişim Dönemleri	Yaş Dönemleri
1.	Oral dönem	0-1,5 yaş
2.	Anal dönem	1,5-3 yaş
3.	Fallik dönem	3-6 yaş
4.	Gizil (Latent) dönem	6-12 yaş
5.	Genital dönem	12 yaş ve sonrası

Kaynak: Erden, M. ve Akman, Y. (2002). Gelişim ve Öğrenme, Arkadaş Yayınevi, Ankara.

a. Oral dönem

Bu dönemi kapsayan süreçte bebek, bakımının birisi tarafından sağlanmasına ihtiyaç duymaktadır. Yaşamını devam ettirebilmek için gerekli besinleri ağız yoluyla almakta ve aynı zamanda emme eylemini gerçekleştirerek bundan haz duymaktadır. İhtiyaçlarının düzenli olarak ve zamanında gerçekleştirilmesiyle bebek bakımverenine (genelde anne) ve dış çevreye karşı güven duymaya başlamaktadır. Ancak ihtiyaçların düzenli, yeterince ve zamanında karşılanmadığı durumlarda ise, bebeğin kişilik gelişiminde bazı olumsuzluklar meydana gelmektedir. Bu olumsuzluklara aşırı iyimser, başkasına bağımlı, pasif olma ya da onaylanma beklentisi içinde bulunma örnek olarak verilebilir. Oral yönden baskın kişiler, etraflarında bakımlarını üstlenecekleri birileri olsun istemektedirler. Birilerine bir şeyler verdiklerinde aslında verdikleri şeyin karşılığını alabilmek için vermektedirler. Kendilerine duydukları saygı pek sınırlı olmakla birlikte, genel olarak başkalarının düşüncelerine bağlıdır. Oral dönem geçtikten sonra, çocuk yetişkin olsa dahi oral hazlarını aşırı yeme, sigara kullanma, tırnak yeme gibi yollarla gidermek isteyebilmektedir (Oral, 2016).

b. Anal dönem

Freud tarafından belirlenen psikoseksüel gelişimin ikinci basamağıdır. Çocuk 1,5 yaşından 3 yaşının sonuna değin bu dönemi yaşamaktadır. Bu dönemde, baskın eylem idrar yapma ve dışkılamadır. Dolayısıyla haz merkezi anal bölge ve genital alandır. Çocuk bu dönemde bağırsak ve mesanesini boşaltmanın ve bunları doğru yere -annesinin istediği yere- yapmanın hazzını yaşamaktadır. Bazı durumlarda ise, çocuk dışkısını istendik ve beklendik yere yapmaktan kaçınmaktadır. Tuvalet eğitiminde anne ve babanın tutumları çocuğun kişilik gelişimini etkileyebilmektedir. Bakım verenin anlayışsız, sert ve yargılayıcı tutumları çocuğun dışkısını ve idrarını kontrol edebilmesini engellemektedir. Böyle bir durumda çocuk koşulsuz kabul ve sevgi gördüğü oral döneme gerileyebilir ya da içinde bulunduğu anal dönemle ilgili olumsuzluklar yaşayabilir. Bu dönemde aşırı titizlik, düzenlilik, ceza gibi sıklıkla çocuğa öğretilmeye çalışılan davranış ve tutumlar çocuğun kişiliğinde inatçılık, cimrilik, bağımsızlaşmama, saldırganlık ihtimallerini artırabilir. Çocuk her şeye karşı çıkma, saplantılı düşünceler gibi olumsuz bir kişilik gelişimi edinebilir. Çocuk ile bakım verenleri arasında olumlu ilişkiler kurulması ise tam tersine sorumluluk sahibi, uyumlu, kararlı ve kendisiyle barışık olmasını sağlayabilir (Celiloğlu, 2022).

c. Fallik dönem

Bu dönemde çocuklar kendi cinsel organlarını ayrıca karşı cinste bulunan cinsel organları keşfetmektedirler. Oğlanlar “penis” ile kızlar “klitoris” ile ilgilenmektedirler. Bu dönemdeki haz merkezleri, bu bölgelerdir. Bu dönemi yaşayan oğlan çocuklar anneye, kız çocuklar babaya aşırı sevgi ve ilgi duymaya başlamaktadırlar (Kitiş-Çınar, 2013). Oğlan çocukta anneye duyduğu cinsel istekten dolayı baba tarafından cezalandırılacağı korkusu aynı şekilde kız çocukta da babaya duyduğu ilgiden dolayı anne tarafından cezalandırılacağı korkusu gelişmeye başlamaktadır. Oedipus ve elektra kompleksi adı verilen bu durumun sağlıklı bir şekilde çözümlenebilmesi için çocuğun hangi cinsiyetteyse o cinsiyetteki ebeveyniyle özdeşleşmesi, ilişki kurması ve onu rol model alması gerekmektedir. Böylelikle kendi cinsel yapısına uygun ve sağlıklı bir kimlik kazanacak, toplumsal rollerini ve değerlerini daha iyi kavrayacaktır. Bu çatışmanın çözülmediği durumlarda ise anne, babadan kopup bağımsızlaşamama, karşı cinsle iletişim ve ilişki kuramama, cinsel problemler yaşama gibi kişiliğe yansıyan olumsuz durumlar görülebilmektedir (Öztürk, 2014).

d. Gizil (latent) dönem

Altı yaş dolaylarında başlayan bu dönem ergenliğin ilk yıllarına değin sürmektedir. Bu dönemde artık cinsel dürtüler gizlenmeye başlamaktadır. Cinsel duygulardan kaçınmak için karşı cinsle ilişki kurmaktan çekinilmektedir. Bu dönemde, kişiliğin toplumsal yönü ağırlıklı olarak gelişmektedir. Birey öğretmenleriyle, akranlarıyla ve diğer yetişkinlerle kurduğu ilişki ve iletişimle kişiliğinin toplumsal yönünü desteklemektedir. Bu dönemi olumlu geçiren çocuklar, bir sonraki ergenlik döneminde de karşılaştığı sorunların üstesinden kolaylıkla gelebilecektir. Bu dönemde öğrenme ön plandadır, gerçeklik duygusu genel olarak ele alınmaktadır. Öğrenme süreçlerinde başarısızlık yaşayanlar, akran ilgisi ve desteği olmayan yalnız çocuklar, tedirgin, içe kapanık, sosyal anlamda uyumsuz, özgüvensiz olabilmektedirler. Bu dönem, diğer dönemlere kıyasla daha durağan ve ergenliğe hazırlık dönemi olarak ifade edebilmektedir (Gumiandari ve Nafi’a, 2019).

e. Genital dönem

Bu dönem artık cinsel ilgisini bireyin kendisinden ya da ailesinden başka birine yönlendirdiği dönemdir. Bireyin bedeninde hızlı değişimler yaşanmakta ve bu değişimler bireye birer sorun olarak gözükmektedir. Bireyin ileride bağımsız bir

yetişkin olabilmesi için, bu dönemde çocukluk döneminde yaşanan ve yeniden ortaya çıkan çatışmalarını çözebiliyor olması gerekmektedir (Kitiş-Çınar, 2013). Yani bu dönemin sağlıklı geçirilmesi, önceki dönemlerin sağlıklı geçirilip geçirilmemesiyle yakından ilgilidir. Bu dönemi başarıyla geçirebilen bireyler gelecek hayatlarında anlamlı ilişkiler, tatmin edici cinsellik yaşayabilmekte, yaratıcı ve üretken bireyler olabilmektedirler.

2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Temel olarak Albert Bandura'nın (2019) ortaya çıkardığı sosyal öğrenme kuramı ise, psikoanalitik kuramla baştan sona çatışmaktadır. Psikoanalitik kuramın aksine, toplumsal cinsiyetin oluşumunun bilinçaltında ve biyolojik olarak gerçekleşen bir öğrenme süreci olarak görmek yerine farklı öğrenme biçimlerinin ortak bir eseri olarak görmektedir. Kadınsı ve erkeksi davranışların kişiliğin değişmez bir bütünü olduğu anlayışı yerine, tüm davranışların öğrenildiğini ve değiştirilebileceğini ifade etmektedir (Özmeriç- Taştekin, 2019).

Sosyal öğrenmede yeni davranış kazanımı, bireyin kendi deneyimleriyle ya da çevresinde olup bitenleri gözlemleyip bunları bilişsel bir süreçten geçirmesiyle elde edilmektedir. Uyarıcı ile tepki gösteren arasında bir mekanizma bulunmaktadır (Kitiş-Çınar, 2013). Bahsedilen bu mekanizma bireyin bilişsel olarak geçirdiği süreçlerdir. Düşünceleri, inançları, beklentileri, yaptığı yorumlar gibi faaliyetleri bireyin çevresini ve çevresindeki davranışları anlamasını sağlamaktadır.

Çocuklar, doğduklarından itibaren cinsiyet rollerini edimsel koşullanma, gözlemlenme, taklit etme ve model alma yollarıyla geliştirmektedir. Sosyal öğrenme kuramının öğrenme biçimini genel olarak özetlemek gerekirse birey çevresindekileri gözlemlemekte ve çevresindeki bu kişilerin toplumsal konumları, yaşantıları ölçüsünde bu davranışları benimsemekte ya da benimsememektedir. Bu süreçte anne ve babalar çocuklarıyla bol bol zaman geçirmeli, her zaman duygusal ve iletişimsel yönden doyurucu bir ilişki içinde olmalıdır (Özmeriç-Taştekin, 2019).

Sosyal öğrenme kuramına göre, kız çocuklarının kadınsı, oğlan çocuklarının erkeksi özellikleri benimsemelerinin sebebi olarak cinsiyetlerine uygun davranıldığında ödüllendiriliyor, uygun olmayan şekilde davrandıklarında ise cezalandırılıyor olmalarıdır. Davranışlarına toplumsal olarak geri bildirim alan çocuk gelecekteki davranışlarına da bu şekilde yön vermektedir (Bandura, 2019).

Rollerin öğrenilmesinde anne ve baba oldukça önemlidir. Çocuklar, kendi cinsiyetlerinden olan ebeveynlerini ve çevresindeki diğer büyükleri model almaktadırlar, onları taklit etmektedirler. Onların kabul gören davranışlarını benimserken kabul görmeyen davranışlarından kaçınmaktadırlar. Dolayısıyla cinsiyetle ilgili bilgilerin çoğu, çocuğun yakın çevresiyle ilgilidir.

3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Psikolojik ve zihinsel boyutları aynı anda içerisinde barındıran bilişsel kurama göre toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımı bireyin zihninde yer alan bilişsel süreçlerle ilgilidir. Yani sosyal öğrenme kuramında çevrenin taklit edilmesi, gözlemlenmesi ya da model alınmasıyla elde edilen cinsiyet kazanımı süreci bilişsel gelişim kuramında bireyin tamamen kendi sorumluluğundadır. Çocuk etrafını algılamakta aktif olmalıdır, kendi deneyimleri bulunmalıdır.

Çocuğun toplumsal cinsiyet rollerini ve bu roller arasındaki farkları algılayabilmesi için, bazı bilişsel süreçleri geçirip belirli bir bilişsel seviyeye erişmesiyle mümkündür. Çocuk toplumsal cinsiyet kimliğini edindiği andan itibaren de bu cinsiyete uygun davranışlar içerisinde olabilir. Yani çocuk, bu rolleri öğrenmeden önce öncelikle kendisini “kız” ya da “erkek” olarak tanımlamalıdır. Böylelikle kendi cinsiyeti ve diğer cinsiyet arasında benzerlik ve farklılıkları edinebilecek ve davranışlarını buna göre biçimlendirebilecektir.

Bilişsel gelişim kuramını çocukların bilişsel şemalarına göre açıklayan Piaget’e (2003) göre cinsiyet değişmezliği yaklaşık üç yaşın sonlarında gerçekleşmektedir. Ancak fiziksel olarak değişmezlik ise dört ila yedi yaşlar arasında tam olarak gerçekleşeceğinden beş yaşından önceki dönemlerde tam anlamıyla bir cinsiyet kimliği oluşturmaları beklenmemektedir (Ünlü, 2003; Babakr vd., 2019).

Kohlberg ise (1968) cinsiyetlerin ve cinsiyet rollerinin oluşumunun yaklaşık üç yaşta tamamlandığını; kendilerinin kız ya da erkek olduklarını algılayabildiklerini ileri sürmekte; ayrıca cinsiyete dayalı iş bölümünün de farkına vardıklarından bahsetmektedir. Kadın ve erkek rolleri arasındaki farkı görmekte ve “babaya” daha fazla toplumsal değer yükleme eğiliminde olmaktadır (Severge, 1998).

4. Cinsiyet Şema Kuramı

Cinsiyet şema kuramı hem sosyal öğrenme kuramından hem de bilişsel gelişim kuramının izlerini taşımaktadır. Şemalar, zihinlerde oluşturulan bilişsel yapılarıdır.

Sandra Lipsitz Bem (1983) tarafından oluşturulan cinsiyet şema kuramında bilgiler, şemalara çok sayıda uyaran vasıtasıyla yüklenmektedir. Toplumsal cinsiyet şemasının oluşması için, kadınsı ve erkeksi özelliklerin kategorize edilmesi gerekmektedir. Özellikle kadın ve erkek ayrımının net bir şekilde yapıldığı toplumlarda büyüyen çocuklar kendilerini, çevrelerini, olay ya da nesnelere algılarına göre şemalarına işlemektedir (Karagöz, 2021).

Çocuğun şemalar oluşturabilmesi bilişsel gelişim kuramından, bu bilgiyi toplumsal yapıya göre işlemesi ise, sosyal öğrenme kuramından gelmektedir. Cinsiyetlere yönelik yapılan ayrımlar topluma göre şekillenmekte ve bu toplumun bir üyesi olan çocuk da bu bilgileri öğrenip içselleştirip kendi cinsiyetine göre rolleri üstlenmektedir.

Çocuğun bilişsel olarak hazır olduğunda cinsiyetler arasındaki ayrıma varabilmesi, içinde yaşadığı toplumun kadınsı ve erkeksi özellikleri nasıl tanımladığı ile ilgilidir. Yani çocuklar kültürel etkilerin de sebep olduğu bilgileri kodlama ve kategorize etme işlemi içine girerler. Çocuk kadın ve erkek arasındaki farkları anlamakta, kendisinin hangi grupta yer aldığını keşfetmekte ve bu iki grubun özelliklerini ve değişmezliklerini kavradıktan sonra sosyal cinsiyet şemaları oluşmaktadır. Oluşan bu şemaları kendi deneyimleri sayesinde özümsemekte ve oyun oynarken kendiyi aynı cinsiyette olan arkadaşlarını, cinsiyet kalıpyargıları içeren aktiviteleri tercih etmektedir (Marshall, 2022).

Özetle cinsiyet şema kuramında çocuk öncelikle kendi kültüründeki kadın ve erkek tanımlarını öğrenmekte, bunların farklılıklarını gözlemlemektedir. Böylelikle toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmekte, aynı zamanda da öğrendiği yeni bilgileri cinsiyet şemasına aktararak var olan bilgiler sayesinde değerlendirip kodlamalar yapmaktadır. Yeni oluşturduğu bu bilişsel yapı ile erkeklere ve kadınlara dair tanımlar üretmekte; bazı özellikleri de oluşturduğu bu yapı neticesinde uygunluk olarak değerlendirip kadın ve erkek kategorisine eklemektedir (Özmeriç-Taştekin, 2019).

5. Sosyal Rol Kuramı

Toplumlarda kadınlar ve erkekler arasındaki farklar sosyal rollerde bulunan farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Karagöz, 2021). Sosyal rol kuramına göre, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımı atanmış cinsiyet olan kadın ve erkek arasındaki farklılıklardan değil; sosyal kimliklerden kaynaklanmaktadır.

Kadınlar ve erkekler toplumsallaşırken bazı rolleri öğrenmektedirler. Öğrenilen bu roller revize edilerek ya da edilmeden gelecek nesillere de aktarılmaktadır. Toplum içinde kadın ve erkeğin farklı rolleri bulunmaktadır. Bu roller hem kadın hem de erkeğin birbirlerinden ve karşı cinslerinden beklenti içinde oldukları davranışları da etkisi altına almaktadır (Aykara, 2015).

Sosyal rol kuramına göre, toplumsal cinsiyet rolleri erkekler ve kadınlar doğuştan gelen bazı özellikleri ve ilerleyen süreçlerde kazandıkları yeni özelliklerini harmanlayarak oluşturmaktadırlar (Anglin vd., 2022). Toplumca tanımlanan geleneksel roller, hala birçok kadının birçok sektörün önemli bir parçası olmasına rağmen; erkekler kadar söz hakkı olmadığı, gereken statü ve imkanlara erkekler kadar kavuşmadığı görülmektedir. Erkeklerle kıyasla daha az ücret almakta, statüsünü erkekler kadar kolay, hızlı yükseltmemektedir (Güldü ve Kart, 2019).

Toplumlarda hiyerarşik bir yapı ve bu yapıda da erkeğin daha fazla statü sahibi olduğu görülmektedir. Yapıdaki bu farklılık kadın ve erkek davranışlarını da etkilemektedir. Kadının toplumda statü olarak daha iyi konumlanması, kadının görevi olarak nitelenen bazı işleri erkekle paylaşması, kadının özellikleri olarak algılanan bazı özellikleri erkeklerin de taşıyabileceği düşüncesi cinsiyet kalıpyargılarını yıkacak ve kadın ve erkeğin daha eşit rollere sahip olduğu toplumlar oluşmasını sağlayacaktır (Karagöz, 2021).

Sosyal rol kuramı, bu araştırmanın dayandığı temel noktayı oluşturmaktadır. Araştırmanın sosyal rol kuramına dayandırılmasındaki temel gerekçe, araştırmanın katılımcı grubu olan ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin eğitim kurumlarında toplumsallaşmaya daha yoğun bir şekilde devam etmeleridir. Diğer bir ifadeyle, araştırmaya konu olan kız ve oğlan çocuklarının bu toplumsallaşma süreçleri sosyal rol kuramına uygun bir analitik zemin oluşturmaktadır.

Buraya kadar, toplumsal cinsiyet ile ilgili kuramsal çerçeve ele alınmıştır. Her bir kuramın birbirini kesen noktaları bulunmaktadır. Bu nedenle bu çalışma her kuramın bir ya da birkaç noktası doğrulayabilir. Ancak çalışmanın temellendirildiği kuram sosyal rol kuramıdır. Bu araştırmada incelenen konu “ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıflarına devam etmekte olan” kız ve oğlan öğrenciler olduğu için bir sonraki bölümde eğitimde toplumsal cinsiyet konularına yer verilmiştir.

D. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan ve öğrenilen kalıplarını kapsamaktadır. Kadın ve erkeğin ne yapması gerektiği konusunda toplumda oluşmuş fikirler, kadınlara ve erkeklere farklı roller, görevler ve sorumluluklar yüklemekte ve buna da cinsiyete dayalı iş bölümü denmektedir (Bora, 2012). Cinsiyete dayalı iş bölümü kadın ve erkeğin farklılaşmasına neden olmasının dışında kaynaklara ulaşım konusunda da eşitsizlik meydana getirmektedir. Yalnızca kadınların değil tüm toplumun siyasi, ekonomik, kültürel gelişimi önünde bir engel oluşturmaktadır (Özaydınlık, 2014).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı eğitimden sağlığa tüm sektörlerde görülebilmektedir. Bu eşitsizlik sadece kadınları ve kız çocuklarını etkilemekle kalmayıp toplumun dinamiğine de etkide bulunan olumsuz bir durumdur. Modernleşmiş toplumlarda eğitim o toplumun nitelikli, başarılı ve sağlıklı olabilmesi için önkoşuldur. Dünyadaki değişmelere ve gelişmelere ayak uydurabilmek için en önemli anahtar eğitimidir. Bireyin yaşamını sürdürebilmesi, kendini geliştirebilmesi, toplumun bir üyesi olarak topluma katkıda bulunabilme yönlerinden iyi bir eğitim alması gerekmektedir.

Eğitim, öğretim faaliyetlerinin dışında bireyin haklarını bilmesi, bu hakları gerektiği gibi tam ve eşit olarak özgürce kullanabilmesini de sağlayacaktır. Eğitim hakkının kullanılmasında da bazı engellerle karşılaşmaktadır. Bunlardan belki de en önemlisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetçi tutumlardır (Özaydınlık, 2014). Eğitimi bir kurum olarak aldığımızda dönüştürücü ve iyileştirici etkisi de gözlemlenebilecektir. Okullaşma ve eğitimin yaygınlaşması toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmakta, eğitilmiş ve nitelikli kadın sayısını artırmaktadır. Eğitimin yaygınlaşmasının kadınların güçlenmesinde oldukça olumlu etkileri vardır. Eğitim önemlidir ancak müfredatın içeriği ve eğitimi veren öğretmenin tutumu da bir o kadar önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için toplumun her alanında ve kanalında kalıpyargılardan sıyrılmış olabilmek, toplumda cinsiyete dayalı iş bölümünün yer almaması, toplumun eğitim ve genel politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliğine göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu başlık altında eğitimde toplumsal cinsiyetin genel perspektifi incelenmiştir. Bir sonraki bölümde, özel olarak çocuklar ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar ele alınmıştır.

E. Literatürdeki Çalışmalar

Bu bölümde toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklardaki kazanımı, cinsiyet kalıpyargıların çocuklar üzerindeki etkileri, anne-baba tutumlarının toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıpyargılarını etkilemesi üzerine yapılan çalışmalar yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri uzun yıllardır araştırmacılara konu olmuş bir alandır. Literatüre baktığımızda, araştırmacılar genellikle okul öncesi dönem çocuklarını araştırmalarına konu etmişlerdir.

1. Ulusal Çalışmalar

Şirvanlı Özen (1992) çalışmasının sonucunda annenin çalışıp çalışmamasının ve ebeveynin cinsiyet rolü değişkenlerinin çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları üzerinde anlamlı bir rolü gözlenmemiştir. Yazar, çalışmasında kullandığı envanterin yeterliliğini sorgulamış ve toplumsal cinsiyet rolleri ilgili sorulara, katılımcıların "...oldukları gibi değil ama olmak istedikleri gibi" yanıt verebileceklerini vurgulamıştır. Bu nedenlerden ötürü, yeni yapılacak araştırmaları desteklemiştir.

Gökkaya'nın (1994) çalışmasında anne babaların var olan cinsiyet algıları ve cinsiyete uygun çocuk yetiştirme eğilimleri ile okul öncesi dönemdeki çocukların oynadığı oyuncaklar arasındaki ilişki incelenmiş ve çocukların oyuncak seçimleri konusunda yalnızca anne babaların algıları değil toplumun da beklentilerine uygun olarak yaptıkları görülmüştür.

Baran (1995) tarafından yürütülen çalışmada, 7-11 yaş arası ailesi ile birlikte yaşayan ve çocuk yuvalarında kalan çocukların cinsiyet rolleri ve cinsiyet kalıpyargıları incelenmiştir. Çalışma sonucunda çocuk yuvalarında kalan ve ailesi ile birlikte yaşayan çocukların cinsiyet kalıpyargıları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Dilek (1997) çalışmasında okul öncesi dönemde yer alan çocukların toplumsal cinsiyet rollerini benimsemesinde anne ve babanın etkilerini incelemiş; gelir seviyesi

ve eğitim durumunun yüksek olmasına rağmen anne ve babaların çocuklarını toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranma konusunda yönlendirdikleri görülmüştür.

Çiftçi (2008) tarafından yapılan çalışmada dördüncü ve beşinci sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin kadın ve erkek rollerini nasıl algıladıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda çocuklar ailede kendileriyle en yakın olan kişinin anneleri olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların izledikleri ya da okudukları kanallardaki kahraman ve karakterlerden etkilendikleri ve bunların seçiminde cinsiyetlerinin önemli olduğunu ve popüler olandan etkilenmeye oldukça meyilli oldukları görülmüştür. Sonuç itibarıyla her iki cinsiyetin de toplumsal cinsiyet rollerini algılamada farklılıklar gösterdiği, her iki cinsiyetin de toplumsal cinsiyet algısının geleneksel temellere dayandığı ancak kız çocuklarının oğlan çocuklarına göre daha modern düşündükleri saptanmıştır.

Gümüsoğlu (2008) çalışmasında çocukların toplumsal cinsiyet algısının geleneksel kadın- erkek rolleriyle paralellik gösterdiği görülmüştür. Kadınların iş hayatının da bulunması gerektiğini söyleyen çocuklar aynı zamanda evdeki işleri de eksiksiz bir biçimde yapması gerektiğini de düşünmüşlerdir.

Yorgancı (2008) çalışmasında bir ve beşinci sınıf aralığında okutulan ders kitaplarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda boyut olarak erkek resimlerinin daha büyük olduğu, kızların resimlerde genel olarak ev ortamında gösterildiği, oğlan çocuklarının ise okulda ya da başka yerlerde daha fazla gösterildiği, oğlan çocuklarının daha çok tek başına gösterilirken kız çocukları hep grup içinde ya da bir yetişkinin yanında gösterilmiştir. Resimler yoluyla kız çocuklarına annelik rolü dayatılırken oğlan çocuklarına babalık rolüyle dışarıda ve iş hayatında olma konuları verilmiştir. Ev işleri kadınlara yönelik işlermiş gibi gösterilirken erkeklere daha güç gerektiren ve mekanik işler uygun görülmektedir.

Özkan (2009) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi dönemde yer alan çocukların cinsiyet kalıpyargılarının anne babalarının cinsiyet algısı, eğitim durumu, ikamet ettikleri il gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuğun annesinin taşıdığı cinsiyet rolü algısı ve yaşadığı şehir konusunda anlamlı bir bulgu elde edilmiş, çocuğun yaşı, aile yapısı, kardeşleri, annenin çalışıp çalışmama durumu gibi değişkenlerin çocuğun toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

Aydilek ifti (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada hem anne babaların hem de öğretmenlerin cinsiyet rolleri algısı ile okul öncesi dönemde yer alan çocukların arkadaşlarıyla ilişkileri ve oyuncak seçimleri incelenmiş olup babaların cinsiyete yönelik kalıpyargılarının ekonomik durumla ilgili olarak farklılaştığı görülmüştür. Kız ve oğlan çocukların oynamak için farklı oyuncaklar tercih ettikleri, oynama süreleri, oyunlarının yapısal özellikleri ve oyun alanlarına varıncaya dek farklılıklar gözlenmiştir. Anne babalar ile öğretmenlerin cinsiyet rolleri algısı ile çocukların bazı etkinlikleri konusunda bir ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Güney'in (2012) alışmasında okul öncesi dönemde yer alan çocukların oyuncak tercihleri ile anne babalarından öğrendikleri cinsiyet kalıpyargıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda oyuncak tercihlerini cinsiyetlerine uygun yapan çocukların aynı cinsiyetteki ebeveynlerinden algıladıkları cinsiyet yönlü beklentilerin cinsiyet yönlü olmayan beklentilerden daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Kılıç ve arkadaşları (2013), çalışmasında alt ve st sınıfa ait 69 ebeveyn ve ocuk incelenmiştir. Edinilen bulgular tüm ebeveynlerinin cinsiyetçi bir bakış açısına sahip olup bunun farkında dahi olmadıklarını, kız ve oğlan çocukları arasında bir ayırım yaptıklarını ve çocuklarını kendileri ve kendi çevrelerine uygun olarak yetiştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Böylelikle cinsiyetçi yaklaşım çocuklara sağlam bir biçimde kazandırılmaktadır.

Ata Doğan, Atış Akyol ve Güney Karaman (2018) tarafından yapılan araştırmada çocukların büyük çoğunluğunda cinsiyet kalıpyargılar bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak araştırmanın sonucunda annelerinin çalışmaları ya da çalışmamaları ile çocukların kalıp yargı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Bağeli Kahraman (2018) alışmasında öğrencilerle demografik anketler ve görüşmeler, annelerle ise anket çalışmaları yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annenin daha geleneksel roller içinde bulunduğu, yemek yaptığı, temizlikle ilgilendiği; babanın ise dışarıda halledilmesi gereken işleri üstlendiği; sonuçta çocukların anne babalarının toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde bir algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Kındap Tepe (2019), çalışmasında kız evlat, anne ve anneanne figürlerinden yararlanılmış; kız evlatların yaş ortalaması 22 olmasına rağmen ilgili çalışmalar bölümüne araştırmanın beklenen sonucuna uyumu nedeniyle eklenmiştir. Araştırmada

yaşlı kuşaktan genç kuşağa gidildikçe tabularda azalma, eşitlikçi rol tutumunda artma gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak da eğitim ve gelir durumunun artması, kadının eğitim ve çalışma hayatındaki yerinin önemszenmesi olarak belirtilmiştir.

Menekşe Asan (2019)'ın araştırmasında, araştırmaya konu olan çocuklarla beraber anne ve babaları da katılmış ve araştırma sonucunda anne babaların cinsiyet algıları ile çocukların cinsiyet algılarında paralellik görülmüş fakat durum oyuncak seçimine anlamlı bir yansımada bulunmamıştır.

Büyükokutan Töret (2020)'in araştırmasının sonucunda, eğitilmiş ve sosyoekonomik açıdan üst düzey annelerin toplumsal cinsiyetle ilgili tabuları sorgular olduğu, bu tabuları yıkmaya yönelik çaba içinde buldukları ancak anne ve eş kimliğiyle daha ön planda oldukları, şehir hayatında bulunmalarına rağmen köy kökenli oluşlarının getirdiği bazı geleneksel algı ve tutumlar bu çabalarını engeller nitelikte olduğu varsayılmıştır.

Alabay (2021) tarafından yürütülen çalışma sonucunda, en popüler arama motorlarında anne-çocuk ile ilgili yapılan aramalarda annenin çocuğuna gösterdiği sevgi ve ilgiye rastlanırken; baba-çocuk ile ilgili yapılan aramalarda daha çok babanın çocuğuyla yaptığı etkinlikler görülmektedir. Anne- çocuk aramaları ev ortamında görseller sunarken baba-çocuk aramaları daha çok dış ortamlarda görseller sunmaktadır. Anne-çocuk aramalarında anne ile birlikte yer alan çocuk genel olarak kız çocuğu iken baba-çocuk aramalarında yer alan çocuk genel olarak oğlan çocuğudur.

Tüfekçibaşı (2021) araştırmasında bilişsel esneklik, cinsiyet, kardeş sayısı ve annenin çalışma durumu önemli bir role sahipken otantiklik ve yaşın anlamlı bir rolü olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun annenin çalışma durumuna göre önemli ölçüde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada, annesi maddi gelir getiren bir işte çalışan katılımcıların, çalışmayanlara göre daha eşitlikçi bir tutum benimsedikleri görülmüştür.

2. Uluslararası Çalışmalar

Carlson'un (1998) çalışmasında anne ve babaların çocuğun toplumsallaşması üzerine olan etkisi incelenmiştir. Anne ve babaların toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının eşitlikçi bir yaklaşım taşıması halinde çocuklarına gösterdikleri ilgi ve güvenin üst düzeyde olduğu ancak geleneksel cinsiyet algısını benimsemiş babaların

çocukları üzerinde kontrol etme, koruma, kollama ihtiyacının ise daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Raag ve Rackliff (1998) tarafından yürütülen çalışmada kız ve oğlan çocukları oyun alanlarında incelenmiştir. Oyun alanlarına cinsiyetlerden bağımsız olarak tamir ve bulaşık setleri eklenmiştir. Daha sonrasında çocuklarla yapılan görüşmelerde oğlan çocukları karşı cinsiyete ait olduğunu düşündükleri oyuncakla oynadıklarında babalarından olumsuz tepkiler görececeklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca oğlan çocukların oyuncak seçiminde daha kalıpyargısal tercihlerde buldukları belirlenmiştir.

Rainy ve Rust (1999) çalışmasında cinsiyet kalıpyargıların var olup olmadığı bir etkinlik aracılığıyla incelenmiştir. Etkinlik tamamen eşitlikçi bir anlayışa göre hazırlanmıştır. Etkinlik için deney ve kontrol grupları belirlenmiştir. Etkinlik sonrasında çocukların cinsiyet kalıpyargı düzeylerinde anlamlı değişiklikler olduğu ve androjen yanıtının arttığı görülmüştür.

Chick, Heilman-Houser ve Hunter (2002) tarafından yapılan araştırmada kız ve erkeklerden oluşan bir grupta erkek sayısı azsa daha popüler olduklarını, kızlarla eşit sayıda olmaları halinde ise oğlan çocukların daha fazla kontrol ve güç gösterdikleri tespit edilmiştir. Oğlanlar fiziksel özellikleri ile ön plana çıkarken kızlar kıyafetleri, saçları ve yardımseverlikleriyle ön plana çıkmışlardır. Ayrıca çocukların oyuncak tercihlerini yaparken ve oyun oynayacakları arkadaşlarını belirlerken de cinsiyetçi bir tutum gösterdikleri ve oyun ve oyuncaklarının kalıpyargı özellikleri taşıdığı görülmektedir.

Murray (2004) çalışmasında aile yapılarındaki geleneksel veya eşitlikçi tutumların çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algılarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, eşitlikçi aile yapılarından gelen çocuklarda da kalıpyargılar bulunduğu ancak geleneksel aile yapısında yetişen çocuklara göre kadın ve erkek ilişkilerinde çok daha az kalıpyargılar taşıdıkları belirlenmiştir.

Sinno ve Killen (2006), çalışmalarında annenin çalışan babanın ise evde çocuklarıyla kaldığı bir araştırma yapmışlardır. Çocuklar hem annelerinin hem de babalarının çalışma hayatında bulunmalarını kabul edilebilir olarak yorumlamıştır. Ancak annelerinin çalıştığı, babalarının evde olduğu durumu daha az kabul edilebilir bulmuşlardır. Bunun sebebi olarak ev içi rollerle ilgili toplumsal cinsiyet kalıplarından

bahsetmişlerdir. Özellikle geleneksel aile yapısında yetişmiş çocukların verdiği yanıtlar daha basma kalıp ifadeler olarak nitelendirilmişlerdir. Genel olarak çocukların bakıcı rolündeki yetkinlikle ilgili görüşlerinin tamamen cinsiyet odaklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Freeman'ın (2007) yılında yaptığı çalışmada okul öncesi çocuklarından oyuncakları kız ve erkek oyuncağı olarak ayırmaları istenmiştir. Oyuncakları ayırdıktan sonra da oyuncak seçimi yapmaları ve seçtikleri bu oyuncaklara yönelik seçimlerine ailelerinin ne tepkiler vereceğı sorulmuştur. Çalışma sonunda çocukların ailelerinin onaylayacağı oyuncakları tercih etme yöneliminde oldukları ve bu oyuncakların cinsiyet kalıpyargıları içerdiği belirlenmiştir. Ancak aileler genel olarak cinsiyet kalıpyargıları reddetmişlerdir. Sonuçta ailelerin ifadesi ile çocukların düşündüğü, ailelerinin vermesini bekledikleri tepkinin farklı olduğu saptanmıştır.

Park, Smith ve Correll (2010), çalışmalarında anne ve babaların davranışlarının çocuklar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Geleneksel rollerin güçlü bir şekilde kalıcı olduğu ve devam ettirildiğı sürece rahatça nesiller arası aktarıma uğrayabileceğı anlaşılmıştır. Kız çocukları anne rolüyle, oğlan çocuklar baba rolüyle kendilerini güçlü bir şekilde eşleştirmişlerdir. Annenin çocuk ve ev bakımında, babanın ise profesyonel hayatta yer aldığı gizil çağrışımların çocuklar ve toplum üzerinde etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Everett (2011) çalışmasında çocukların toplumsal cinsiyet rolleri oluşturmada ailelerinin cinsiyet rollerine ilişkin değerlerinden çok çocukların ailelerinin bu değerleri nasıl algıladıklarını önemsemelerinin daha etkili olduğu bulunmuştur.

Croft, Schmader, Block ve Baron (2014), çalışmada evde var olan cinsiyet eşitsizliğinin toplumun her alanına yayıldığını vurgulamışlar, iki ebeveyniyle birlikte büyüyen çocukların iki cinsiyet arasındaki davranış ve gizil çağrışımlardan etkilendiğini ve cinsiyetlerine yönelik rollerini oluştururken bunların belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kız çocuklarının babalarının gizil cinsiyet rolleri çağrışımlarından fazlaca etkilendiğı ve bunun meslek seçimlerine kadar etki ettiği görülmüştür. Öne çıkan bu bulgular neticesinde evde dengeli bir iş bölümünün varlığının ve eşitlikçi bir yaklaşımın çocuklar üzerinde cinsiyet kalıpyargıları azaltma yönünde bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Kleven, Landais ve S gaard, (2019) alışmasında çalışan anneyle büyüyen oğlan çocuklarının cinsiyet kalıpyargılardan daha uzak olduğu, daha modern bir anlayışa sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca kız çocuklarının gelecek ve kariyerlerinin annenin çalışma geçmişiyle yüksek derecede ilişkili olduğu, çocukların sahip olduğu ya da olabileceği cinsiyet rollerine yönelik tutumların anne ve annenin çalışma hayatıyla ilgili olduğu görülmüştür.

III. YÖNTEM

Araştırmanın amacı, ilkokul döneminde bulunan çocuklardaki toplumsal algının annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre değişip değişmediğinin ve kalıpyargılara yönelik tutumlarının incelenmesidir. Çalışmanın bu bölümünde belirlenen temel amaca yönelik metodolojik incelemelerle beraber araştırmanın deseni, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği, katılımcı grup, veri toplama araçları, araştırmanın uygulanması ve veri toplama süreci ve veri analizi süreçleri tanıtılmıştır.

A. Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel yöntem araştırmasıdır. Nitel yöntem desenlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç olayı çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (görüşmeler, gözlemler, görsel-işitsel dokümanlar) ile derinlemesine incelendiği, durumların ve durumla alakalı temaların açıklandığı nitel bir araştırma biçimidir (Creswell ve Poth 2016). Detaylı bir anlayışa sahip olamadığımız durumlara odaklanmakta ve bu durumları çeşitli sorular, görüşmeler, metaforik çizimlerle anlamlandırmaya çalışılmıştır. Bu çalışma özelinde de hem görüşmeler hem de metaforik çizimler araştırma deseni olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının durumu, annelerinin çalışıp çalışmamasına göre ortaya konulmuştur. Bu çalışmada, durum çalışmasının tercih edilmesinde, bu çalışma türünün bir sistemin nasıl çalıştığını ortaya koyması ve bu bahsedilen sistemin derinlemesine incelenmesine olanak sağlaması; elde edilen verilerden ortaya çıkabilecek sonuçlarla o olayın oluşma nedenlerinin saptanması, daha sonra yapılabilecek çalışmalarda nelerin dikkate alınması konuları belirleyici olmuştur (Subaşı, Okumuş 2017). Araştırma karma yöntem araştırma yöntemlerinden açıklayıcı ardışık desen kullanılarak tamamlanmıştır. Açıklayıcı ardışık desen kullanılırken amaç nicel yöntemle toplanan verilerin nitel yöntemle toplanan verilerle güçlendirilmesi ya da açıklanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiş

olup ilk aşamada nicel veriler toplanıp ardından nicel verilerden yararlanılarak seçilen örneklem ile nitel veriler elde edilmiştir.

İnsanın karmaşık bir yapıdan oluştuğu varsayıldığında fizyolojik sistemin yanında tümleşik psikolojik süreçlere de sahip olduğu bilinmekte; ayrıca insanın diğer insanlarla iletişim kurması açısından da sosyolojik bir tarafı bulunmaktadır. Bu denli kapsamlı ve çok boyutlu yapıyı da yalnızca sayısal verilerle ya da deneysel olarak anlamaya çalışmak pek mümkün olmayacağından insan davranış ve duyguları, toplumsal ilişki ve algıları bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır (Baltacı, 2019).

B. Katılımcı Grubu

Araştırmanın çalışma grubu olarak Türkiye’de bulunan üçüncü ve dördüncü sınıfa devam eden ilkokul öğrencileri belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları karma bir gruba uygulanmıştır. Ayrıca üçüncü ve dördüncü sınıfa devam etmekte olan öğrencilerinin aileleri ile hafta sonunu nasıl geçirdiklerine dair çizimler yoluyla toplumsal cinsiyet algıları ortaya koyulmuş, metaforik uygulama ile öğrencilerin konu hakkındaki görüşleri elde edilmiştir.

Araştırmanın katılımcı grupları ise “annesi çalışan farklı cinsiyetteki 6 öğrenci” ve “annesi çalışmayan farklı cinsiyetteki 7 öğrenci” şeklindedir. Annesi çalışan ve çalışmayan şeklinde iki grup üzerinde araştırma yapılmasının nedeni, bu iki grup arasında benzerlikler ve farklılıkları ortaya koyma çabasıdır. Araştırmanın amacında da belirtildiği üzere, annelerinin çalışma durumunun kız ve oğlan çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarını anlamak ve karşılaştırabilmek için bir grup annesi çalışan kız ve oğlan çocuklardan bir diğer grup ise annesi çalışmayan kız ve oğlan çocuklarından seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, annelerinin çalışma durumu aşağıda verilmiştir. Ayrıca araştırmanın yapıldığı yer ve tarihler de eklenmiştir. Öğrencilerin isimleri etik gerekçelerle kullanılmamıştır. Bunun yerine, öğrenciler, Ö1-1 ve Ö2-2 gibi kodlamalarla isimlendirilmişlerdir.

Kodlamalarda Ö harfi “öğrencinin” baş harfi olarak alınmış ve annesi çalışan öğrenciler Ö1; annesi çalışmayan öğrenciler Ö2 olarak belirtilmiştir. Kodların devamındaki numaralandırma ise, görüşme sırasına göre yapılmıştır. Örneğin, Ö1-3 kodlaması, annesi çalışan ve üçüncü görüşme yapılan öğrenciye işaret etmektedir. Ö2-5 kodlaması, annesi çalışmayan ve beşinci görüşme yapılan öğrenciyi anlatmaktadır.

Veriler Erzurum ilinin Yakutiye ilçesine bağlı bir mahallede yer alan bir ilkokuldaki öğrencilerin katılımı ile elde edilmiştir. Verilerin toplandığı mahallede bir ilkokul, bir ortaokul ve ayrıca bir cezaevi ve askeriye bulunmaktadır. Bölgenin yerlileri tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta, bahsi geçen cezaevi ve askeriye çalışanları da bölgenin memur nüfusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla okula devam eden öğrencilerin aileleri bu üç gruptan birine aittir. Annesi çalışan öğrenciler genellikle cezaevi lojmanlarında oturmakta, annesi çalışmayan öğrenciler genellikle mahallenin herhangi bir yerinde oturmaktadır. Lojmanda oturan öğrencilerin genellikle kendilerine ait odaları bulunmakta ancak diğer öğrencilerin kendilerine ait odaları bulunmamaktadır. Lojmanda oturan öğrencilerin evlerinin ısınma şekli kaloriferli ısınmayken diğer öğrencilerin evleri sobalıdır. Lojmanlarda oturan öğrenciler okula servisle gelmekte, diğer öğrenciler ulaşımını yürüyerek sağlamaktadır. Lojmandan gelen öğrencilerin ailelerinin sabit bir geliri bulunurken diğer öğrencilerin ailelerinin genellikle sabit bir geliri bulunmamaktadır. Diğer öğrencilerin kardeş sayıları genellikle daha fazlayken lojmandan gelen çocukların kardeş sayıları genellikle daha azdır. Ailelerin eğitim-öğretim durumu göz önüne alındığında lojmandan gelen öğrencilerin ailelerinde yüksek okula devam daha fazladır.

Öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim durumlarına ve çalışıyorlarsa mesleklerine Çizelge-3'te yer verilmiştir. Annesi çalışan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları 3 üniversite ve 3 lise mezunu şeklinde eşit dağılmıştır. Meslekleri ise, infaz koruma memuru, sağlık teknisyeni, hemşire ve kuran kursu öğretmenliğidir. Annesi çalışmayan öğrencilerin annelerinin tamamı ilkokul mezunudur.

Birinci grup yani annesi çalışan öğrencilerin babalarının eğitim durumu 1 üniversite, 4 lise, 1 ilkokul mezunu şeklindedir. Birinci grubun babaları memur, işçi, çiftçi gibi meslek gruplarındandır. İkinci grup yani annesi çalışmayan öğrencilerin babalarının eğitim durumu 1 yüksekokul, 4 lise, 1 ortaokul, 1 ilkokul şeklindedir ve imam, işçi, memur olanlar dışında tamamı hayvancılıkla uğraşmaktadır. Anne ve baba mesleklerinde infaz koruma memurluğu yoğunluktadır, bunun sebebi araştırma alanına yakında bulunan cezaevilerdir. Hayvancılık ve çiftçilik de benzer şekilde yoğunluktadır. Araştırmaya konu olan şehrin içinde bulunduğu bölgenin temel uğraşlarını bireylerin devam ettirdikleri görülebilir.

Çizelge 2 Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgileri

Öğrencinin İsimlendirilmesi	Öğrencinin Cinsiyeti	Öğrencinin Yaşı	Annesinin Çalışma Durumu	Araştırmanın Yapıldığı Tarih
Ö1-1	E	9	Çalışıyor	29.12.2022
Ö1-2	K	10	Çalışıyor	22.12.2022
Ö1-3	K	9	Çalışıyor	29.12.2022
Ö1-4	K	10	Çalışıyor	22.12.2022
Ö1-5	K	10	Çalışıyor	30.12.2022
Ö1-6	K	9	Çalışıyor	30.12.2022
Ö2-1	E	10	Çalışmıyor	26.12.2022
Ö2-2	E	10	Çalışmıyor	26.12.2022
Ö2-3	E	10	Çalışmıyor	26.12.2022
Ö2-4	K	10	Çalışmıyor	26.12.2022
Ö2-5	E	10	Çalışmıyor	27.12.2022
Ö2-6	E	10	Çalışmıyor	27.12.2022
Ö2-7	E	10	Çalışmıyor	27.12.2022

Çizelge 3 Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları

Öğrenci	Annesinin Eğitim Durumu	Annesinin Mesleği	Babasının Eğitim Durumu	Babasının Mesleği
Ö1-1	Lise	İnfaz Koruma Memuru	Üniversite	İşsiz
Ö1-2	Üniversite	Kuran Kursu Öğretmeni	Lise	Memur
Ö1-3	Üniversite	Hemşire	İlkokul	Çiftçi
Ö1-4	Üniversite	Kuran Kursu Öğretmeni	Lise	Memur
Ö1-5	Lise	Sağlık Teknisyeni	Lise	Memur
Ö1-6	Lise	İnfaz Koruma Memuru	Lise	Koruma Memuru
Ö2-1	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Hayvancılık
Ö2-2	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	Memur
Ö2-3	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	Hayvancılık
Ö2-4	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	Hayvancılık

Çizelge 3 (devamı) Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları

Ö2-5	İlkokul	Çalışmıyor	Yüksekokul	İmam
Ö2-6	İlkokul	Çalışmıyor	Ortaokul	Hayvancılık
Ö2-7	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	İşçi

C. Veri Toplama Aracı

Veri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları için bir akademisyen ve bir öğretmen olmak üzere araştırmaya konu olan alanda uzman iki kişinin görüşü alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda, görüşme soruları ile uygulanması planlanan yaş grubunun uyumlu olduğu bulunmuş ve çalışmanın görüşme soruları kısmını uygulamada herhangi bir engel bulunmadığına karar verilmiştir.

Sorular çalışmanın uygulanmasından önce araştırma konusuna uygun olacak şekilde -aynı zamanda araştırmanın değişkenine yönelik ipuçları sağlayacak şekilde geliştirilmiştir. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları öğrencilere bir görüşme esnasında yönlendirilmiş ve cevaplar kaydedilmiştir.

Ayrıca yine araştırmacı tarafından karma bir gruba uygulanan “Bir Haftasonu Günü Ailece Evde Neler Yapıyoruz?” etkinliğinde de öğrencilerden buna yönelik çizimler yapmaları, çizimlerine tüm aile bireylerini dahil etmeleri ve ailenin tüm bireylerinin evde olduğu bir günün herhangi bir anını resmetmeleri istenmiştir. Çocukların bilimsel bir araştırmaya dahil olması ve onların algı, düşünce ve duygularının kendilerinden elde edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın yapımı sırasında sadece sözel araçlardan değil görsel ve sanatsal ürünler de metaforik açıdan fayda sağlamıştır.

Çalışmada veriler toplanırken çocukların her birine beyaz kâğıt ile boya kalemleri dağıtılmış ve çocuklardan tüm aile bireylerinin evde olduğu bir anda hangi aile bireyleri neler yapar, nelerle uğraşır sorularının içerisinde yer aldığı resimler çizmeleri istenmiştir. Tüm aile bireylerinin evde bulunduğu esnada ev içi iş dağılımı verisini daha net bir biçimde elde edebilmek ve özellikle bu verinin çocukların gözlemlerinin neticesinde elde edilebilmesi için resmettikleri günün özellikle bir tatil günü olması istenmiştir. Öğrencilere metaforik çizimler için verilen yönerge şu şekildedir:

Çizelge 4 metaforik çizimler için öğrencilere verilen yönerge

---

Çocuklar, bugün küçük birer resim yapacağız. Ben size kağıt ve boyalar vereceğim. İsterseniz kağıdınızı tıpkı bir evin odaları gibi bölümlere ayırabilir, isterseniz tek bir çizim de yapabilirsiniz. Cumartesi-pazar günleri ya da tüm aile bireylerinizin evde olduğu bir tatil gününde ailece neler yaptığınızı resmetmenizi istiyorum. Kendinizin, annenizin, babanızın, (varsa) kardeşlerinizin o gün ne işlerle uğraştığını, neler yaptıklarını düşünün ve özgürce resmedin.

Böylelikle öğrencilerde var olan toplumsal cinsiyet rolleri ya da kalıplaşmış cinsiyet rolleri, aile bireylerinin resme nasıl konu oldukları incelenerek ortaya konulmuştur.

D. Veri Toplama Süreci

Veri toplama yapılan gözlem ve görüşmeler ile birlikte uygulanacak metaforik çizim etkinliği ile gerçekleştirilmiştir.

Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları öğrenciler tarafından cevaplanmıştır. Sorular annesi çalışan öğrencilere yöneltilecek sorular ve annesi çalışmayan öğrencilere yöneltilecek sorular olarak iki farklı formda hazırlanmıştır (bkz. Ek-1 ve Ek-2).

Veri toplama yaklaşık 1 hafta boyunca 5 ders saati sürmüştür. Görüşme sorularını yanıtlayan öğrencilere metaforik çizim etkinliği de beraberinde yaptırılmıştır. Veri toplanırken katılımcıların birbirinden etkilenmemesi adına görüşmeler yalnızca araştırmacının ve katılımcının bulunduğu bir ortamda bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulama esnasında katılımcılarla yapılan tüm görüşmeler ses kaydına alınmış daha sonra araştırmacı tarafından yazılı hale getirilmiştir. Soruların cevaplanması yaklaşık olarak 5-10 dakika arasında sürmektedir.

Benzer şekilde yapılan çizimler ayrıntılı bir inceleme sonucunda yorumlanmış, her bir öğrencinin görüşme sorularına verdikleri cevaplar ile karşılaştırılıp bütünleştirilerek daha derin görüşler ortaya çıkarılmış ve daha anlamlı analizler yapılmıştır.

E. Verilerin Analizi

Bu araştırma bir nitel yöntem araştırmasıdır. Elde edilen veriler betimsel içerik çözümlemesi yoluyla analiz edilmiştir. İçerik çözümlemesi 1952 yılında Berelson tarafından iletişim içeriğinin tarafsız, nicelik yönünden ve sistemli tanımlar yapan bir araştırma tekniği olarak adlandırılmaktadır (Yüksel, 2009).

Toplanan verilerin açıklanması için, gerekli kavram ve ilişkilere ulaşmayı hedefleyen içerik analizi okuyucunun bilgisine ya da tutumlarına bağlı olmadan basitçe yaptığı yoruma karşı tarafsız bir okuma sağlamak amacıyla (Kitiş-Çınar, 2013). İçeriğin akla gelen ilk anlamından ziyade gizil mesajın ortaya çıkmasını kavranmasını önemsemektedir. Bireyi etkileyen görünmeyen faktörlerin belirlenmesine yönelik kaygılar gütmektedir.

IV. BULGULAR

Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile yapılan bu araştırmada, annesi çalışan öğrenciler ile annesi çalışmayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının ne şekilde olduğunun incelendiği çalışmanın bulgularına yer verilen bu bölümünde, araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara yönelik iki grup öğrencinin cevapları ve ev yaşamlarına dair çizimleri yer almaktadır. Annelerinin bir işte çalışıyor/çalışmıyor olması ve bu durumun öğrencilere hissettirdikleri üzerine sorulmuş olan sorulara öğrencilerin verdikleri yanıtlar, nitel bir araştırma yöntemi olan betimsel içerik analizinden geçirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, iki gruba ayrılmış ve görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. İki gruba yöneltilen soruların yanıtları ve analizleri, daha önce de ifade edildiği gibi “Annesi çalışan öğrenciler” ve “Annesi çalışmayan öğrenciler” şeklinde ayrı alt başlıklarda incelenmiştir.

A. Annesi Çalışan Öğrencilere İlişkin Bulgular

Annesi çalışan öğrencilere toplam 6 adet soru yöneltilmiştir. Her sorunun yanıtı bu araştırmanın problemi temel alınarak teker teker ele alınmıştır.

1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Annesi çalışan 6 öğrenciye yöneltilen ilk soru “Annen bir işte çalıştığı için kendini şanslı hisseder misin? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

- Öğrencilerden 3’ü annesi bir işte çalıştığı için kendilerini şanslı hissettiklerini,
- Öğrencilerden 1’i annesi bir işte çalıştığı için kendisini ne şanslı ne de şanssız hissettiğini,
- Öğrencilerden 2’si de annesi bir işte çalıştığı için kendilerini şanssız hissettiklerini

İfade etmişlerdir. Öğrencilerin “neden?” sorusuna verdiği cevaplar ise hemen hemen hepsinin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarından doğan bir ilgi istenci noktasında

ortaklaşmıştır. Şanslı hisseden öğrenciler, annesinin iş yerine gidebilenler ve orada ihtiyaçları karşılananlar ya da evde başka bir ebeveynin olması nedeniyle evde bu tür ihtiyaçları karşılanan şekilde iken; şanssız hisseden ve ne şanslı ne şanssız hisseden öğrenciler “ödevlerinde yardım alamamak, eve gelince birinin onları karşılamaması gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması” (Ö1-3) ve bunun yanı sıra “kardeşlerine bakmak” (Ö1-5) gibi ekstra sorumluluklarının doğması şeklindedir. Aslında öğrencilerin annelerinin çalışmaları konusundaki hislerini temellendirdikleri nokta kendilerinin çocuk olmaktan doğan ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmamasına bağlı olarak değişmektedir. Bu noktada sadece bir öğrenci baba figüründen bahsederek annesinin çalışmasından pozitif olarak bahsetmiştir. Diğer cevaplara bakıldığında, annelere atfedilmiş toplumsal cinsiyet rollerinin çocukların algısında da örtük bir şekilde olsa da var olduğu anlaşılmaktadır.

1. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

- “Şanslı hissediyorum. Çünkü hem babam evde hem abim hem de ben zaman geçiriyoruz.” (Ö1-1)
- “Şanslı sayılırım. Çalıştığı yere gidiyorum, orayı çok seviyorum.” (Ö1-2)
- “Çok değil, annem evde dursa daha iyi hissederim. Evde olunca annemi görebiliyorum. Ödevlerimi sormıyorum” (Ö1-3)
- “Hissediyorum. Bazen onların iş yerine gidiyordum hiç canım sıkılmıyordu. Etkinliklerimi orada hazırlıyordum. Benim için şanstı.” (Ö1-4)
- “Hissetmiyorum. Çünkü kardeşimle ben ilgilenmek zorunda kalıyorum.” (Ö1-5)
- “Şanssız hissediyorum. Sabah evden çıkarken ve akşam döndüğümde beni kimse karşılamıyor.” (Ö1-6)

Annesi çalışan 6 öğrenciye yöneltilen ikinci soru “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı” düşüncesine katılıyor musun? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

- Öğrencilerden 5’i kalıpyargıya katılmadıklarını,
- Öğrencilerden 1’i kalıpyargıya katıldığını

Belirtmişlerdir. Öğrencilerin “neden?” sorusuna verdiği cevaplar ise annelerinin çalışma durumlarını ekonomik bağlamda incelediklerini göstermiştir. Sadece “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı” kalıpyargısına katıldığını ifade eden öğrenci, annesinin ev içi emeğini onun kimliğinin bir parçası olarak görmüştür. Toplumsal cinsiyet algısının ev içi ve ev dışı emek olarak iki alt başlığa ayrılabilceği düşünülürse, 5 öğrencinin annesinin çalışmasını ailelerini daha iyi bir ekonomik seviyeye çıkartacağını belirtmeleri ev dışındaki emeğin tanındığına işaret etmektedir. Öğrencilerin cevapları detaylı incelendiğinde, “...babam yorulur.” (Ö1-3) ve “...ikisi de çalışmalı” (Ö1-1) gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre, ev dışındaki emek alanında yer almak yani diğer bir ifadeyle “bir işte çalışmak” hem kadın hem de erkek için geçerli bir roldür. Dolayısıyla özellikle ev-dışı alanda, toplumsal cinsiyet algısının kadın ve erkek için eşitlikçi olduğu söylenebilir.

2. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Katılmıyorum. Bence ikisi de çalışmalı. Evimize katkı sağlıyor.” (Ö1-1)

• “Hayır katılmıyorum. O zaman eve daha az para gelir ve ihtiyaçları karşılanmaz.” (Ö1-2)

• “Çok da katılmıyorum. Annemin evde olmasını isterim ama birkaç gün de çalışsa iyi olur. Annem hep evde oturursa o zaman sadece babam işe gider, o da çok yorulur.” (Ö1-3)

• “Hayır. İkisi de çalışmalı. Babam sadece çalışsa ihtiyaçlarımızı karşılayamayız. Sıkıntı çekeriz.” (Ö1-4)

• “Doğru buluyorum. Anneler çalışınca evin kalan bir sürü işi oluyor ve ev kirleniyor.” (Ö1-5)

• “Katılmıyorum. Çünkü ev kadınlarını sevmiyorum. Sürekli evde oturup tatlı yiyorlar, çok gürültü oluyor. Onlar için sıkıcı olur ve daha az paramız olur.” (Ö1-6)

Annesi çalışan 6 öğrenciye yöneltilen üçüncü soru “Annen bir işte çalıştığı için sizden yapmanızı istediği şeyler var mı? Bunu doğru buluyor musun? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

• Öğrencilerin tamamı “var” olarak cevaplamıştır.

Sorunun “Bunu doğru buluyor musun? Neden?” kısmında da öğrencilerin tamamı annelerinin onlardan yapmalarını istediği şeyler olabileceğini ve bu gibi

talepleri doğru bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu sürecin kendileri için eğitici olduğuna ve “omlet yapmak, sofrayı kurmak, odaları toplamak” gibi öğretilere işaret etmişlerdir.

3. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Annemin işleri yapabilmesi için zaman kalmıyor. O yüzden çoğu işi biz hallediyoruz. Bence doğru, zaten zamanı kalmıyor ve hepimiz birlikte yaşıyoruz.” (Ö1-1)

• “Var. Küçük kardeşimle ben ilgileniyorum. Ev işlerine yardım ediyorum. Babam da işe gittiği zaman işlerle ilgileniyorum. Doğru buluyorum. Birçok şey yapmayı öğrendim: Omlet, temizlik...” (Ö1-2)

• “Babamdan çay yapmasını istiyor, babamıza yardım etmemizi ve ödevlerimizde anlamadığımız yerleri babamıza sormamızı istiyor. Yapmamız doğru, zaten annem çok yoruluyor.” (Ö1-3)

• “Sofrayı kurup kaldırmak, çamaşırları toplamak gibi. Babam yapmıyor çok yorgun oluyordu. Bizim yardım etmemiz doğru zaten onlar her gün dışarıda çalışıyor.” (Ö1-4)

• “Kardeşimle benim ilgilenmemi istiyor. Çok yanlış bulmuyorum, ablası olduğum için ilgilenebilirim. Bizden iş istemesi de yanlış değil çünkü o da yoruluyor.” (Ö1-5)

• “Oluyor. Sofrayı kurmak, odaları toplamak gibi. Herkes kendi işini yapmalı.” (Ö1-6)

Annesi çalışan 6 öğrenciye yöneltilen dördüncü soru “Annemin bir işte çalışmamasını ister miydin? Annem çalışmasaydı neler olurdu?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

- Öğrencilerden 2’si annelerinin çalışmamasını istemediklerini,
- Öğrencilerden 1’i annesinin çalışmamasını istediğini,
- Öğrencilerden 3’ü ise, annelerinin “şartlı” olarak çalışmalarını istediklerini

Belirtmişlerdir.

Dördüncü soruya verilen cevaplara göre, öğrencilerin annelerinin çalışmasını ekonomik bağlamıyla değerlendirdikleri görülmüştür. “Kapıyı açmak, çocuğu

karşlamak ve beslenme hazırlamak” gibi cevaplar ise, bu tür ev işlerinin “anne görevi” olduğuna dair inancı yansıtmaktadır. Bu bağlamda, var olan toplumsal cinsiyet algısının çocuklarda da gözlemlendiği söylenebilir.

4. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Hiç istemezdim. İkisi de çalışmalı. Hem para biriktirip hem borçlarımızı öderiz. Kirayı rahatça veririz. Çalışmasaydı lojmanda oturamazdık, okula gelecek paramız olmazdı.” (Ö1-1)

• “Evet evde durmasını isterdim, beni kapıda karşılamasını isterdim. Bazen de işe gitmesini isterdim, her gün gitmese çok iyi olurdu.” (Ö1-2)

• “Hem isterdim hem istemezdim. Annem çalışmasaydı babam tek başına evi geçindirmek zorunda kalırdı, belki de geçindiremezdi. Annem de bir sürü para kazanıyor. Annem hemşire olduğu için hastalanırsak bizi hemen iyileştiriyor.” (Ö1-3)

• “Hayır istemezdim. Çalışsa hem para kazanıyor hem de ihtiyaçlarımızı karşılıyor. Çalışmasaydı istediğim hiçbir şeyi alamazdık.” (Ö1-4)

• “İstemezdim. Ama annem çalışmıyorken her şey daha kolay olurdu.” (Ö1-5)

• “Sabah biraz daha geç gidip akşam erken gelse çalışmasını isterim. Kendim kapıyı açmak zorunda kalmazdım. Beslenmemi hazırlayamadığı için üzülmezdik.” (Ö1-6)

Annesi çalışan 6 öğrenciye yöneltilen beşinci soru “Annenin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

• Öğrencilerin tamamı annelerinin çalışmasına pozitif bir bakış açısına sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Beşinci soru, birinci sorunun kontrol sorusu niteliğindedir. Birinci soruda annelerinin çalışmalarından dolayı şanslı hissedip hissetmedikleri; beşinci soruda ise, annelerinin çalışmalarından dolayı nasıl hissettikleri sorulmuştur. Benzer sorular olsa da öğrenciler, annelerinin çalışmalarını pozitif olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca önceki cevaplarına benzer bir şekilde, annelerinin çalışmalarının kendilerini geliştirdiğini ve bazı becerileri kazandıklarını da belirtmişlerdir.

5. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Doğru ve güzel buluyorum. O evde olmayınca biz yemek yapmayı ğrendik. Temizlik yapabiliyoruz.” (1-1)

• “Kardeşim biraz daha büyük olsaydı daha iyi olurdu. Ama yine de annemin çalışması çok faydalı.” (1-2)

• “Güzel bence. İnsanları iyileştirmesi bana gurur veriyor.” (1-3)

• “Bence doğru. Kardeşlerime bakacak birini bulabildik. Ailecek sıkıntı çekmiyoruz.” (1-4)

• “Güzel ve doğru. Annem çalışınca kardeşimle daha güzel vakit geçiriyoruz. Daha çok paramız oluyor.” (1-5)

• “Doğru buluyorum ama keşke onun için daha güvenli bir iş olsaydı. Evde olmasını istemezdim.” (1-6)

Annesi alışan 6 öğrenciye yöneltilen altıncı soru “Annenin bir işte çalışmasının ailenize ne gibi bir katkısı var? Neden?” şeklinde ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

• ğrencilerin 5’i annelerinin çalışmalarının ailelerine maddi bir katkı sağladıklarını,

• ğrencilerin 1’i ise annesinin mesleği bağlamında ailesine katkı sağladığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplar detaylı bir şekilde incelendiğinde, toplumsal cinsiyet rollerinden izler bulunabilmektedir. Örneğin, “...Annemin alışması babama da yardım ediyor...” (1-3) ifadesi, çalışma ve evi geçindirme gibi görevlerin babaya atfedildiğini, annenin “yardımcılık” görevi olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, “...Annemin işine yardım etmek bana keyif veriyordu. Bazı işleri yapmayı öğrendim...” (1-4) söylemi de ev işlerinin anneye atfedildiğini anlatmaktadır.

6. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Para olarak katkısı var. İhtiyaçlarımızı karşılıyoruz. Annem çalışmasa ihtiyaçlarımızı alamayız.” (1-1)

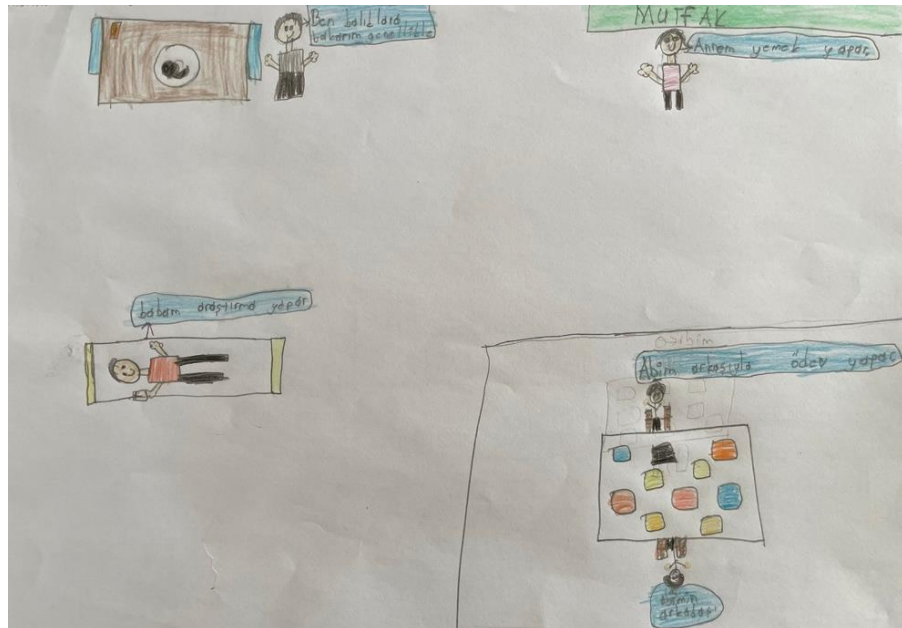
• “Hepimiz sosyalleşiyoruz. Ailemizin maddi durumu iyi. Benim için de aktivite çıkıyor, canım sıkılmıyor.” (1-2)

- “Hastaneye gitmemize gerek kalmıyor. Hemen ilaç bulabiliyor. Annemin çalışması babama da yardım ediyor. Daha kolay alışveriş yapabiliyoruz.” (Ö1-3)
- “Maddi katkısı çok oluyor. Çeşit çeşit kıyafet alabiliyoruz. Annemin işine yardım etmek bana keyif veriyordu. Bazı işleri yapmayı öğrendim.” (Ö1-4)
- “Daha çok paramız oluyor. Hepimizin görevleri oluyor ve bize birçok şey öğretiyor.” (Ö1-5)
- “Sadece babaları çalışanlar az para kazanıyor. Annem evde olsaydı kardeşim de evde olurdu onunla oynamaktan ders çalışamazdım. Ve ben daha becerikli biri oluyorum. Benimle ilgili olan her şeyi kendim halledebiliyorum.” (Ö1-6)

Anneleri çalışan öğrencilerin verdiği cevaplara göre, toplumsal cinsiyet rollerini yarı yarıya gözlemlemek mümkündür. Öğrencilerin bu 6 soruya verdikleri cevapları kendi metaforik çizimleri ile incelemek araştırmanın güvenilirliğini pekiştirmek için gerekliliktir. Bu nedenle, öğrencilerden ev yaşamında aile bireylerini resmetmeleri istenmiştir.

Anneleri çalışan öğrencilerin yaptığı çizimlere aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 2 Ö1-1'in çizimi

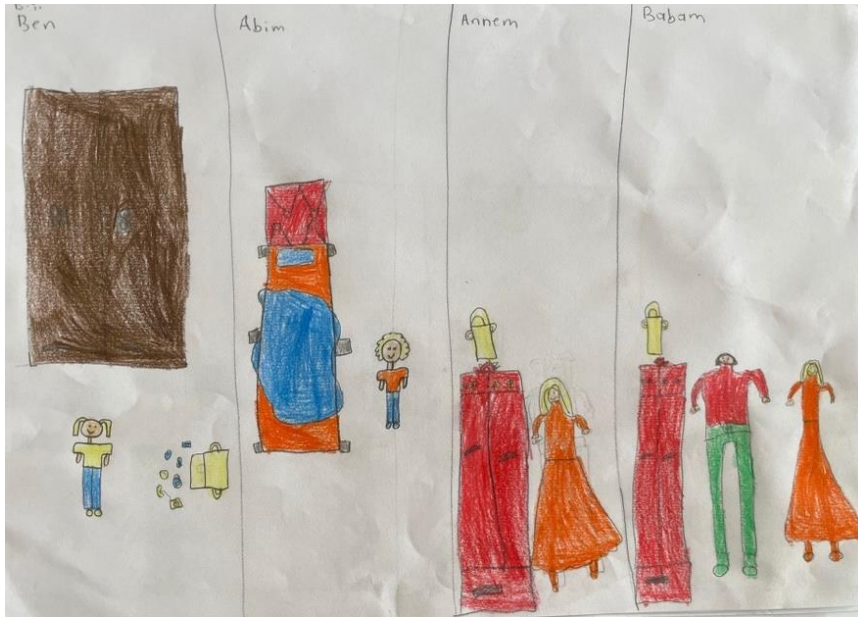
Ö1-1'in çiziminde babasının yatarak araştırma yaptığı, annesinin mutfakta olduğu görülmektedir. Ö1-1'in sorulara verdiği cevaplardan annesinin çalışmasından mutlu olduğu ve annesinin de babasının da beraber çalışması gerektiği sonuçları çıkarılmıştır. Ancak çizimde ev içi emeğin kadın üzerinde olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla çalışma hayatında eşitlikçi bir algıya sahip olsa da ev içindeki görev dağılımı var olan toplumsal rollere göre şekillenmiştir.

Şekil 3 Ö1-2'nin çizimi

Ö1-2'nin çiziminde babasının kardeşini uyutmaya çalıştığı, annesinin ise mutfakta yemek hazırlığı yaptığı görülmektedir. Ö1-2'nin sorulara verdiği cevaplardan annesinin çalışmasını desteklediği ve ev dışında eşitlikçi bir algıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Ö1-2'nin çizimine göre ev içi emeğin dağılımı da eşit bir yapıdadır.

Şekil 4 Ö1-3'ün çizimi

Ö1-3'ün cevapları ve çiziminden babanın evi geçindiren, annenin ise ev işlerinden sorumlu birer figür oldukları dolaylı bir şekilde anlaşılmaktadır. Öğrencinin verdiği cevaplarda bunu doğrudan analiz etmek zordur. Annesinin hemşire olması ile gurur duyarken, annesinin babasına yardım ettiğini ifade etmesi ile bu çıkarım yapılabilir. Öğrencinin çiziminde de anne mutfakta tek başına ve anne-baba mutfakta beraber görülmektedir. Var olan toplumsal cinsiyet rollerini aşacak bir biçimde ifadeleri olsa da cevaplarının bazılarında ve annesinin tek başına mutfakta oluşundan dolayı Ö1-3'ün algısında sönmüş toplumsal cinsiyet rollerini gözlemlemek mümkündür.

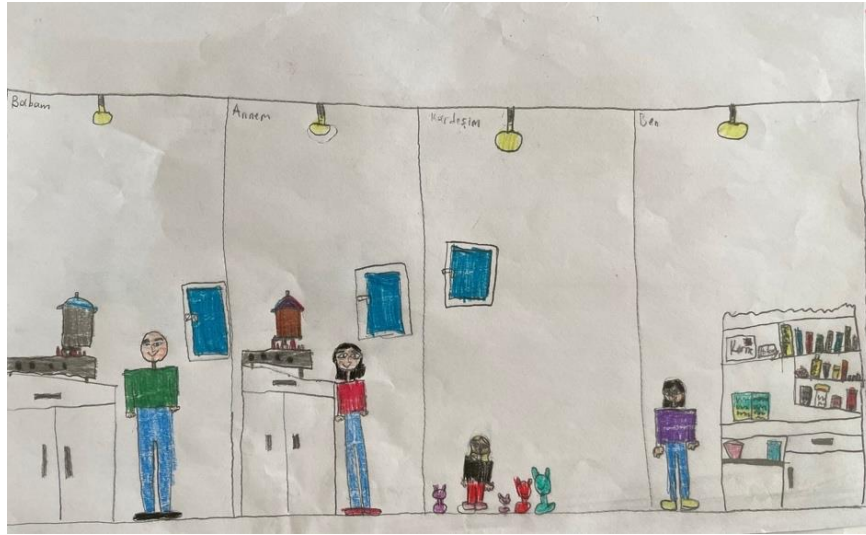
Şekil 5 Ö1-4'ün çizimi

Ö1-4'ün sorulara verdiği cevaplardan annesinin çalışmasını desteklediği ve eşitlikçi bir algıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Ö1-4'ün çiziminde babasının süpürge yaptığı, annesinin bulaşık yıkadığı görülmektedir. Ö1-4'ün ev içi emeğin dağılımında da benzer bir şekilde eşitlikçi bir algıda olduğu söylenebilir.

Şekil 6 Ö1-5'in çizimi

Ö1-5'in sorulara verdiği cevaplardan annesinin çalışmasını desteklemediği ve hatta “babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı” kalıpyargısını desteklediği anlaşılmıştır. Ö1-5'in çizimi de bu algısını doğrular niteliktedir. Çizimde, babasının televizyon karşısında uzandığı, annesinin mutfakta olduğu görülmektedir.

Şekil 7 Ö1-6'nın çizimi

Ö1-6'nın cevaplarında annesinin çalışmasını destekleyen, ama sadece özbakım konusunda yaş ve gelişiminden dolayı annesine ihtiyaç duyduğuna dair ifadeler yer almıştır. Toplumsal cinsiyet algısından ziyade kişisel ihtiyaçlar olduğu için burada öğrencinin eşitlikçi bir algıya sahip olduğu söylenebilir. Ö1-6'nın çizimi, bu analizi doğrular niteliktedir. Çizimde, babanın da annenin de mutfakta tek başına olabildiği

görülmektedir. Bu bağlamıyla mutfak işlerinin hem kadına hem de erkeğe atfedilebileceği algısı mevcuttur.

Annesi bir işte çalışan 6 öğrenciye yöneltilen 6 sorunun cevapları ve metaforik çizimleri ışığında, öğrencilerin var olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları incelenmiş ve 6 öğrenciden birinin hem ev içi hem de ev dışında kadın ve erkek rollerinin geleneksel olarak devam ettirme algısında olduğu anlaşılmıştır. Duygusal ihtiyaçlarından doğan cevapları dışarıda bırakıldığında, öğrencilerden 4'ü hem ev içi hem de ev dışında kadın ve erkek eşit iş bölümüne sahip olabileceği algısındadır. Bu noktada, ev-içi ve ev-dışının diyalektik ilişkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencilerden bir tanesi ev dışında eşit iş bölümünü desteklerken, ev içinde var olan toplumsal cinsiyet kalıplarını devam ettirmiştir.

Bir sonraki bölümde, annesi çalışmayan öğrencilerle yapılan görüşmeler ve onların metaforik çizimleri ele alınmaktadır. Böylece iki grubun analizi tamamlandıktan sonra karşılaştırma yapılarak araştırmanın sonucuna varılacaktır.

B. Annesi Çalışmayan Öğrencilere İlişkin Bulgular

Annesi çalışan öğrencilere toplam 6 adet soru yöneltilmiştir. Her sorunun yanıtı bu araştırmanın problemi temel alınarak teker teker ele alınmıştır.

1. Birinci Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Annesi çalışmayan 7 öğrenciye yöneltilen ilk soru “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı” düşüncesine katılıyor musun? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

- Öğrencilerden 6'sı bu kalıpyargıya katılmadıklarını,
- Öğrencilerden 1'i bu kalıpyargıya katıldığını

İfade etmiştir. Annesi çalışmayan öğrenciler, “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı” kalıpyargısını büyük ölçüde reddetmişlerdir. Ancak “Babamın da anneme yardım etmesini isterim” (Ö2-1) gibi ifadeler, annenin yani kadının görevlerini tanımlayan niteliktedir. Kadına “yardım” edilmesi, bir noktada söz konusu görevin onunla ilişkilendirilmesidir. Örneğin bu ifadenin sahibi olan öğrenci kalıpyargıya katılmasa da algısında annenin görevleri-babanın görevleri şeklinde ikili bir ayrıma sahip olduğu söylenebilir. Öğrencilerin gelişim çağında oldukları ve bu gibi söylemlerin zamanla farkına varabilecekleri düşünülebilir.

Bu cevaplar Türkiye'deki toplumsal cinsiyet rollerine dair birçok farklı görüşü yansıtmaktadır. Bazı öğrenciler cinsiyet rollerinin ortadan kalkmasını, babaların ve annelerin iş ve ev işlerinin eşit bir şekilde paylaşmasını savunurken, diğer öğrenciler ise klasik toplumsal cinsiyet rollerine daha bağlı görüşler sergilemektedir. Bu cevaplar, Türkiye'deki toplumun hâlâ kadın ve erkek arasındaki rol ve sorumlulukların belirlenmesinde cinsiyet ayrımı yapıldığını gösterir. Ancak, öğrencilerin birçoğunun bu düşünce tarzından uzaklaştıkları ve eşitliği savundukları görülmektedir.

1. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Hayır katılmam. Babamın da anneme yardım etmesini isterim. Anneler de çalışıp bütün her şey beraber yapılsın.” (Ö2-1)

• “Hayır. Her zaman kadınlar ev işlerini yapıyor ve çok yoruluyor.” (Ö2-2)

• “Doğru değil. İkisi de beraber işleri paylaşmalı. Paylaşırlarsa işler daha kolay biter ve yorulmazlar.” (Ö2-3)

• “Yanlış değil. Anneler evde iş yapmalı babalar dışarıda çalışmalı.” (Ö2-4)

• “Katılmıyorum. Uygun bulmuyorum. Çünkü annelerin de çalışması gerek. Sadece babalar çalışacak diye bir şey yok.” (Ö2-5)

• “Sadece erkekler çalışmamalı. Ayrım olmamalı.” (Ö2-6)

• “Katılmıyorum. Anneler de çalışabilir. Çünkü evimizin ihtiyaçları çok. Anne isterse para kazanabilir. Kursa da gidebilir.” (Ö2-7)

Annesi çalışmayan 7 öğrenciye yöneltilen ikinci soru “Annen bir işte çalışmadığı için ona yardım etmenize gerek var mı?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

• Öğrencilerin tamamı annelerine yardım edebileceklerini söylemişlerdir.

Annesi çalışmayan öğrencilerin ikinci soruya verdiği cevaplarda toplumsal cinsiyet rollerini görmek mümkündür. “İşleri hep annem yapar.” (Ö2-3) söylemi ev içinde kadına atfedilen rolleri anlatmaktadır. Ayrıca söylemlerin çoğunda annelerin yorgun olması öne çıkmıştır. Bu durum da ev içinde kadına yüklenen sorumlulukları göstermektedir.

2. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Arada bir yardım isterse yardım ederiz. Güç gereken işleri babam yapmalı. Ama yine de annem kendisi yapabilir.” (Ö2-1)

• “Bence yardım etmemiz gerekli. Çünkü yine yorulurlar. Hepimiz bir iş yapsak işler biter.” (Ö2-2)

• “Hep işleri annem yapar. Yorulduğunda yardım istediğinde yardım edebiliriz.” (Ö2-3)

• “Yardım etmemize tabi ki gerek var. Çünkü yoruluyor.” (Ö2-4)

• “Yardım etmeliyiz. Çünkü o da zorlanabilir.” (Ö2-5)

• “Çok iş olursa yardım edebiliriz ama çok iş yoksa kendi halledebilir.” (Ö2-6)

• “Yardım etmemiz gerekli. O da bir insan. Herkes kendine göre iş yapmalı. Hep evde diye her şey bekleyemeyiz.” (Ö2-7)

Annese çalışmayan 7 öğrenciyeye yöneltilen üçüncü soru “Annen bir işte çalışsaydı hayatınızda ne gibi değişiklikler olurdu? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre ortaya çıkan temalar aşağıda yer verilmiştir:

• Pozitif yönlü: özgürlük alanının genişlemesi, maddi imkanlardaki artış.

• Negatif yönlü: duygusal ihtiyaç, sorumlulukların artışı, güvenlik kaygısı.

Öğrencilerin “Annen bir işte çalışsaydı hayatınızda ne gibi değişiklikler olurdu? Neden?” sorusuna verdikleri cevaplara göre evde ebeveyn yokluğuna bağlı bir özgürlük alanı oluştuğu ve bu alandan öğrencilerin memnun olduğu yorumu yapılabilir. Diğer yandan evde ebeveyn yokluğu öğrencilerin evdeki sorumluluklarının artmasına neden olmaktadır. Bu durumu hem iyi hem kötü olarak ifade etmişlerdir. Bazı görev ve sorumlulukları öğrenme açısından olumlu bulurlarken bu sorumluluk artışının kendilerini yoracağını belirtmişlerdir. İki ebeveynin de çalışması durumunda maddi olarak imkanlarının artışı ise hem aileleri hem kendileri için olumlu bulunmuştur. En çok ifade edilen bir diğer konu ise, yaşları gereği var olan duygusal ihtiyaçlarının karşılanamayacak olmasından doğan kaygıdır.

Ek olarak görüşmelerden öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair var olan algıyı devam ettirdikleri anlaşılmıştır. Örneğin, “...İneklere kimse bakmazdı...” (Ö2-6) söylemi kadının sorumlu olduğu alanlardan birini göstermektedir. “Yemek işi ve ev işleri ablama kalırdı...” (Ö2-3) ifadesi de benzer şekilde kadının sorumluluk alanını

göstermesinin yanı sıra görev ve sorumlulukların aynı cinsiyette ancak farklı figürlere aktarıldığını ortaya koymaktadır. Çünkü yemek ve ev işleri anneden ablaya yani kadından kız çocuğuna devredilen bir yapı olarak ifade edilmiştir.

3. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• “Annemle çok vakit geçiremezdik. Annemle çok güzel vakit geçirdiğimiz için ondan ayrılmak istemezdim. Hem sıkıcı olurdu hem de evde yemek yapacak kimse olmazdı. Bazen bana kızıyor, sinirli oluyor, öyle anlarda evde olmamasını isterdim.” (Ö2-1)

• “Evde tek başıma korkardım. Daha çok paramız olurdu. Daha çok teknolojik alet alıp hayatımızı kolaylaştırırdık.” (Ö2-2)

• “Yemek işi ve ev işleri ablama kalırdı. Babamı görmemeye alışkınım da annemi görmesem kötü hissederdim. Ama daha fazla para gelirdi. Masrafları daha kolay öderdik.” (Ö2-3)

• “Ev işlerine daha çok yardım ederdik. Daha fazla yorulurdum. Annemin evde olmaması bana yalnız hissettirirdi. Ama eve daha fazla para gelirdi. İhtiyaçlarımızı daha kolay alırdık.” (Ö2-4)

• “Yemek yemek sorun olabilirdi. Ama daha pahalı şeyler alabilecek paramız olurdu.” (Ö2-5)

• “Sabah göremezdim, kahvaltıyı hazırlamazdı. İneklere kimse bakmazdı. Bence annem çalışsa iyi bir şey olmaz. Yaralanır, bıçaklanabilir.” (Ö2-6)

• “Annem işe gidip eve geç gelse ben çok üzülürüm. Onu az görmüş olurum. Kardeşlerime ben bakmak zorunda kalırdım. Ekonomik açıdan olumlu olurdu. Ama yine de hepimiz için çok zor olurdu.” (Ö2-7)

Annesi çalışmayan 7 öğrenciye yöneltilen dördüncü soru “Annenin bir işte çalışmasını ister miydin? Neden?” şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

Annesinin bir işte çalışmasına dair,

- Öğrencilerden 3’ü olumlu,
- Öğrencilerden 2’si ne olumlu ne olumsuz,
- Öğrencilerden 2’si olumsuz bakış açılarına sahiptirler.

Dördüncü sorunun cevaplarındaki detaylar ele alındığında, öğrencilerin var olan toplumsal cinsiyet rollerini görece devam ettirdikleri söylenebilir. Örneğin, "...bence evde çalışmalı, evde çok iş var, kahvaltı ve yemekler sorun olur" (Ö2-6) gibi ifadeler kadının ev içindeki görev ve sorumluluklarının çerçevesini göstermektedir. Bu soruya verilen cevaplar, önceki soruların cevaplarını doğrular niteliktedir. Öğrenciler "annelerinin bir işte çalışması" durumu için benzer şekilde, aile bütçesine olumlu katkı yapacağı ve duygusal ihtiyaçlarının eksik kalacağı yorumlarında bulunmuşlardır.

4. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

• "İstemezdim. Annemle vakit geçirmeyi seviyorum." (Ö2-1)

• "Evet isterdim. Daha çok paramız olsun diye." (Ö2-2)

• "İsterdim ama biraz. Evde anne olmamasını istemiyorum. Sadece çocuklar evde kalırız ve annesiz-babasız gibi oluruz." (Ö2-3)

• "Dışarıda da çalışabilirdi. Ama bence evde çalışmalı. Çünkü evde çok iş var ve birinin yapması gerekiyor." (Ö2-4)

• "İsterdim. Daha çok para kazanırız, daha güzel şeyler yedik, mutlu olurduk. Ama eve gittiğimizde annemin olmaması beni üzerdi." (Ö2-5)

• "Hayır asla istemem. Kahvaltı ve yemekler sorun olabilir. Okuldan çıktığımızda evde yalnız kalmak istemiyorum." (Ö2-6)

• "Biraz isterdim ekonomik olarak. Ama bizimle az ilgilenirdi. Onu az görürdük. Ama aile bütçemiz daha iyi olurdu." (Ö2-7)

Annesi çalışmayan 7 öğrenciye yöneltilen beşinci soru "Annelerin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden?" şeklindedir ve öğrencilerin cevaplarına göre dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

• Öğrencilerden biri annelerin bir işte çalışmasını tamamen doğru bulduğunu,

• Öğrencilerden biri annelerin bir işte çalışmasını doğru bulmadığını,

• Öğrencilerden 5'i şartlı olarak annelerin bir işte çalışabileceklerini

İfade etmişlerdir. Beşinci soruya verilen cevaplarda ortaklaşan nokta, özellikle çocuğun özbakım ihtiyacından kaynaklı kaygı duymalarıdır. Bu durumun göstergesi, "çocuk belli bir yaşa geldikten sonra çalışabilir ya da diğer anneler çalışsın benimki çalışmasın" yorumlarıdır. Çocuğun bakımından kadının sorumlu olduğu önbilgisi ile

verilen cevaplar, çocukların var olan toplumsal cinsiyet algısını devam ettirdiğini göstermektedir. Bu noktada, babanın herhangi bir bakımveren figürü olarak çocukların aklına gelmemiş olması da bu algının devam ettiğinin başka bir göstergesidir. Bunun yanı sıra, bir öğrencinin verdiği cevapta erkeklerin güçlü ve dışarıdaki sorumluluklar için kadınlara göre daha uygun oldukları öne çıkmıştır. Yedi öğrencinin hepsinin verdiği cevaplar doğrultusunda, annesi bir işte çalışmayan öğrencilerin var olan toplumsal cinsiyet rollerini büyük ölçüde benimsedikleri söylenebilir.

5. soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar:

- “Çalışıyorsa çocuğu olunca izin almalı. Çocuklar evde yalnız kalınca aç kalır, hastalanabiliriz.” (Ö2-1)
- “Bebekse çalışmamalı. Benim yaşıma geldiği zaman çocuklar, anneleri çalışabilir. Çocukların bakımını annesi sağlamalı. Yoksa aç kalır.” (Ö2-2)
- “Çocukları büyüyene kadar evde kalmalı. Yoksa çocuklara bir şey olabilir. Sonra çalışabilir.” (Ö2-3)
- “Çocuk küçükse evde olmalı. Bakımı çok zor olurdu yoksa.” (Ö2-4)
- “Doğru buluyorum. Annem mutlu olurdu, bizim isteklerimizi daha çok alırdı.” (Ö2-5)
- “Pek doğru bulmuyorum. Kadınlar pek dışarı çıkmasın. Erkekler güçlüdür, çıkabilir.” (Ö2-6)
- “İsteyen anneler çalışsın ama benim annem çalışmasın. Eve geç gelebilir, beni okuldan alamayabilir.” (Ö2-7)

Annesi çalışmayan öğrencilerin verdiği cevaplara göre, toplumsal cinsiyet rollerini büyük ölçüde gözlemlemek mümkündür. Öğrencilerin bu 5 soruya verdikleri cevapları kendi metaforik çizimleri ile aşağıda yorumlanmıştır. Tıpkı diğer katılımcı grubunda da ele alındığı şekilde, araştırmanın güvenilirliğini pekiştirmek için hem görüşme sorularına verdikleri cevaplar hem de metaforik çizimleri beraber incelenmiştir. Annesi çalışan öğrenciler, ev yaşamlarında aile bireylerini şu şekilde resmetmişlerdir:

Şekil 8 Ö2-1'in çizimi

Ö2-1'in metaforik çiziminde evde annesinin rolüne dair “tabakları koyuyorum, elbiseleri yıkıyorum”; babasının rolüne dair, “burayı temizleyeyim” açıklamalarını eklemiştir. Ö2-1'in sorulara verdiği cevapları doğrular nitelikte bir çizim yaptığı düşünülebilir. Örneğin, “Babam anneme yardım edebilir. İşler hep beraber yapılırsın.” gibi cevapları, çizimde görmek de mümkündür. Ö2-1, duygusal ihtiyacından ötürü annesinin evde olmasını istemiştir. Ev içindeki görevlerin dağılımında, baba ve çocuklar “yardımcı” pozisyonunda yer almışlardır. Anne, evdeki çamaşır ve mutfak işlerinden sorumlu kişidir. Evdeki fiziksel kuvvet gerektiren işleri babanın yapıyor oluşu, anne figürünün ev içerisinde çamaşır ve mutfak işleri ile iç içe geçişi, Ö2-1'in toplumsal cinsiyet algısını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal cinsiyet algısının söylem düzeyinde eşitlenmeye çalışılan ancak içselleştirilememiş bir eşitlik içerdiği ifade edilebilir. Çünkü aynı öğrencinin güç gerektiren işleri babasının yapmasını ifade ettikten sonra “...ama yine de annem kendisi yapabilir” demesi eşitlik sağlamaya çalışan bir ifadedir.

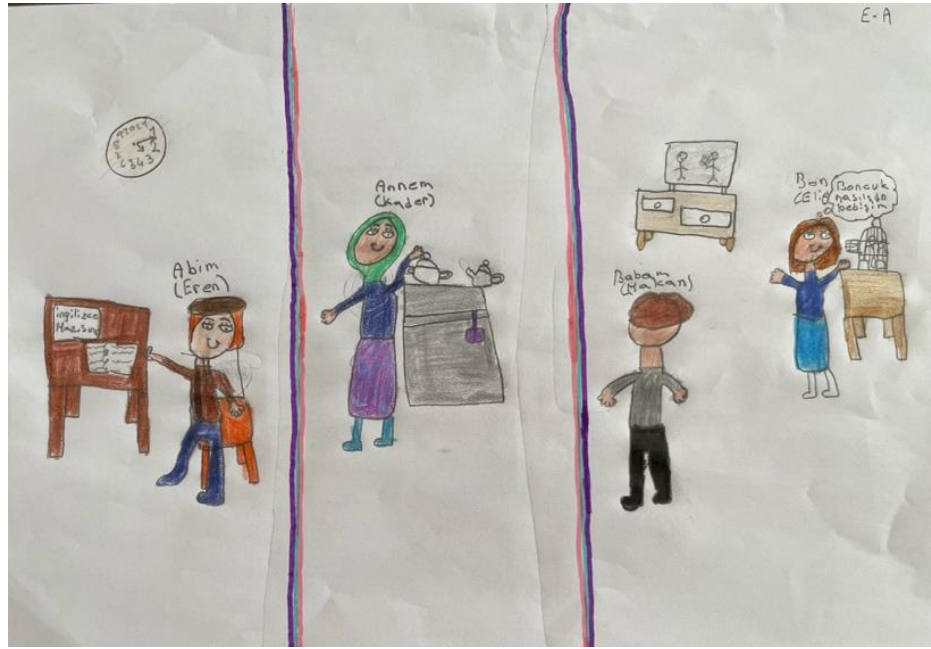
Şekil 9 Ö2-2'nin çizimi

Ö2-2'nin çiziminde, “baba kalk yemek yiyeceğiz” diye babasını yemeğe çağıran bir çocuk figürü, mutfakta yemek hazırlığındaki bir anne figürü, odalarında vakit geçiren abla ve abi figürleri bulunmaktadır. Aile bireylerinin odalarında vakit geçirdikleri düşünüldüğünde, bu çizimde annenin evdeki mekânı mutfak; babanın evdeki mekânı ise oturma odasıdır. Ö2-2'nin sorulara verdiği cevapları ile benzer bir çizim yaptığı söylenebilir. Cevaplarında, ev işlerin sorumluluğunun annesinde olmasından dolayı rahatsız olduğunu belirtmiştir. Bu noktada, Ö2-2'nin var olan toplumsal cinsiyet rollerini doğru bir şekilde okuduğunu ifade etmek mümkündür.

Şekil 10 Ö2-3'ün çizimi

Evdeki görev ve sorumlulukların paylaşıldığında daha kolay yapılacağını cevaplarında ifade eden Ö2-3'ün evinde toplumsal cinsiyet rollerinin ne şekilde dağıldığını çizmiştir. Ö2-3'ün metaforik çiziminde bir abisi odasında uyuyor, diğer abisi telefonla oynuyor, ablasının biri ders çalışıyor, diğer ablası ise top oynuyor şeklindedir. Annesi mutfakta yemek yapıyor, babası ahırda iş yapıyor gözükmektedir. Annesinin ruh halinin endişeli olduğu da çizimde öğrenci tarafından belirtilmiştir. Ö2-3'ün da ailesinde diğer öğrencilerde olduğu gibi, var olan toplumsal cinsiyet rollerinin devam ettiği çiziminde görülmektedir.

Şekil 11 Ö2-4'ün çizimi

Ö2-4'ün çiziminde, abisi ders çalışırken, annesi mutfakta çay hazırlamakta ve babası oturma odasında televizyon karşısında yer almaktadır. "...anneler evde iş yapmalı, babalar dışarıda çalışmalı." Benzeri cevapları olan Ö2-4'ün çizimi, tıpkı ev dışında olduğu gibi, ev içinde de var olan toplumsal cinsiyet rollerine ters düşmeyen bir şekildedir.

Şekil 12 Ö2-5'in çizimi

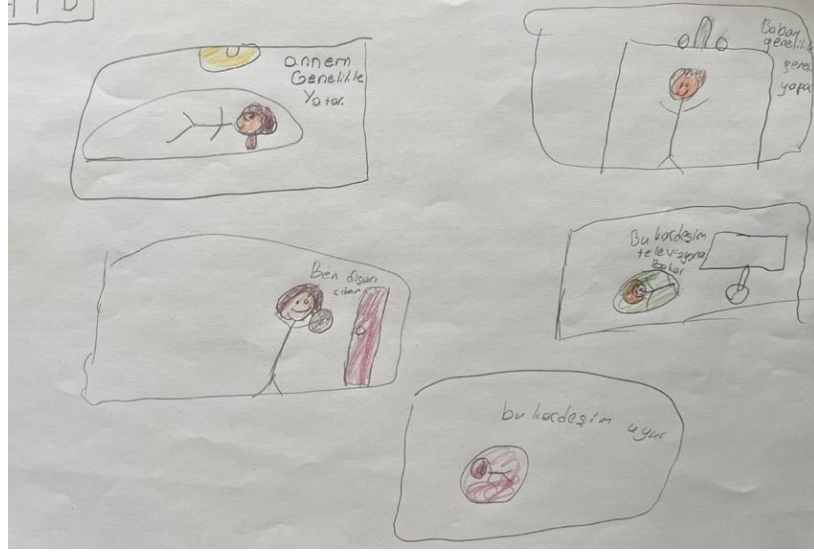
Ö2-5'in çiziminde, annesi mutfakta, babası ise oturma odasında televizyon izlemektedir. Öğrencilerin çizimlerinde neredeyse klasikleşmiş bir hale gelen “kadın mutfakta” metaforu Ö2-5'in çiziminde de görülmektedir. Sorulara verdiği cevaplara göre, Ö2-5'in kalıpyargıları kabul etmediği bilinse de gündelik hayat pratiklerinde diğer aile üyeleriyle beraber var olan toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadırlar.

Şekil 13 Ö2-6'nın çizimi

Ö2-6'nın çiziminde ablası ders çalışıyor, diğer ablası da kendi odasında oturuyor, annesi bulaşık yıkıyor ve babası tamir yapıyor gözükmektedir. Annesi çalıştığı takdirde, “kahvaltı ve yemek işlerinde” sorunlar olacağını ifade eden Ö2-6'nın

çizimleri ifadesiyle uyumlu bir şekilde çizimde yer almaktadır. Ö2-6'nın evinde var olan toplumsal cinsiyet algısı devam etmektedir.

Şekil 14 Ö2-7'nin çizimi

Ö2-7 metaforik çiziminde annesi, çalışmayan diğer altı öğrencinin aksine “genellikle yatar” şeklindedir. Annenin mutfakta çizilmediği ve ev içi görev ve sorumluluklarının vurgulanmadığı bir çizimde, babası “göbek yapmakta”, kardeşlerinden biri uyumakta, diğeri ise televizyon izlemektedir.

Annesi bir işte çalışmayan 7 öğrenciye yöneltilen 5 sorunun cevapları ve metaforik çizimleri ışığında, öğrencilerin var olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları incelenmiş ve 7 öğrencinin sorulara verdikleri cevaplarına bakıldığında, öğrencilerin evlerinde geleneksel kadın ve erkek rollerini devam ettiği anlaşılmıştır. Öğrencilerin de sosyal öğrenme yoluyla gözlemledikleri bu rol dağılımını gerek cevaplarına gerekse çizimlerine yansıttıkları görülmektedir. Annenin çalışma ihtimalinde öne çıkan temalar; özbakım ihtiyacı, anneye olan duygusal ihtiyaç temelli kaygı ve korku gibi duygular olmuştur. Ayrıca ekonomik temelli söylemlerde de maddi imkanların artmasından dolayı daha rahat bir yaşam sürme fikri öne çıkan bir diğer noktadır.

Daha önce de ifade edildiği gibi, annesi çalışanlarda olduğu gibi ikinci gruba yani annesi çalışmayan öğrencilere de metaforik çizim yaptırılarak araştırmanın bütünselliği korunmak istenmiştir. Yukarıda metaforik çizimler tek tek ele alınmış ve çizimler üzerine analizler yapılmıştır. Her ailenin ve çocuğun biricikliği kabul

edilmekle beraber çizimlerdeki ortak noktaları ortaya koymak araştırmanın sonucu için önemlidir.

Annesi çalışmayan öğrencilerin çizimleri incelendiğinde, bir öğrencinin çizimindeki anne figürünün dışında diğer bütün öğrencilerin çizimlerinde annenin mutfakta olduğu görülmektedir. Kadının ev işlerinden sorumlu olduğu ve bu sorumluluğun yazılı ve sözlü olmayan bir kural gibi benimsendiği toplumda, öğrencilerin çizimleri toplumsal cinsiyet rollerini içinde yaşadıkları toplumu yansıtmaktadır. Yani annesi çalışmayan öğrencilerin büyük bir kısmına göre, kadın yemek yapan, ev işlerinden ve çocuğun bakımından sorumlu olan kişidir. Çocuklar, annelerinin iş hayatına girmesi durumunda evdeki işlerin sekteye uğrayacağını ve kendilerinin duygusal olarak görece daha besleneceğini düşünmektedirler.

Hem annesi çalışan hem de çalışmayan öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar ve metaforik çizimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar bir sonraki bölümde karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

C. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Öğrencilere İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

Annesi çalışan öğrencilere 6, çalışmayan öğrencilere 5 soru yöneltilmiştir. Sorular incelendiğinde, öğrencilerin annelerinin çalışmasına dair (1) istekleri, (2) görüşleri, (3) kalıpyargılara dair düşünceleri ve (4) ev içerisindeki görev dağılımı hakkındaki fikir ve deneyimleri şeklinde dört alt temanın ortaya çıktığından bahsetmek mümkündür. İki farklı gruba sorulmuş sorular, temalara göre Çizelge-5'te verildiği şekilde ayrılmıştır.

Annesi çalışan öğrencilere sorulan “Annen bir işte çalıştığı için kendini şanslı hisseder misin? Neden?” sorusu, karşılaştırmaya dahil edilmemiştir. Annelerinin çalışmalarına dair duygu (istek) ve düşünceleri (görüşleri) bu sorunun cevaplarını kapsadığı için bu soru temaların dışında bırakılmıştır.

Sorulara ilişkin tematik ayrımın bulgular kısmında ele alınmasının bulgulardan çıkan temaları ele alırken fayda sağlayabileceği düşünülmüştür. Soruların devamında, öğrencilerin verdikleri cevaplardan çıkan bulgulara ilişkin karşılaştırmalı çizelgelere de yer verilmiştir. Böylelikle araştırmada kullanılan görüşme soruları ve bulgularının bütünsel bir şekilde görülebilmesi amaçlanmıştır. Devamında ise, metaforik çizimler karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 5 Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilere yöneltilen görüşme sorularına ilişkin temalar

Temalar	Annesi Çalışan Öğrencilere Yöneltilen Sorular	Annesi Çalışmayan Öğrencilere Yöneltilen Sorular
Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair isteklerine ilişkin sorular	Annenin bir işte çalışmamasını ister miydin? Annen çalışmasaydı neler olurdu?	Annenin bir işte çalışmasını ister miydin? Neden?
Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair görüşlerini ilişkin sorular	Annenin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden? Annenin bir işte çalışmasının ailenize ne gibi bir katkısı var? Neden?	Annelerin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden? Annen bir işte çalışsaydı hayatınızda ne gibi değişiklikler olurdu? Neden?
Kalıpyargılara ilişkin sorular	“Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” Düşüncesine katılıyor musun? Neden?	“Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” Düşüncesine katılıyor musun? Neden?
Ev içerisindeki görev dağılımına ilişkin sorular	Annen bir işte çalıştığı için sizden yapmanızı istediği şeyler var mı? Bunu doğru buluyor musun? Neden?	Annen bir işte çalışmadığı için ona yardım etmenize gerek var mı? Neden?

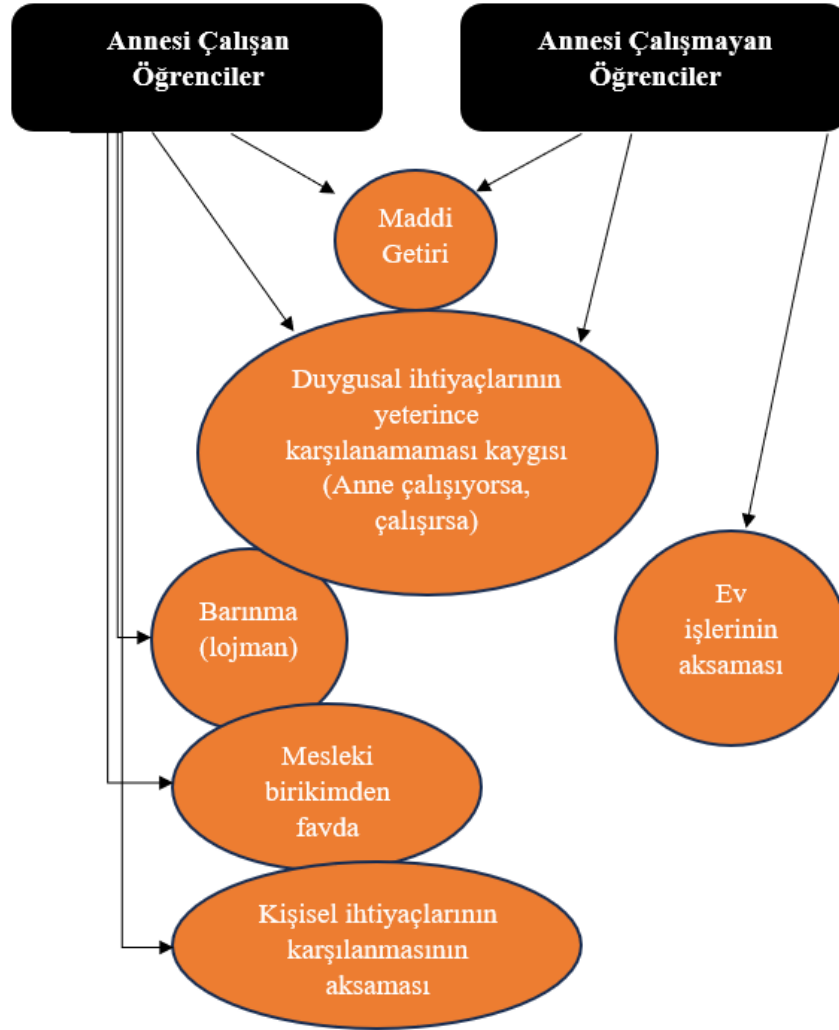
Çizelge 6 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair istekleri

Annesi Çalışan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar	Annesi Çalışmayan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar
Öğrencilerden 2'si annesinin çalışmaya devam etmesini, 3'ü şartlı olarak çalışmaya devam etmesini, biri çalışmayı bırakmasını istemiştir.	Öğrencilerden 3'ü annesinin çalışmaya başlamasını, 2'si şartlı olarak çalışmasını, 2'si çalışmaya başlamamasını istemiştir.
Ö1-1: Maddi getiri, barınma	Ö2-1: Birlikte zaman geçirme
Ö1-2: Duygusal ihtiyaç	Ö2-2: Maddi getiri
Ö1-3: Maddi getiri, mesleki birikimden fayda	Ö2-3: Duygusal ihtiyaç
Ö1-4: Maddi getiri	Ö2-4: Ev işleri
Ö1-5: Her şeyin daha iyi olacağı inancı	Ö2-5: Maddi getiri, duygusal ihtiyaç
Ö1-6: Beslenme, bakım (kişisel)	Ö2-6: Ev işleri
	Ö2-7: Maddi getiri, duygusal ihtiyaç

Öğrencilerin annelerinin çalışma hayatında olmasına dair isteklerinin incelendiği bu alt temada, iki katılımcı grubu arasında büyük bir fark olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı annelerinin çalışması durumuna maddi bir getiri sağlaması yoluyla refah seviyelerinin arttığına vurguda bulunurken; sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını da ifade etmişlerdir. Annesi çalışan öğrenciler annelerinin çalışmalarının maddi getiri sağladığını belirtirken, benzer şekilde annesi çalışmayan öğrenciler de annelerinin çalışması durumunda maddi durumlarının iyileşeceğini vurgulamışlardır. Her iki grupta da anneleri evde olmadığına, onunla birlikte zaman geçirmelerinin azalacağını ve bu durumun onları üzeceğini ifade eden öğrenciler bulunmaktadır.

İki katılımcı grubundaki temel ayırım, “ev işleri” başlığında değişmektedir. Örneğin annesi çalışan gruptan olan bir öğrenci, “...beslenmemi hazırlayamadığım için üzülmezdim...” ifadesi ile kendi ile ilgili duygularını ve beklentisini anlatmaktadır. Annesi çalışmayan başka bir öğrenci ise, “... evde çok iş var, birinin yapması gerekiyor...” derken daha genel bir sorumluluktan bahsetmektedir. Dolayısıyla annesi çalışmayan öğrencilerde ev işleri anneye görece daha fazla atfedilmiştir.

Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair *isteklerine* ilişkin öne çıkan temalar:

Şekil 15 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair isteklerine ilişkin öne çıkan temalar

Annesi çalışan ve çalışmayan öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına ilişkin “isteklerinin” sorgulandığı bu bölümde, genel olarak “duygusal beklentiler” ve “maddi beklentiler” şeklinde iki sonuç çıkmıştır. Annelerinin çalışmalarına ya da çalışmamalarına ilişkin duygusal olarak ne gibi beklentilere sahip olduklarını, ifade ederken kullandıkları kelimeler çocukların toplumsal cinsiyet algıları üzerine analiz yapılırken önemli bir zemin oluşturmuştur.

Annelerinin bir işte çalışma(ma)sını nasıl buldukları ve çalışması durumunda sağladığı/sağlayabileceği katkılar ve değişimlerin neler olduğunun sorgulandığı bir sonraki temada, öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına ilişkin “görüşleri” ele alınmaktadır. Böylece çocukların hem duygusal hem de düşünsel anlamda annelerini

konumlandıkları nokta ortaya çıkabilmektedir. Kadının konumun ortaya çıkması, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair algılarını ve geleneksel kalıpyargılar karşısındaki tutumlarını açıklamaya yardımcıdır.

Çizelge 7 Öğrencilerin annelerinin çalışma(ma)sına dair düşünceleri

Annesi Çalışan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar	Annesi Çalışmayan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar
Annesi halihazırda çalışan <u>bütün öğrenciler</u> annesinin çalışmasını doğru bulmaktadırlar.	Annesi çalışmayan öğrenciler ise, annelerinin çalışmalarına dair farklı düşüncelere sahiptirler. <u>Yalnızca bir öğrenci</u> annesinin çalışmasını doğru bulurken; yine <u>yalnızca bir öğrenci</u> annesinin çalışmasını doğru bulmadığını ifade etmiştir. Diğer <u>5 öğrenci</u> ise, annelerinin şartlı çalışmaları halinde bu durumun doğru olduğunu belirtmişlerdir.
<u>Pozitif yönlü:</u> sorumluluk almaktan dolayı duyulan mutluluk, maddi imkanlardaki artış, annesinin mesleğinden kaynaklanan gurur.	<u>Pozitif yönlü:</u> özgürlük alanının genişlemesi, maddi imkanlardaki artış.
<u>Negatif yönlü:</u> güvenlik kaygısı (annesinin iş güvenliği).	<u>Negatif yönlü:</u> duygusal ihtiyaç, sorumlulukların artışı, güvenlik kaygısı.

Öğrencilerin annelerinin çalışmasına yönelik “düşünceleri” incelendiğinde, anneleri çalışanların daha pozitif yönlü bir şekilde yorumlar yaptığı görülmüştür. İki katılımcı grubunda da yukarıda ifade edilene benzer şekilde, “maddi imkanlardaki artış” vurgusu öne çıkmıştır. Anneleri çalışan öğrenciler, sorumluluk almaktan dolayı mutluluk duyarken, anneleri çalışmayan öğrenciler bu sorumluluktan negatif olarak bahsetmişlerdir. Ayrıca annelerinin çalışması durumunda duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasından ve annelerinin işlerinden dolayı güvenlik kaygısı yaşayacaklarını belirtmişlerdir. Annesi hemşire olan bir öğrenci, annesinin mesleği ile gurur duyduğunu ifade ederek tüm öğrencilerin dışında mesleğe atıfta bulunan bir cevap vermiştir. İki grubun cevapları karşılaştırıldığında; anneleri bir işte çalışmayan öğrenciler, annelerine toplumsal rollerin biçtiği sorumlulukları görece daha fazla

yakıştırmaktadırlar. Bu çıkarımın nedeni, “sorumluluk artışının” -ki burada kastedilen hem ev içi hem de kişisel sorumluluklardır- iki grubun cevapları arasında pozitif ve negatif olmak üzere iki farklı noktaya oturmasıdır.

Bir sonraki temada, öğrencilerin cinsiyetçi kalıpyargılara ilişkin tutumları karşılaştırılmıştır.

Çizelge 8 Öğrencilerin örnek kalıpyargıya ilişkin tutumları

Annesi Çalışan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar	Annesi Çalışmayan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar
“Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” Düşüncesine katılıyor musun? Neden?	
“...Evimize katkı sağlıyor.” (Ö1-1)	“...Babamın da anneme yardım
“...O zaman eve daha az para gelir ve ihtiyaçları karşılanmaz.” (Ö1-2)	etmesini isterim. Anneler de çalışıp bütün her şey beraber yapılsın.” (Ö2-1)
“...birkaç gün de çalışsa iyi olur. Annem hep evde oturursa o zaman sadece babam işe gider, o da çok yorulur.” (Ö1-3)	“...Her zaman kadınlar ev işlerini yapıyor ve çok yoruluyor.” (Ö2-2)
“...İkisi de çalışmalı. Babam sadece çalışsa ihtiyaçlarımızı karşılayamayız. Sıkıntı çekeriz.” (Ö1-4)	“...İkisi de beraber işleri paylaşmalı. Paylaşırlarsa işler daha kolay biter ve yorulmazlar.” (Ö2-3)
“...Anneler çalışınca evin kalan bir sürü işi oluyor ve ev kirleniyor.” (Ö1-5)	“...annelerin de çalışması gerek. Sadece babalar çalışacak diye bir şey yok.” (Ö2-5)
“...ev kadınlarını sevmiyorum. Sürekli evde oturup tatlı yiyorlar, çok gürültü oluyor. Onlar için sıkıcı olur ve daha az paramız olur.” (Ö1-6)	“...Ayrım olmamalı.” (Ö2-6)
	“... Çünkü evimizin ihtiyaçları çok. Anne isterse para kazanabilir. Kursa da gidebilir.” (Ö2-7)

Öğrencilerin “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” kalıpyargısına ilişkin tutumları incelendiğinde, annesi çalışan 1 öğrenci ve annesi çalışmayan 1 öğrenci olmak üzere toplam 2 öğrenci bu kalıpyargıya katıldığını ifade etmiştir. Diğer öğrencilerin tamamı bu kalıpyargıya katılmadıklarını belirtmişlerdir. İki grup arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

“Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” kalıpyargısına katıl(m)ıyorlarsa neden katıl(ma)dıklarını “maddi getiri” ve “annelerinin yorulması” durumlarına bağlamışlardır.

Bir sonraki tema ise, ev içerisindeki iş paylaşımını anlamaya yönelik olarak annesi çalışan öğrencilere “Annen bir işte çalıştığı için sizden yapmanızı istediği şeyler var mı? Bunu doğru buluyor musun? Neden?” ve annesi çalışmayan öğrencilere “Annen bir işte çalışmadığı için ona yardım etmenize gerek var mı? Neden?” soruları yöneltilmiştir. Bu soruyla ev içi görev paylaşımının dağılımı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Her iki grupta da annelerine yardım edebileceğini ifade eden öğrenciler çoğunluktadır ve iki grup karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Fark olarak ortaya konulabilecek bir nokta, annelerinin çalışıp çalışmamalarına ilişkin istek ve görüşleri temalarında da öne çıkan sorumluluk kazanımı ve bundan dolayı duyulan mutluluk kısmıdır. Annesi çalışan öğrenciler, annelerine ev içi işlerde yardım ettiklerinde, yardım aktivitelerine bir öğrenim süreci gibi yaklaşmışlardır. Annesi çalışmayan öğrencilerde ise, bu yaklaşım bulunmamaktadır. Ancak yine de iki grup arasında toplumsal cinsiyet algısı bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Çizelge 9 Öğrencilerin ev içi görev dağılımına ilişkin görüşleri ('yardım')

Annesi Çalışan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar	Annesi Çalışmayan Öğrencilere Yöneltilen Sorulara Verilen Cevaplar
“Annemin işleri yapılması için zaman kalmıyor. O yüzden çoğu işi biz hallediyoruz. Bence doğru, zaten zamanı kalmıyor ve hepimiz birlikte yaşıyoruz.” (Ö1-1)	“Arada bir yardım isterse yardım ederiz. Güç gereken işleri babam yapmalı. Ama yine de annem kendisi yapabilir.” (Ö2-1)
“Var. Küçük kardeşimle ben ilgileniyorum. Ev işlerine yardım ediyorum. Babam da işe gittiği zaman işlerle ilgileniyorum. Doğru buluyorum. Birçok şey yapmayı öğrendim: Omlet, temizlik...” (Ö1-2)	“Bence yardım etmemiz gerekli. Çünkü yine yorulurlar. Hepimiz bir iş yapsak işler biter.” (Ö2-2)
	“Hep işleri annem yapar. Yorulduğunda yardım istediğinde yardım edebiliriz.” (Ö2-3)

Çizelge 9 (devamı)Öğrencilerin ev içi görev dağılımına ilişkin görüşleri ('yardım')

“Babamdan çay yapmasını istiyor, babamıza yardım etmemizi ve ödevlerimizde anlamadığımız yerleri babamıza sormamızı istiyor. Yapmamız doğru, zaten annem çok yoruluyor.” (Ö1-3)	“Yardım etmemize tabi ki gerek var. Çünkü yoruluyor.” (Ö2-4)
“Sofrayı kurup kaldırmak, çamaşırları toplamak gibi. Babam yapmıyor çok yorgun oluyordu. Bizim yardım etmemiz doğru zaten onlar her gün dışarıda çalışıyor.” (Ö1-4)	“Yardım etmeliyiz. Çünkü o da zorlanabilir.” (Ö2-5)
“Kardeşimle benim ilgilenmemi istiyor. Çok yanlış bulmuyorum, ablası olduğum için ilgilenebilirim. Bizden iş istemesi de yanlış değil çünkü o da yoruluyor.” (Ö1-5)	“Çok iş olursa yardım edebiliriz ama çok iş yoksa kendi halledebilir.” (Ö2-6)
“Oluyor. Sofrayı kurmak, odamı toplamak gibi. Herkes kendi işini yapmalı.” (Ö1-6)	“Yardım etmemiz gerekli. O da bir insan. Herkes kendine göre iş yapmalı. Hep evde diye her şey bekleyemeyiz.” (Ö2-7)

Aşağıda hem annesi çalışan hem de annesi çalışmayan öğrencilerin çizimlerinde anne ve babanın konumları ve neler yaptıkları birlikte verilmiştir. Diğer aile bireylerine yer verilmemiştir. Kadın ve erkek rolleri için anne ve baba üzerinden aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur. Böylece çizimler ve sorulara verilmiş cevaplar karşılaştırmaya elverişli hale gelmiştir.

Çizelge 10 Metaforik çizimlere ilişkin bilgiler

	ANNE	BABA
Ö1-1	Yemek yapar/ MUTFAK	Araştırma yapar/ OTURMA ODASI
Ö1-2	Yemek yapar/MUTFAK	Küçük kardeşi uyutur/OTURMA ODASI
Ö1-3	Çay demler/MUTFAK	Yardım eder/MUTFAK

Çizelge 10 (devamı) Metaforik çizimlere ilişkin bilgiler

Ö1-4	Bulaşık yıkar/MUTFAK	Süpürge yapar/OTURMA ODASI
Ö1-5	Yemek yapar/MUTFAK	Televizyon izler/OTURMA ODASI
Ö1-6	Yemek yapar/MUTFAK	Yemek yapar/MUTFAK
Ö2-1	Tabakları hazırlar/MUTFAK	Temizlik yapar/ÇATI
Ö2-2	Yemek yapar/MUTFAK	Yatar/ OTURMA ODASI
Ö2-3	Yemek yapar/MUTFAK	Hayvanlarla ilgilenir/AHIR
Ö2-4	Çay demler/MUTFAK	Televizyon izler/OTURMA ODASI
Ö2-5	Yemek yapar/MUTFAK	Televizyon izler/OTURMA ODASI
Ö2-6	Bulaşık yıkar/MUTFAK	Tamir yapar/CAM KENARI
Ö2-7	Yatar/-	Yatar/-

Metaforik çizimler incelendiğinde, annelerin genellikle mutfakta ve babaların çoğunlukla oturma odasında oldukları görülmektedir. Yapılan işlerin içeriklerine bakıldığında, annesi çalışan öğrencilerin ailelerinde iş bölümü görece daha eşitlikçidir. Örneğin ahır temizlemek, tamir yapmak gibi görevler geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin devamlılığını gösterirken; süpürge yapmak ya da çocuğu uyutmak gibi görevler eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet anlayışını gözler önüne sermektedir.

Sorulara verilen yanıtlar ve ev içi görev dağılımını anlatan çizimler beraber incelendiğinde iki grup arasında büyük bir farklılık görülmemektedir. Ancak altı çizilmesi gereken nokta, kadının işgücü piyasasına katıldığı aileler görece daha eşitlikçi görev paylaşımına açık yapıdadır. Bu durum, kadın ve erkek eşitliği üzerinden temellendirilmemiş olabilir. Diğer bir ifadeyle, çalışan annelerin zamanının azalması ve işleri yetiştirememesinden doğan bir ev içi görev dağılımından bahsetmek mümkündür.

Bu araştırmanın ana odak noktası olmasa da anne ve babaların eğitim durumlarının ve mesleklerinin, aile içindeki rollerin dağılımını etkileyen diğer

faktörlerden olduğu unutulmamalıdır. Burada ifade edilmesi gereken en önemli nokta, öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarında birçok etmenin rol oynadığıdır. Bu çalışma özelinde, sadece annelerinin aktif olarak iş yaşamında bulunması durumunun öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarına etkisi incelenmiştir. Ancak ebeveynlerinin eğitim durumlarının da çocukların toplumsal cinsiyet algısını etkilediği söylenebilir. Rastgele seçilmiş katılımcı grubunda bu farkı görmek de mümkündür. Annesi çalışmayan öğrencilerin annelerinin tamamı ilkokul mezunudur. Babalarının çoğu hayvancılıkla uğraşmaktadır. Görece daha geleneksel bir yapının korunduğu bu ailelerde çocukların da daha geleneksel bir toplumsal cinsiyet algısına sahip olduğu söylenebilir. Sosyal öğrenme yoluyla aileden ve çevreden etkilendikleri ve eğitim süreçlerinde ilerledikçe bu algıda değişimlerin olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yani bu algı “ebeveynden çocuğa doğrudan aktarım” şeklinde oluşmamakla beraber çevresel faktörlerin rolü yadsınamaz. Sosyal rol kuramının toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsallaşırken öğrenilen bir olgu olduğu dikkate alındığında da doğrudan bir aktarım olmadığı öğrencilerin “öğrenci” kimlikleri ile toplumsal cinsiyet rollerini öğrendiği söylenebilir.

Hem annesi çalışan hem de annesi çalışmayan çocukların görüşme sorularına verdikleri cevaplarından ve metaforik çizimlerinden yola çıkılarak elde edilen bulgular burada ortaya konulmuştur. Bir sonraki bölümde araştırmanın sonucu ve kapı aralayabileceği gelecek çalışmalara değinilmektedir.

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının ve bu algıda annelerinin çalışıp çalışmamasının rolünün incelenmesi amacıyla annesi çalışan öğrencilerden oluşan birinci katılımcı grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen altı adet soru ve annesi çalışmayan öğrencilere yine araştırmacı tarafından geliştirilen beş adet soru yöneltilmiştir. Nitel yöntemlerden biri olan durum çalışması kullanılarak yapılan çalışmaya ilkökula devam eden dokuz ve on yaşlarında 13 adet öğrenci katılmıştır. Elde edilen veriler betimsel içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Görüşmelerin dışında, öğrencilerden geçirdikleri bir hafta sonunu resmetmeleri istenmiştir. Böylece bu metaforik çizimler aracılığıyla araştırmanın güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler ve metaforik çizimler bir bütün olarak ele alınmıştır. Verilerin analizi sonucunda ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Çalışmaya katılan ilkökul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının gelişim yıllarında maruz kaldıkları toplumsal normlardan ve kültürel değerlerden büyük ölçüde etkilendiği görülmüştür.

- Her iki katılımcı grubunun toplumsal cinsiyet algılarında her iki bakımverenlerinin rolü olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçtan sadece ve sadece bakımverenlerin çocukların toplumsal cinsiyet algılarını belirlediği çıkarımı yapılmamalıdır.

- Annenin çocuğun hayatındaki rolü de çocuğun toplumsal cinsiyet rollerini ve beklentilerini anlaması üzerinde, önemli bir etkiye sahiptir. Hem anneleri çalışan hem de anneleri çalışmayan öğrenci gruplarının her ikisinde de çoğunlukla annelerinin evde onlarla ilgilenmesi talepleri ve özbakım ihtiyaçları öne çıkmıştır.

- Bir annenin çalışıp çalışmaması, çocuğun toplumsal cinsiyet algılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir anne çalıştığında, çocuklar daha çeşitli toplumsal cinsiyet rollerine ve beklentilerine maruz kalmaktadırlar. Annelerini iş ve aile sorumluluklarını dengeleyebilen başarılı ve bağımsız bir kadın olarak görmektedirler. Bu durum hem erkeklerin hem de kadınların ücretli işlerde ve ev

işlerinde çalışabildiği daha ilerici bir toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri anlayışına yol açabilir.

- Annenin çalışmadığı durumlarda ise çocuklar, kadınların öncelikli olarak ev ve bakım işlerinden sorumlu olduğu daha geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine maruz kalmışlardır. Bu durum, kadınların aile sorumluluklarına ücretli işlerden daha fazla öncelik vermesinin beklendiği daha katı bir toplumsal cinsiyet rolü anlayışına neden olabilir.

- Her iki durumda da çocukların toplumsal cinsiyet algılarının sadece anneleri tarafından değil, aynı zamanda babaları, öğretmenleri ve medya gibi hayatlarındaki diğer etkili figürler tarafından da şekillendirildiğini unutmamak önemlidir. Ayrıca, çocukların kendi deneyimleri ve kişisel inançları da toplumsal cinsiyet algılarının şekillenmesinde rol oynamaktadır.

- Türkiye'de kadınların toplumdaki rolü geleneksel olarak ev kadını ve bakıcı olarak üstlendikleri sorumluluklarla tanımlanmıştır. Ancak yıllar içinde kadınların işgücüne katılımının artmasıyla birlikte toplumsal norm ve değerlerde de bir değişim yaşanmıştır. Diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal cinsiyet rollerini çevreleyen kültürel norm ve beklentilerin coğrafi konum, sosyo-ekonomik statü ve aile değerlerine göre büyük farklılıklar gösterebileceğini belirtmek önemlidir. Bu araştırmada da annesi çalışan öğrenciler ile annesi çalışmayan öğrenciler arasındaki fark, kadınların işgücüne katılımıyla artan değişimin bir bölümüne işaret etmektedir.

- Annesi bir işte çalışan öğrencilerin annesi çalışmayan öğrencilere göre, daha eşitlikçi bir algıya sahip oldukları görülmüştür. Bu noktada, toplumsal cinsiyet algılarını, kamusal alan ve özel alan olarak ikiye ayırmak mümkündür. Annesi bir işte çalışan öğrenciler, kamusal alanda kadın ve erkeğin çalışır olması durumunu büyük ölçüde desteklemişlerdir. Özel alanda bu eşitlikçi anlayış tam olarak kamusal alandaki ile aynı değildir. Belirli kalıpların devam ettiği özellikle metaforik çizimlerde görülebilmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri büyük ölçüde gelenekçi bir çizgide devam etmektedir. Annesi çalışmayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarında özel ve kamusal alan ayrımı görece muğlaktır. Annesi çalışmayan öğrencilerden oluşan katılımcı grubunun neredeyse tamamı, annelerini evin mutfak kısmında resmetmişlerdir. Annesi bir işte çalışanlarda da bu mevcuttur ancak yoğunluğu daha azdır.

Bu çalışmanın ana problemi, toplumsal cinsiyet algısının oluşumunda çocukların bakım verenlerinden biri olan annenin herhangi bir işte çalışıp çalışmamasının rolü ve çocukların geleneksel cinsiyetçi kalıpyargılara yönelik tutumları olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, annesi çalışan çocukların daha eşitlikçi bir algıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Gümüšoğlu'nun (2008) çalışmasında ortaya çıkan “ev işi görev dağılımında ve annelerinin çalışmasındaki paralellik, bu çalışmada da öne çıkan sonuçlardan birisidir. Annesi çalışan çocukların ailelerinde kadınların iş hayatında aktif olarak bulunması sonucunda ev işlerinin arttığı ancak çocukların bu sorumlulukların edinimini adeta “bir öğrenme süreci” olarak pozitif yönlü gördükleri ortaya çıkmıştır. Annesi çalışmayan çocuklar annesi yorulduğunda “annesine yardım ederken” ve bu sorumluluk artışından çoğunlukla şikayetçi olurken; annesi çalışanlar daha az şikayet etmişlerdir. Fakat her iki grup da “yardım edilmesi” vurgusunda bulunmuşlardır. Burada, her iki grubun da ev işi görev dağılımında annelere yüklediği sorumluluklar olduğu ve geleneksel cinsiyet rollerine uygun bir yerden baktıkları söylenebilir.

Çiftçi (2008) de çalışmasının sonucunda çocukların ailede kendileriyle en yakın olan kişinin anneleri olduğunu belirtmiştir. Annenin temel bakım verenlerden biri olması, bu çalışmanın başlangıcında da ele alınmış ve çocukları sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde annelerinden özbakım ve şefkat gibi beklentileri olduğu anlaşılmıştır.

Dilek (1997) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukları incelemiş; gelir seviyesi ve eğitim durumunun yüksek olmasına rağmen anne ve babaların çocuklarını toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranma konusunda yönlendirdiklerini saptamıştır. Bu çalışmada, her iki grup arasında -küçük farklılıklar dışında- anlamlı farklılık bulunmaması, annelerinin eğitim durumları ile birlikte dikkate alındığında; Dilek'in çalışması ile paralel bir yorum yapılabilir. Örneğin, annesi çalışmayan öğrencilerin annelerinin tamamı ilkokul mezunudur. Annesi çalışan öğrenci grubunun anneleri ise üniversite, yüksekokul ve lise mezunlarından oluşmaktadır. Fakat her iki gruptaki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında büyük bir fark bulunmamaktadır. Ayrıca gelir seviyelerinin yüksek olup olmaması çocukların sürekli olarak vurguladıkları “maddi getiri” odağının toplumsal cinsiyet algısından bağımsız hareket ettiğini de göstermektedir.

Yorgancı (2008) ders kitaplarındaki çizimler üzerine yaptığı çalışmanın sonucunda ortaya çıkan ile bu çalışmada çocukların çizimleri sonucunda ortaya çıkan arasında paralellik bulunmuştur. Sosyal rol kuramına göre, toplumsallaşarak öğrenilen toplumsal cinsiyet rolleri, ders kitaplarında da öğrencilerle temas eden bir alan olarak görülmektedir. Yorgan'ın çalışmasında, “ev işleri” kadınlara yönelik işlermiş gibi gösterilirken erkeklere “daha güç gerektiren ve mekanik işler” uygun görülmektedir. Bu çalışmanın metaforik çizim kısmında, katılımcı grubu fark etmeksizin annelerin genellikle mutfakta olması ve yemek yapması ile babaların ahırda çalışması, tamir yapması ya da televizyon izlemesi gibi işlerin yer alması ile Yorgan'ın çalışmasına benzerlik göstermektedir.

Büyükokutan Töret (2020)'in araştırması, eğitilmiş ve sosyoekonomik açıdan üst düzey annelerin toplumsal cinsiyetle ilgili tabuları sorgular olduklarını fakat anne ve eş kimliğiyle daha ön planda olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada, annesi çalışan öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarının; annesi çalışmayan öğrencilerin eğitim durumlarına göre daha yüksek seviyede eğitilmiş olduğu görülmüştür. Ancak toplumsal cinsiyet algıları iki grup için de anlamlı bir farklılık barındırmamaktadır. Yine de annesi çalışan öğrenciler için görece daha eşitlikçi bir alanın varlığından bahsedilebilir.

Sinno ve Killen'in (2006) çalışmasına göre, çocuklar annelerinin çalıştığı babalarının evde kaldığı durumu daha az kabul edebilir bulmuşlardır. Bunun sebebi olarak ev içi rollerle ilgili toplumsal cinsiyet kalıplarından bahsetmişlerdir. Özellikle geleneksel aile yapısında yetişmiş çocukların verdiği yanıtlar daha basmakalıp ifadeler olarak nitelendirilmişlerdir. Bu çalışma ele alındığında, “babam göbek büyütür” gibi söylemler bu basmakalıp ifadelere örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde, bakımveren rolündeki yetkinlikle ilgili görüşleri de tamamen cinsiyet odaklı olup anneye görevler yüklenmektedir.

Park, Smith ve Correll (2010), çalışmalarında anne ve babaların davranışlarının çocuklar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışma özelinde, çocukların metaforik çizimleri düşünüldüğünde de; annesi çalışan çocukların olduğu grupta ev içi görevlerin dağılımında baba figürünün daha “aktif” bir konumda olması benzerlik göstermektedir.

Şirvanlı Özen'in (1992) çalışması, bu araştırmaya benzer bir sorunsal ile yola çıkan ve annenin çalışıp çalışmamasına ek olarak ebeveynin cinsiyet rolü değişkenlerinin çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları üzerine etkilerini ele alan bir araştırmadır. Bu araştırmada, anlamlı bir ilişki gözlemlenmediği sonucu çıkmış ve yazar çalışmasında kullandığı envanterin yeterliliğine dair soru işaretlerine sahip olduğunu yine çalışmasının sonucunda ifade etmiştir. Ayrıca literatür kısmında da ifade edildiği üzere; yazar, toplumsal cinsiyet rolleri ilgili sorulara, katılımcıların "...oldukları gibi değil ama olmak istedikleri gibi" yanıt verebileceklerini vurgulamıştır. Şirvanlı Özen'in (1992) çalışmasına benzer bir şekilde; Ata Doğan, Atış Akyol ve Güney Karaman (2018) da araştırmalarında, çocukların büyük çoğunluğunda cinsiyet kalıpyargılar bulmuş ancak annelerinin çalışma(ma)ları ile çocukların kalıp yargı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmamışlardır.

Bu çalışma özelinde hem görüşme sorularına verilen cevaplar hem de metaforik çizimler eş zamanlı olarak incelenerek analiz edilmiştir. Ve çıkan sonuçlarda, annesinin çalışmasını bir cümlesi ile destekleyen bir öğrenci devamındaki cümlesinde özbakım ihtiyacını vurgulamış ya da baba dahil diğer aile bireylerinin annesine "yardım etmesi gerektiği" ifade edilmiştir. Bu noktada, öğrencilerin içselleştirilmiş eşitlikçi bir algıda olduklarını söylemek yanlış olur ancak yine de belirgin bir farktan bahsetmek mümkündür. Annesi çalışan öğrencilerin diğer katılımcı gruba göre eşitlik anlayışı daha fazladır. Her iki grubun da toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına dair bakışları görece daha şüphecidir. Bu noktada, Şirvanlı Özen'in de ifade ettiği gibi görüşme soruları "...oldukları gibi değil ama olmak istedikleri gibi" cevaplanmış olabilir. Bu araştırmada, metaforik çizimler bu gibi durumları bertaraf edebilmek için ve araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için başvurulmuştur. Cevaplardan bazıları her ne kadar "olmak istenilen" gibi olsa da çizimlerle yan yana konulduğunda ya da derinlemesine inceleme ve analiz yapıldığında, dolaylı bir şekilde kurulan toplumsal cinsiyette eşitlik anlayışı görülmektedir.

Şirvanlı Özen ve Ata Doğan ile arkadaşlarının çalışmalarının sonucundan farklı olarak, Kındap Tepe (2019), çalışmasında yaşlı kuşaktan genç kuşağa gidildikçe tabularda azalma, eşitlikçi rol tutumunda artma gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak da eğitim ve gelir durumunun artması, kadının eğitim ve çalışma hayatındaki yerinin önemsenmesi olarak belirtilmiştir. Burada tabulardaki azalmanın tek nedeni olmadığı ifade edilmelidir. Eşitlikçi rol tutumu kişilerin kendi eğitimlerine, ailelerindeki yapıya

ve birçok etmene bağlıdır. Murray'ın (2004) çalışmasında aile yapılarındaki geleneksel veya eşitlikçi tutumların çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algılarında belirleyici olmuştur. Ailenin geleneksel ya da eşitlikçi yapıda olması çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları karşısındaki tutumlarına etki eden faktörlerdir. Bu çalışma özelinde annenin çalışıp çalışmaması ele alınmış olsa da bu durum aslında aile yapısının geleneksel ya da modern oluşu ile doğrudan ilgilidir.

Tüfekçibaşı (2021) araştırmasında bilişsel esneklik, cinsiyet, kardeş sayısı ve annenin çalışma durumu önemli bir role sahipken otantiklik ve yaşın anlamlı bir rolü olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun annenin çalışma durumuna göre önemli ölçüde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada, annesi maddi gelir getiren bir işte çalışan katılımcıların, çalışmayanlara göre daha eşitlikçi bir tutum benimsedikleri görülmüştür. Burada bu çalışmada, Tüfekçibaşı'nın çalışmasına ek olarak kamusal ve özel alan ayırımından bahsetmek mümkündür. Özellikle annesi çalışan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine dair eşitlik anlayışlarının evde ve dışarıda farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'de annelerin çalışma durumu çocukların toplumsal cinsiyet algıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu, çocukların toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerine ilişkin anlayışlarını şekillendiren pek çok faktörden yalnızca biridir. Çeşitli toplumsal cinsiyet rollerini teşvik ederek ve geleneksel normlara meydan okuyarak, Türk toplumunda toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve toplumsal cinsiyet kalıplarını yıkmak için çalışılmalıdır.

A. Öneriler

Gerçekleştirilen bu çalışmada, ilkökul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları ve cinsiyetçi kalıpyargılarına ilişkin tutumları incelenmiştir. Çalışmanın bu kısmında elde edilen sonuçların tartışılması ile ortaya çıkan önerilere yer verilmiştir.

- Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için çocuklara çeşitli rol modelleri sunmak ve geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına meydan okumak çok önemlidir. Çocukları çok çeşitli toplumsal cinsiyet rollerine ve beklentilerine maruz bırakarak, daha kapsamlı ve kabullenici bir toplumsal cinsiyet anlayışı geliştirebilirler.

- Kadınların işgücü piyasasına katılımlarının desteklenmesi bu araştırma özelinde öne çıkan kamusal alandaki eşitlikçi yapıyı güçlendirebilir. Dolaylı yoldan

da olsa kadınların işgücü piyasasına katılımı ile ev içi emeğin bölüşümünün artabildiği görülmüştür. Ama bu durum tam anlamıyla eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet algısını yerleştirmeye yetmemektedir. Ancak yine de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı atılabilecek değerli adımlardandır.

- Eğitim sistemi, tam ve etkin bir cinsiyet eşitliği algısını oluşturabilecek bir diğer yardımcı unsurdur. Öğrencilerin evde gördüklerine (resmettiklerine) rağmen cevaplarının daha eşitlikçi olması, eğitimin rolünü gözler önüne sermektedir. Ev tasvirlerine ve evde yaşayan bireylere yönelik, öğrencilerin bu resimlerini değiştirmeleri için çalışılabilir.

- Eğitimin bu denli önemli bir rolde olduğundan yola çıkarak evde paylaşımlı aktiviteler yapılması tavsiye edilebilir.

- Buna yönelik toplumsal cinsiyet kalıplarının aksine daha eşitlikçi paylaşımlar içeren proje ödevleri verilebilir.

- Ebeveynlerin ev içi rol paylaşımı konusunda evde farklı deneyimleri geliştirmeleri ve bunun çocukların gelişimi üzerindeki etkileri konusunda bilgilendirilmesi hakkında eğitimcilerle bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ADAÇAY, F. R. (2014). **Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma**, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- BANDURA, A. (2019) The Social Learning Theory of Aggression, **The War System**, içinde, Ed. Richard Falk and Samuel S. Kim, Routledge, ss. 141-156, 1. Edition.
- BERELSON, B. (1952). **Content Analysis in Communication Research**, Free Press.
- BORA, A. (2005). **Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- BORA, A. (2012). **Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BORNSTEIN, K. (2013). **My Gender Workbook: How To Become A Real Man, A Real Woman, The Real You, Or Something Else Entirely**, Routledge.
- DÖKMEN, Z. Y. (2004). **Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1. Baskı.
- ERDEN, M. ve AKMAN, Y. (2002). **Gelişim ve Öğrenme**, Ankara, Arkadaş Yayınları, 11. Baskı.
- ORAL, T. (2016). Kişilik Gelişimi, **Erken Çocukluk Döneminde Gelişim** içinde, Ed. Emel Arslan, Ankara, Eğiten Kitap Yayıncılık, ss. 85-111, 1. Baskı.
- POWELL, G. N. (2018). **Women And Men In Management**, California, Sage Publications, 5. Edition.
- YÜKSEL, E. (2009). Cumhuriyet Mitingleri'nin Yaygın Gazetelerde Yer Alış Biçimi Üzerine İçerik Analizine Dayalı Bir Değerlendirme, **Sihirli Aynanın Sırları** içinde, Ed. E. Yüksel, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss. 45-114, 1. Baskı.

MAKALELER

- AKKAŞ, İ. (2019), “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”, **EKEV Akademi Dergisi**, ICOAEF Özel Sayısı, ss. 97-118.
- ALABAY, E. (2021). “Arama Motorlarındaki ‘Anne-Çocuk’ ve ‘Baba-Çocuk’ Görsellerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 20, sayı 42, ss. 1228-1246.
- ANGLIN, A. H., et al. (2022). "Role Theory Perspectives: Past, Present, and Future Applications of Role Theories in Management Research", **Journal of Management**, cilt 48, sayı 6, ss. 1469-1502.
- AYKARA, A. (2015). “Zihinsel Engelli Kardeşe Sahip Bireylerin Yaşadıkları Güçlüklerin Sosyal Rol Kuramı Açısından Değerlendirilmesi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 26, sayı 2, ss. 87-104.
- BABAKR, Z., MOHAMEDAMIN, P. ve KAKAMAD, K. (2019). “Piaget’s Cognitive Developmental Theory: Critical Review”, **Education Quarterly Reviews**, cilt 2, sayı 3, ss. 517-524.
- BAHTİYAR, S. B. ve PEKEL U. N. (2021). “Yaşam Boyu Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişimi”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, sayı 13, cilt 2, ss. 354-382.
- BEM, S. L. (1983). “Gender Schema Theory and its Implications For Child Development: Raising Gender-Aschematic Children in a Gender-Schematic Society”, **Journal of Women in Culture and Society**, cilt 8, sayı 4, ss. 598-616.
- BÜYÜKOKUTAN TÖRET, A. (2020). “Eğitimli ve Meslek Sahibi Kentli Annelerin Toplumsal Cinsiyet Algılarının Güncel Durumuna Dair Bir Değerlendirme: Eskişehir Örneği”, **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, cilt 8, sayı 23, ss. 216-243.
- CELİLOĞLU, Ö. G. B. (2022). “Cinsel Gelişimde Freud’un Psiko-seksüel Gelişim Aşamaları ve Cinsel Eğitim”, **Contemporary Trends in Education Sciences**, ss. 285-295.

- CENGİZ, A. (2019). “Okul Öncesi Eğitim ve Cinsiyet Rollerinin Çocuk Üzerinde İnşası”, **Məktəbəqədər və İbtidai Təhsil Dergisi**, cilt 4, sayı 229, ss. 137-149.
- CHICK, K. A., HEILMAN-HOUSER, R.A. ve HUNTER, M.W. (2002). “The Impact of Child Care on Gender Role Development and Gender Stereotypes”, **Early Childhood Education Journal**, cilt 29, sayı 3, ss.19-154.
- CROFT, A., SCHMADER, T., BLOCK, K. ve BARON, A.S. (2014). “The Second Shift Reflected in The Second Generation: Do Parents’ Gender Roles At Home Predict Children’s Aspirations? **Psychological Science**, cilt 25, sayı 7, ss. 1418-1428.
- DAŞLI, Y. (2019). “Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 16, sayı 1, ss. 364-385.
- DEDEOĞLU, S. (2000). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, cilt 86, sayı 3, ss. 139-170.
- DHAR, D., JAIN, T., ve JAYACHANDRAN, S. (2019). “Intergenerational Transmission of Gender Attitudes: Evidence From India” **The Journal of Development Studies**, cilt 55, sayı 12, ss. 2572-2592.
- DOĞAN, S. A., NEVRA, A. A. ve KARAMAN, N. G. (2018). “Beş Yaş Çocuklarının Cinsiyet Kalıp Yargı Düzeyleri ve Evdeki Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri”, **Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 4, sayı 3, ss. 53-65.
- ERBAŞ, S. (2019). “Küçük Zihinlere Yerleştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, **Mavi Atlas**, cilt 7, sayı 1, ss. 185-210.
- FREEMAN, N. K. (2007). “Preschoolers Perceptions of Gender Appropriate Toys And Their Parents Beliefs About Genderized Behaviors: Miscommunication, Mixed Messages, or Hidden Truths?”, **Early Childhood Education Journal**, cilt 34, sayı 5, ss. 357-366.
- GUMIANDARI, S., ve NAFI’A, I. (2019). “Gender Bias Constructed in Freud’s Concept on Human Psycho-Sexual Development (an Analytical Study based on Islamic Psychological Analysis)”, **Jurnal Studi Gender**, cilt 12, sayı 1, ss. 211-256.

- GÜLDÜ, Ö., ve KART, M. E. (2009). “Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, cilt 64, sayı 03, ss. 97-116.
- GÜMÜŞOĞLU, F. (2008). “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, cilt 2, sayı 4, ss. 39-50.
- GÜNAY, G., ve BENER, Ö. (2011). “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, sayı 153, ss. 157-171.
- KAMIŞLI, E. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Aile İşlevselliğinin Problem Çözme Becerilerine Etkisi”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 18, sayı 35, ss. 755-769.
- KAYNAK, D., ve AKTAŞ, E. (2017). “Okul Öncesi Hikâye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, **Ekev Akademi Dergisi**, sayı 72, ss. 67-85.
- KINDAP TEPE, Y, BOZGEYİK, S., CAN, G., ÇOBANOĞLU, N., İKİZEK, M., KUZU, E., ve ŞENSOY, A. B. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumu ve Aile Bağlamında Benlik Kurgusunun Kan Bağı Olan Üç Kuşak Kadında İncelenmesi” **Turkish Studies-Social Sciences**, cilt 14, sayı 6, ss. 3173-3189.
- KIR, İ. (2006). “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 36, ss. 381-404.
- KIRAN, E. (2017), “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler”, **Balkan Sosyal Bilimler Dergisi**, ICOMEP 2017 Özel Sayısı, ss. 1-8.
- KLEVEN, H., LANDAIS, C. ve SØGAARD, J.E. (2019), “Çocuklar ve Cinsiyet Eşitsizliği: Danimarka'dan Kanıtlar”, **Amerikan Ekonomi Dergisi: Uygulamalı Ekonomi**, cilt 11, sayı 4, ss. 181-209.
- KOHLBERG, L. (1968). "Early Education: A Cognitive-Developmental View", **Child Development**, cilt 39, sayı 4 ss.1013-1062.
- KURT, A. ve AYAZ, E. (2018). “Ayla Kutlu’nun Yıldız Yavrusu Adlı Çocuk Romanında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Değişen Baba Figürü”, **Dil ve Edebiyat Araştırmaları**, cilt 18, sayı 18, ss. 311-320.

- ÖZAYDINLIK, K. (2014). "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, sayı 33, ss.93-112.
- ÖZTÜRK, A. (2014). "Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 13, sayı 48, ss. 15-26.
- PARK, B., SMITH, J.A. ve CORRELL, J. (2010). "Anneler ve Babalar İçin Örtük Davranışsal Çağrışımların Kalıcılığı", **Deneysel Sosyal Psikoloji Dergisi**, cilt 46, sayı 5, ss. 809-815.
- PIAGET, J. (2003). "Part I: Cognitive Development in Children--Piaget Development and Learning", **Journal Of Research In Science Teaching**, sayı 40, ss. 8-18.
- RAAG, T. ve RACKLIFF, C. L. (1998). "Preschoolers' Awareness of Social Expectations of Gender: Relationships to Toy Choices", **Sex Roles**, cilt 38, sayı 9/10, ss. 685-700.
- RAINEY, A. B. ve Rust, J. O. (1999). "Reducing Gender Stereotyping In Kindergartners", **Early Child Development and Care**, cilt 150, sayı 1, ss. 33-42.
- RENDE, R.E. (2020). "Evli Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Tutumlarıyla Çocukken Şiddete Maruz Kalmalarının Kadına Şiddetle İlişkisi", **International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)**, cilt 4, sayı 3, ss. 79-92.
- SAKALLI-UĞURLU, N. (2002). "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Türk Psikoloji Dergisi**, cilt 17, sayı 49, ss. 47-58.
- SINNO, S.M ve KILLEN, M. (2009). "Anneler İşte, Babalar Evde: Çocukların Ebeveyn Rollerine İlişkin Değerlendirmeleri", **Uygulamalı Gelişim Bilimi**, cilt 13, sayı 1, ss. 16-29.
- TEZBAŞARAN, A. (2004). "Likert Tipi Ölçeklere Madde Seçmede Geleneksel Madde Analizi Tekniklerinin Karşılaştırılması", **Türk Psikoloji Dergisi**, cilt 19, sayı 54, ss. 77-87.
- TUNCER, M., ve ŞEN, B. G. (2018). "Okul Öncesi Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Türkiye’de Yapılan Çalışmalar", **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 12, ss. 870-882.

- ÜNLÜ, D. G. (2021). “Kişilerarası İletişim Sürecinde Bireyin Fiziksel Görünüşüne Dayanan Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Belirlemek”, **Global Media Journal TR Edition**, cilt 11, sayı 22, ss. 79-100.
- VATANDAŞ, C. (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, **Istanbul Journal of Sociological Studies**, sayı 35, ss. 29-56.
- ZELYURT, H. (2018). “Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Gelişimi Üzerinde Ailenin Etkisinin İncelenmesi”, **Electronic Turkish Studies**, cilt 13, sayı 19, ss. 2001-2017.

TEZLER

- AYDİLEK ÇİFTÇİ, M. (2011). “Öğretmenlerin ve Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeye Sahip Anne Babaların Cinsiyet Rollerini Algısının 60-72 Ay Arası Çocukların Oyuncak Tercihleri ve Akran Etkileşimleri İle İlişkisinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi.
- BAĞÇELİ KAHRAMAN, P. (2012). “Aile Katılımı Boyutu Zenginleştirilmiş Okulöncesi Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocuklarının İlkokula Hazırbulunuşluk Düzeyine Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- BARAN, G. (1995). “Ankara'da Bulunan Çocuk Yuvalarında Kalan 7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Cinsiyet Rollerini ve Cinsiyet Özellikleri Kalıp Yargılarının Gelişimi”, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- CARLSON, J. J. P. (1998). “Parental Socialization Of Infants And Preschoolers: The Role Of Gender And Temperament”, (Yayınlanmış Doktora Tezi), The University of Wisconsin-Madison.
- ÇAVDAR, D. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançları”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.

- ÇİFTÇİ, A. (2008). “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kadınlık ve Erkeklik Rollerini Algılayış Biçimleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- DİLEK, Y. (1997). “Parents Role In Preschool Childrens Gender Role Socialization” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- ECEVİT ÜNLÜ, N. E. (2003). “3-6 Yaş Döneminde Çocuğu Bulunan Ana-Babaların Çocuklarıyla Cinsel Etkileşim Düzeylerinin Belirlenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi.
- ESEN SEVERGE, Y. (1998). “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik: İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- GÖKKAYA, F. (1994). “Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları ve Cinsiyete Uygun Çocuk Yetiştirme Eğilimleri İle Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Gelişimi (Oyuncak Tercih İle) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi.
- GÜMÜŞ, H. (2015). “Evli Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ve Yaşam Doyumları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova Üniversitesi.
- GÜNEY, O. (2012). “5-6 Yaş Çocuklarında Algılanan Cinsiyet Kalıpyargılarına İlişkin Ebeveyn Beklentileri ile Oyuncak Tercihleri Arasındaki İlişki”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.
- KARAGÖZ, M. (2021). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle Cinsel Doyum ve Öz güven Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Kent Üniversitesi.
- KİTİŞ ÇINAR, E. (2013) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi.

- MARSHALL, E. R. (2022). "You Can Be Anything You Want: An Analysis of Gender Stereotypes in Early Childhood Literature", (Honors College Thesis), Early Childhood and Elementary Education, Murray State University Honors College.
- MENEKŞE, F. N. (2019). "3-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Oyuncak Tercihleri ve Cinsiyet Kalıp Yargıları ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- MURRAY, T.L. (2004). "Constructions Of Gender: Comparing The Perceptions Of Children From Traditional Vs. Egalitarian Families", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Institute of Advanced Psychological Studies, Adelphi University.
- ÖZKAN, B. (2009). "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- ÖZMERİÇ-TAŞTEKİN G. (2019). "İlkokul Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Temsilleri: Nicel Bir İçerik Çözümlemesi", Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- SAYIN, U. (2007). "Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım ve Görüşlerinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- ŞİRVANLI-ÖZEN, (1992). "Annenin Çalışma Durumu ve Ebeveynin Benimsediği Cinsiyet Rolü Değişkenlerinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıp Yargılarının Gelişimi Üzerindeki Rollerini" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- TOPAL, Ö. (2012). "Toplumsal Cinsiyetin İnşası: 7-12 Yaş Grubu Örneği", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- TÜFEKÇİBAŞI, S. (2021). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ile Bilişsel Esneklik ve Otantiklik Arasındaki İlişkiler", Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon Üniversitesi.

YORGANCI, F. (2008). “İlköğretim Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

ZEYBEKOĞLU, Ö. (2009). “Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

EUROSTAT, (2022). “Gender Pay Gap in Unadjusted Form”, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 28 Ocak 2023)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2015). “İşgücü istatistikleri”, <https://www.tuik.gov.tr/tr/PreHaberBultenleri.do/?id=21576>, (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2022)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2018). İstatistiklerle kadın. <https://www.tuik.gov.tr/tr/PreHaberBultenleri.do/?id=30707>, (Erişim Tarihi: 1 Aralık 2022)

DİĞER KAYNAKLAR

EYÜBOĞLU, A., ÖZAR, Ş. ve TANRIÖVER, H., (2004) “Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Boyutları”, KSSGM, Ankara.

KILIÇ, A. Z., DURMUŞ, G. ve SORAN, M. (2013). “Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Çocuk Yetiştirmeye Etkileri”, Araştırma Raporu, İstanbul Bilgi Üniversitesi.

VILLANUEVA, S., PINEDA, J. L. VE BLANDO, M.K.V. (2019). “Boy Or Girl?: AB Study About The Development Of Gender Roles In Childhood”, Araştırma Raporu, De La Salle University College of Liberal Arts Department of Psychology.

EKLER

EK 1: Annesi Bir İşte Çalışan Öğrenciler İçin Görüşme Soruları

EK 2: Annesi Bir İşte Çalışmayan Öğrenciler İçin Görüşme Soruları

EK 3: Etik Kurul Onayı

EK 1. Annesi Bir İşte Çalışan Öğrenciler İçin Görüşme Soruları

1. Annen bir işte çalıştığı için kendini şanslı hisseder misin? Neden?
2. “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” Düşüncesine katılıyor musun? Neden?
3. Annen bir işte çalıştığı için sizden yapmanızı istediği şeyler var mı? Bunu doğru buluyor musun? Neden?
4. Annenin bir işte çalışmamasını ister miydin? Annen çalışmasaydı neler olurdu?
5. Annenin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden?
6. Annenin bir işte çalışmasının ailenize ne gibi bir katkısı var? Neden?

EK 2. Uyumlu Uyumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği

1. “Babalar çalışmalı, anneler evde oturmalı.” Düşüncesine katılıyor musun?
Neden?
2. Annen bir işte çalışmadığı için ona yardım etmenize gerek var mı? Neden?
3. Annen bir işte çalışsaydı hayatınızda ne gibi değişiklikler olurdu? Neden?
4. Annenin bir işte çalışmasını ister miydin? Neden?
5. Annelerin bir işte çalışmasını nasıl buluyorsun? Neden?

EK 3. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.07.2022-57534

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-57534
Konu : Etik Onayı Hk.

29.07.2022

Sayın Ece GÜR

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 23.06.2022 tarihli ve 2022/11 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS54K5TBE2 Pin Kodu : 32252

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beyyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Keşif Adresi : iau.yazisleri@iau.hsf03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Ece GÜR

ÖĞRENİM DURUMU:

Yüksek Lisans

:2023, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı

Lisans Eğitimi

: 2015, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bölümü

BİLEMSEL YAYINLAR ve ÇALIŞMALAR

Sözlü Sunum: Gür E. ve Yılmaz Ş. “Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Çocuklarında Var Olan Toplumsal Cinsiyet Rollerine Dair Algıyı Anlama Çalışması.” International Teacher Education Conference, 2-3 Şubat 2023.